

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Міжнародні економічні відносини
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему « **Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку КНР** »

здобувача: Сердюкової Єлени Сергіївни

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри європейської економіки і бізнесу
Єременко Андрій Валерійович

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Федірко О.А.

(підпис)

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Міжнародні економічні відносини
29 Міжнародні відносини
292 Міжнародні економічні відносини

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
Освітньо-професійної програми

_____ Федірко О.А.

«___» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

«___» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Сердюковій Єлені Сергіївні
заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: **«Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку КНР»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від 9 вересня 2025 р. № 1355-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах, наукових публікацій, аналітичних звітів Міністерства комерції КНР (MOFCOM), Національного бюро статистики КНР (NBS), Державного управління валютного контролю КНР (SAFE), UNCTAD, Світового банку, МВФ, OECD, WTO.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади дослідження прямих іноземних інвестицій <i>(термін подання – до 31.10)</i>
Розділ 2	Аналіз динаміки, структури та детермінант залучення ПІІ в економіку КНР <i>(термін подання – до 30.11)</i>
Розділ 3	Напрями вдосконалення інвестиційної політики КНР <i>(термін подання – до 30.12)</i>

Об'єкт дослідження:	Міжнародний рух капіталу
Предмет дослідження:	Механізми та інструменти залучення прямих іноземних інвестицій в економіку КНР
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Дослідити механізми та інструменти залучення прямих іноземних інвестицій в економіку КНР, а також обґрунтувати рекомендації для удосконалення інвестиційної політики країни

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Розкрити сутність і класифікацію ПІІ; окреслити теоретичні підходи (OLI-парадигма Даннінга, інституційний підхід, теорії технологічного трансферу). Ідентифікувати міжнародні стандарти обліку/статистики ПІІ (UNCTAD, OECD Benchmark) та релевантні показники оцінювання (притік/відтік, накопичений обсяг, частка у ВВП, greenfield vs. M&A, індекси інвестиційної привабливості). Описати методики аналізу впливу ПІІ на розвиток (регресійні/панельні моделі з фіксованими ефектами, ARDL/VAR за наявності стаціонарності, input-output підходи; показники продуктивності, експортної складової, інновацій).
У розділі 2	Проаналізувати динаміку ПІІ у КНР (1992–2024/2025): загальні тренди, джерела (країни-донори), галузева та регіональна структура. Оцінити інституційно-правові умови залучення ПІІ: Foreign Investment Law (2020), Negative List, спеціальні економічні зони (Шеньчжень, Хайнань), податкові стимули, вимоги локалізації R&D, експортно-орієнтовані кластери. Виявити ключові детермінанти ПІІ у КНР (розмір ринку, інфраструктура, людський капітал, логістика, відкритість торгівлі, верховенство права, курсова політика) та коротко зіставити з конкурентами Азії (за можливості — на рівні показників).
У розділі 3	Кількісно оцінити вплив ПІІ на економічний розвиток КНР: ВВП/ВВП на душу, продуктивність праці/TFP, зайнятість, експорт високої доданої вартості, інноваційну активність (патенти/РСТ). Проаналізувати потенційні ризики: витіснення внутрішніх інвестицій (crowding-out), репатріація прибутків, регіональна нерівність, вимоги безпеки ланцюгів постачання, політика dual circulation. Сформулювати пропозиції для політики: таргетинг наукоємних ПІІ, інструменти локалізації ланцюгів вартості, угоди про захист інвестицій, підходи до ESG/стійкості, вдосконалення режиму «негативного списку», підтримка кластерів і R&D-центрів.

**Завдання підготував
науковий керівник**

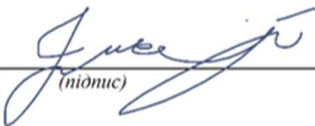

(підпис)

Єременко А.В.
(ініціали, прізвище)

«2» жовтня 2025 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Сердюкова Є.С.
(ініціали, прізвище)

«3» жовтня 2025 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 77 сторінок, 13 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел із 62 найменувань, додатки.

«Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку КНР»

Об'єктом дослідження є процеси залучення та використання прямих іноземних інвестицій у Китайській Народній Республіці в контексті трансформації інвестиційної політики держави.

Предметом дослідження є інструменти та механізми інвестиційної політики КНР, а також економічні результати залучення ПІІ (динаміка, структура та зв'язок із показниками економічного розвитку).

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз ролі прямих іноземних інвестицій у забезпеченні економічного розвитку КНР та обґрунтувати напрями підвищення результативності інвестиційної політики з орієнтацією на залучення інвестицій високої якості.

Відповідно до мети були поставлені *такі завдання*: розкрити сутність і класифікацію ПІІ та систему показників їх оцінювання; узагальнити міжнародні підходи до статистичного обліку ПІІ та релевантні індикатори; проаналізувати динаміку й структурні характеристики ПІІ у КНР (галузевий і регіональний виміри); охарактеризувати інституційно-правові інструменти інвестиційної політики (інвестиційне законодавство, обмеження доступу до окремих видів діяльності, пілотні зони вільної торгівлі, стимули); визначити ключові чинники інвестиційної привабливості КНР; виконати кількісну оцінку зв'язку між інтенсивністю ПІІ та економічним зростанням; сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення якості та ефективності залучення ПІІ.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість полягає у систематизації підходів до трактування ПІІ та узагальненні каналів їх впливу на розвиток КНР. Методична значущість полягає в упорядкуванні показників і підходів до емпіричної оцінки впливу ПІІ на економічні результати та їх коректному застосуванні до даних КНР. Практична значущість полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення інвестиційної політики КНР, спрямованих на залучення інвестицій у технологічно місткі та інноваційні види діяльності, зменшення територіальної нерівномірності розміщення інвестицій і підвищення передбачуваності та прозорості інвестиційних процедур.

Практичні результати дослідження полягають у виявленні ключових тенденцій у динаміці та структурі ПІІ у КНР, оцінюванні їхнього зв'язку з показниками економічного зростання, а також у формуванні пропозицій щодо підвищення якості ПІІ через розвиток інституційних умов, стимулювання інвестицій у пріоритетні сектори, спрощення адміністративних процедур і посилення інфраструктурної підтримки інвесторів.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2025.
Рік захисту роботи – 2026.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, інвестиційна політика, Китайська Народна Республіка, інвестиційна привабливість, галузева структура, регіональна структура, економічне зростання, продуктивність, інновації, інституційне середовище.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»
Сердюкової Єлени Сергіївни

на тему «Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку КНР»

1. Актуальність теми: зумовлена посиленням глобальної конкуренції за «якісні» прямі іноземні інвестиції в умовах гео економічної фрагментації, зростання регуляторних та безпекових обмежень і трансформації міжнародних ланцюгів створення вартості. Для КНР, яка поєднує статус одного з провідних реципієнтів ПІІ з курсом на «високоякісний розвиток», технологічне оновлення та модернізацію промисловості, важливим є науково обґрунтований аналіз динаміки, структури та результативності ПІІ, а також інструментів інвестиційної політики, що визначають здатність країни утримувати та переорієнтовувати інвестиційні потоки.

2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: робота має логічну структуру та послідовну аргументацію; здійснено систематизацію теоретичних підходів до визначення ПІІ та міжнародних стандартів їх обліку; проаналізовано динаміку й структурні характеристики ПІІ в КНР із виокремленням ключових трендів і чинників; обґрунтовано роль інституційно-правового середовища та інвестиційної політики КНР; подано узагальнення сучасних викликів для залучення ПІІ та практикоорієнтовані висновки.

3. Наявність самостійних розробок автора: автором виконано аналітичне опрацювання статистичних даних, проведено емпіричну перевірку взаємозв'язку між інтенсивністю ПІІ та показниками економічного зростання КНР на основі кореляційно-регресійного аналізу; сформульовано рекомендації щодо підвищення ефективності інвестиційної політики КНР (орієнтація стимулів на «якість» інвестицій, зниження транзакційних витрат, посилення передбачуваності правозастосування, розвиток інституційних механізмів фасилітації та локальних зв'язків).

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: полягає в узагальненні теоретико-методичних засад дослідження ПІІ та їх економічних ефектів, а також у поєднанні інституційного аналізу інвестиційної політики КНР з кількісним оцінюванням взаємозв'язку ПІІ та зростання. Практичні рекомендації можуть бути використані при підготовці аналітичних матеріалів щодо інвестиційної привабливості та регуляторних умов залучення ПІІ, а також у навчальному процесі з дисциплін міжнародного інвестування та економічної політики.

5. Наявність недоліків: суттєвих недоліків не виявлено. Разом з тим, доцільним було б більш стисло подати окремі описові фрагменти та ширше акцентувати відмінності інтерпретації показників ПІІ за методологіями міжнародних організацій і національною статистикою КНР, а також розширити блок обмежень емпіричного аналізу (ризик ендогенності, чутливість результатів до вибору змінних і періоду спостереження).

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна магістерська робота відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого рівня, має завершений характер і рекомендується до підсумкової атестації для захисту перед екзаменаційною комісією з оцінкою 48 із 50 балів.

Науковий керівник:
Доцент кафедри європейської економіки і бізнесу
К.е.н.

Єременко А.В.

“30” січня 2026 р.

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Сердюкової Єлени Сергіївни
прізвище, ім'я, по батькові

Тема: «Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку КНР»

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення.

Дослідження ролі прямих іноземних інвестицій у розвитку КНР є актуальним з огляду на їхню визначальну функцію у модернізації виробництва, поширенні технологій, підвищенні продуктивності та формуванні експортних можливостей. У сучасних умовах ускладнення міжнародного інвестиційного середовища (зростання геополітичних ризиків, посилення державного контролю за інвестиціями, конкуренція за інвестиції з високою доданою вартістю) питання підвищення результативності інвестиційної політики КНР набуває особливої практичної значущості. Тому обрана тема є доцільною та відповідає потребам економічної науки й практики державного управління.

Якість проведеного дослідження.

Робота виконана на належному науково-аналітичному рівні та має логічну структуру. Авторка послідовно поєднує теоретичні положення щодо сутності та механізмів впливу ПІІ з аналізом динаміки, структури й умов їх залучення у КНР. Подача матеріалу є аргументованою; висновки випливають із проведеного аналізу та узгоджуються з поставленою метою і завданнями. Використано статистичні дані та аналітичні джерела, що дозволило обґрунтувати тенденції і сформулювати практичні рекомендації.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи.

Суттєвою перевагою є комплексний підхід до теми: розкрито як теоретичні засади ПІІ, так і особливості інвестиційної політики КНР та її інструментів. Позитивно оцінюється акцент на структурних аспектах інвестицій (галузевих і територіальних), що дозволяє розглядати інвестиції не лише як фінансовий ресурс, а як фактор модернізації та підвищення конкурентоспроможності. Особливо варто відзначити орієнтацію на практичні висновки щодо поліпшення механізмів залучення інвестицій та підвищення їхньої якості.

Зауваження.

У роботі доцільно чіткіше згрупувати запропоновані напрями вдосконалення інвестиційної політики за ключовими цілями (підвищення технологічної спрямованості ПІІ, зменшення територіальної концентрації, розвиток інституційних умов) і для кожної групи коротко окреслити очікуваний результат. Також бажано уніфікувати окремі терміни, замінюючи іншомовні слова українськими відповідниками або подаючи пояснення при першому використанні. Зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки.

Практична значимість висновків і рекомендацій

Висновки та рекомендації роботи можуть бути використані для обґрунтування підходів до підвищення результативності інвестиційної політики КНР, зокрема щодо залучення інвестицій у високотехнологічні й інноваційні напрями, удосконалення інституційних умов, спрощення процедур для інвесторів та посилення інвестиційної привабливості внутрішніх регіонів. Практична спрямованість роботи підсилює її цінність для аналітичної та навчальної діяльності.

Місце роботи рецензента:

ПРАТ «КПМГ АУДИТ»

Підпис засвідчую:

Місце печатки організації,

де працює рецензент

Степанів С.В. (посада, прізвище та ініціали) *df* (підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	7
1.1. Сутність, класифікація та показники прямих іноземних інвестицій	7
1.2. Міжнародні стандарти обліку та статистики прямих іноземних інвестицій і релевантні показники їх оцінювання	15
1.3. Дослідження методик аналізу впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток інвестиційної політики	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ, СТРУКТУРИ ТА ДЕТЕРМІНАНТ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ В ЕКОНОМІКУ КНР	31
2.1. Динаміка, структура та географія прямих іноземних інвестицій у КНР	31
2.2. Еволюція інвестиційної політики КНР щодо прямих іноземних інвестицій	41
2.3. Роль детермінант привабливості ПІІ та економетрична оцінка впливу ПІІ на економічний розвиток КНР	46
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КНР	59
3.1. Сучасні виклики та тенденції емпіричної оцінки впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток КНР	59
3.2. Оцінювання ризиків та обмеження ефектів прямих іноземних інвестицій в КНР	65
3.3. Перспективи розвитку та рекомендації інвестиційної політики КНР	69
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасній світовій економіці прямі іноземні інвестиції (ПІІ) залишаються одним із ключових каналів переміщення капіталу, технологій і управлінських практик між країнами, а отже – важливим чинником зростання продуктивності та структурної модернізації. Водночас глобальне середовище ПІІ у 2020-х роках суттєво ускладнилося: посилилися геополітичні ризики, державний контроль і перевірка іноземних інвестицій з міркувань безпеки, а також фрагментація міжнародних виробничих ланцюгів доданої вартості. Конкуренція за «якісні» інвестиції з високим технологічним та експортним потенціалом стала жорсткішою. Для КНР, яка одночасно залишається одним із найбільших реципієнтів ПІІ та проводить курс на «високоякісний розвиток» і модернізацію промислової бази, питання ефективності інвестиційної політики набуває прикладного значення: від здатності утримати й переорієнтувати ПІІ залежить темп оновлення технологій, стійкість зайнятості у промисловості, позиції в міжнародних виробничо-збутових ланцюгах та результативність інноваційної стратегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика прямих іноземних інвестицій та їх впливу на економічний розвиток КНР широко висвітлена у працях зарубіжних і вітчизняних науковців. Теоретичні засади та мотивацію ПІІ досліджували Дж. Даннінг, П. Баклі, М. Кесон, С. Хаймер, Р. Вернон; питання ефектів ПІІ для зростання, продуктивності та технологічного оновлення – Е. Боренштайн, Г. де Грегоріо, Дж.-В. Лі, Р. Бломстрьом, А. Кокко, М. Гадда; особливості інвестиційної політики КНР, роль спеціальних зон, режимів лібералізації та обмежень – С. Лал, Ю. Вей, Ж. Ван, Н. Жу, Л. Брандт. В українській науковій літературі проблеми міжнародного інвестування, інвестиційної привабливості та інституційного середовища розглядаються, зокрема, у працях А. Філіпенка, О. Рогача, Д. Лук'яненка, Т. Мельник, О. Шниркова, що формує методологічну основу для аналізу детермінант і результативності ПІІ в КНР.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Теоретичні засади дослідження ПІІ сформовані в рамках концепцій міжнародного руху капіталу та теорій фірми і ринку: підходів до контролю й володіння активами, еkleктичної парадигми Дж. Даннінга (парадигма «переваг володіння – розміщення – інтерналізації»), теорії інтерналізації та концепцій багатонаціональних компаній, а також підходів до класифікації мотивів ПІІ (орієнтація на ресурси, на ринки збуту, на підвищення ефективності та на отримання стратегічних активів). Емпіричні дослідження впливу ПІІ на зростання зосереджуються на каналах передачі технологій, побічних ефектах поширення знань і практик (так званих «переливних ефектах»), ролі людського капіталу та інституцій як умов, за яких ПІІ перетворюються на фактор довгострокового підвищення продуктивності. Окремий напрям становлять роботи, присвячені КНР: еволюції її режиму «відкритості», ролі спеціальних економічних зон, «негативного списку» видів діяльності для іноземного капіталу, пілотних зон вільної торгівлі та змін пріоритетів від кількісного залучення капіталу до якості, локалізації інновацій та посилення безпекових обмежень. Паралельно у вітчизняній літературі активно розвиваються дослідження міжнародного інвестування, та політики залучення капіталу, які становлять методологічну основу для застосування відповідних підходів у контексті КНР.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз ролі прямих іноземних інвестицій як чинника економічного розвитку та трансформації інвестиційної політики КНР, а також обґрунтування практичних рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням сучасних глобальних обмежень і ризиків.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність ПІІ, їх класифікацію та систему показників оцінювання;
- узагальнити міжнародні стандарти статистичного обліку ПІІ (стандарти платіжного балансу МВФ ВРМ6, визначення ПІІ Організації економічного співробітництва та розвитку, а також узгоджені міжнародні бази даних) і визначити їхню релевантність для аналізу КНР, зокрема у зіставленні з показником «фактично використані ПІІ»;

- систематизувати методичні підходи до емпіричної оцінки впливу ПІІ на економічне зростання та параметри інвестиційної політики;
- проаналізувати динаміку й структурні характеристики ПІІ у КНР у довгостроковому періоді та виділити ключові тенденції (зокрема за останні роки);
- дослідити інституційно-правове середовище залучення ПІІ в КНР (інвестиційне законодавство, принцип «національного режиму до входження на ринок» у поєднанні з «негативним списком», спеціальні режими та стимули в зонах вільної торгівлі);
- визначити роль основних чинників інвестиційної привабливості КНР і їхній вплив на структуру та якісні характеристики ПІІ;
- здійснити економетричну перевірку зв'язку між інтенсивністю ПІІ (частка у ВВП) та темпами зростання ВВП на душу населення КНР на основі річних даних;
- оцінити ризики та обмеження ефектів ПІІ для економічної стійкості та інвестиційної політики КНР та сформулювати пропозиції щодо напрямів удосконалення інвестиційної політики КНР з орієнтацією на залучення високотехнологічних та інноваційних інвестицій.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процеси залучення та використання прямих іноземних інвестицій в економіці КНР у взаємозв'язку з інвестиційною політикою держави.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є інструменти, механізми та чинники інвестиційної політики КНР, а також економічні ефекти ПІІ (обсяг, структура і зв'язок із показниками економічного зростання).

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить системний підхід до аналізу ПІІ як багатокомпонентного явища, що поєднує фінансові потоки з технологічними й інституційними ефектами. У роботі використано методи аналізу і синтезу, порівняльний та структурний аналіз (для оцінки галузевих і регіональних зрушень), методи економіко-статистичного узагальнення й графічної інтерпретації. Для емпіричної перевірки зв'язку між ПІІ та зростанням застосовано кореляційно-

регресійний аналіз (метод найменших квадратів) із аналізом якості моделі та залишків. Для обґрунтування рекомендацій використано інструментарій інституційного та політико-економічного аналізу (оцінка регуляторних змін, ризиків і обмежень).

Теоретична, методична та практична значущість. Теоретична значущість полягає в систематизації підходів до трактування ПІІ та узагальненні каналів їх впливу на економічне зростання в контексті КНР. Методична значущість полягає в узгодженні показників ПІІ з різних статистичних підходів (міжнародний облік за стандартами платіжного балансу та офіційний показник фактично освоєних інвестицій) та в демонстрації відтворюваного алгоритму економетричного оцінювання зв'язку між інтенсивністю ПІІ та зростанням. Практична значущість полягає в формуванні прикладних рекомендацій щодо налаштування інструментів інвестиційної політики КНР на залучення «якісних» інвестицій (технології, інновації, експортні компетенції) за умов зростання зовнішніх обмежень.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу становлять матеріали міжнародних організацій і статистичних стандартів (звіти ЮНКТАД, міжнародні стандарти обліку ПІІ МВФ, визначення ПІІ ОЕСР), дані Світового банку щодо макроекономічних показників, а також офіційні статистичні та нормативно-правові матеріали КНР, зокрема показники «фактично використаних ПІІ» і документи, що регламентують інвестиційний режим (негативний список, зони вільної торгівлі, інвестиційне законодавство). Окрему основу становлять праці зарубіжних і вітчизняних науковців з проблематики ПІІ, економічного зростання та інституційних чинників інвестиційної привабливості.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розкрито теоретичні засади та стандарти вимірювання ПІІ; у другому – проаналізовано динаміку, структуру та чинники залучення ПІІ в економіку КНР і виконано економетричну перевірку зв'язку ПІІ із зростанням; у третьому – визначено напрями вдосконалення інвестиційної політики КНР з урахуванням сучасних ризиків та обмежень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Сутність, класифікація та показники прямих іноземних інвестицій

У сучасній світовій економіці прямі іноземні інвестиції (ПІІ) посідають центральне місце серед форм міжнародного руху капіталу. Вони поєднують фінансовий ресурс з передаванням технологій, управлінських практик, маркетингових компетенцій і доступу до глобальних ланцюгів створення вартості. Саме завдяки ПІІ транснаціональні корпорації формують виробничі мережі, інтегровані на рівні декількох країн, а уряди використовують залучення ПІІ як інструмент прискорення економічного зростання, структурної модернізації та нарощування експортного потенціалу [1; 2].

За оцінками ЮНКТАД, упродовж останніх десятиліть ПІІ є найбільшим каналом приватного зовнішнього фінансування для країн, що розвиваються, стабільно перевищуючи за обсягами портфельні інвестиції та офіційну допомогу. При цьому спостерігається висока географічна концентрація: значна частка глобальних потоків припадає на обмежене коло країн – передусім США, КНР, окремі держави ЄС та групу великих реципієнтів у Азії [7]. Така концентрація означає, що навіть незначні зміни інституційної привабливості чи політичних ризиків у ключових юрисдикціях можуть суттєво перерозподіляти глобальні потоки ПІІ.

Поняття «інвестиції» в широкому розумінні охоплює довгострокове вкладення капіталу з метою отримання доходу або досягнення певного економічного ефекту. Міжнародні інвестиції відображають переміщення капіталу між резидентами різних країн, а їхня специфіка зумовлена додатковими ризиками (курсними, політичними, регуляторними), відмінностями у правових режимах та

інституційному середовищі. Серед різних форм міжнародних інвестицій – портфельні вкладення, кредити, торгове та фінансове кредитування, деривативи – ПІ виокремлюються здатністю інвестора брати участь в управлінні підприємством за кордоном і впливати на його стратегічні рішення [3, с. 21–24].

Міжнародні статистичні стандарти (насамперед «Керівництво з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» шостого видання (BPM6) МВФ та «Еталонне визначення прямих іноземних інвестицій» четвертого видання (BD4) ОЕСР) уточнюють, що прямими є інвестиції, які забезпечують тривалий економічний інтерес інвестора в підприємстві-нерезиденті та надають право суттєвого впливу на його управління. Формальним критерієм виступає поріг участі на рівні не менше 10 % прав голосу (частки в акціонерному чи статутному капіталі), при цьому верхня межа володіння не встановлюється. Інвестиції, що призводять до фактичного контролю, додатково виділяють у підгрупи: підприємства з переважною участю інвестора (контрольний пакет) та підприємства, що повністю належать інвестору (100 % участі) [3; 4].

На відміну від портфельних інвестицій, де інвестор здебільшого не бере участі в стратегічному управлінні підприємством, ПІ передбачають не лише надання фінансових ресурсів, а й можливість впливати на ключові управлінські рішення (затвердження бюджету, інвестиційних проєктів, вибір менеджменту тощо), що й визначає їхню особливу роль у трансформації виробничого потенціалу країни-реципієнта.

Економічна сутність ПІ полягає не лише у переміщенні фінансового капіталу, а й у трансфері нематеріальних активів – технологій, ноу-хау, організаційних моделей, брендів, мереж постачання і збуту. На відміну від портфельних інвесторів, які орієнтуються переважно на дохідність фінансових інструментів і ліквідність, прямий інвестор інтегрує підприємство приймаючої країни у власну корпоративну стратегію, будує внутрішньофірмові потоки товарів, послуг та інтелектуальної власності, оптимізує податкові й регуляторні умови в глобальному масштабі [6, с. 33–37]. Тому ПІ розглядаються як один з ключових

каналів передачі продуктивних потужностей та інструмент просторового перерозподілу виробництва.

Важливо підкреслити відмінність ПІІ від інших форм міжнародного капіталу. Портфельні інвестиції пов'язані з придбанням цінних паперів без наміру контролювати їх емітента; міжнародні кредити та позики формують боргові зобов'язання без участі у власному капіталі; торгові кредити забезпечують фінансування експортно-імпортних операцій. ПІІ відрізняються: стабільнішим, довгостроковим характером; більшою інерційністю щодо кон'юнктурних коливань; тісною прив'язкою до реального сектору та зайнятості; залежністю від інституційної якості приймаючої економіки.

ПІІ відрізняються від інших форм міжнародного руху капіталу поєднанням довгострокового горизонту, управлінського контролю та тісного зв'язку з реальним сектором. Саме це пояснює підвищений інтерес урядів до ПІІ: на відміну від портфельних потоків, які можуть швидко перетікати між ринками, ПІІ формують більш стійку виробничу базу й створюють додатковий попит на локальну інфраструктуру, трудові ресурси та інституційні послуги [1; 3].

З позицій макроекономіки ПІІ виконують декілька важливих функцій. По-перше, вони доповнюють внутрішні заощадження країни-реципієнта, розширюючи можливості фінансування інвестиційних проєктів без безпосереднього збільшення державного боргу. По-друге, ПІІ сприяють модернізації виробничого апарату, переносуючи передові технології та стандарти управління. По-третє, вони змінюють структуру експорту та імпорту, оскільки підприємства з іноземною участю часто інтегруються у глобальні ланцюги доданої вартості та виступають ключовими експортерами високотехнологічної продукції. По-четверте, ПІІ впливають на конкуренцію і продуктивність, підвищуючи вимоги до локальних постачальників і стимулюючи їх модернізацію [1; 7].

Для глибшого розуміння сутності ПІІ необхідно розглянути їх основні класифікаційні ознаки. У загальному вигляді класифікація ПІІ дозволяє структурувати різноманітні форми й мотиви інвестування, що, у свою чергу, дає

змогу коректніше інтерпретувати статистичні дані, аналізувати детермінанти залучення ПІІ та наслідки їх впливу на економіку.

Першою базовою ознакою є напрям руху капіталу. Виокремлюють вхідні («inward FDI», «inflows») та вихідні («outward FDI», «outflows») ПІІ. Вхідні ПІІ відображають участь нерезидентів у капіталі резидентів приймаючої країни; вихідні – вкладення резидентів даної країни в підприємства за кордоном. На макrorівні використовують також показник чистих ПІІ («net FDI»), який може трактуватися як різниця між притоком та відпливом капіталу або баланс між активами й зобов'язаннями за напрямом прямих інвестицій. Така класифікація дає змогу оцінити роль країни як нетто-реципієнта або нетто-експортера капіталу [1, с. 45–47].

Другою важливою ознакою є форма здійснення ПІІ. У практиці розрізняють, насамперед, інвестиції типу «greenfield», коли іноземний інвестор створює нове підприємство «з нуля» в приймаючій країні, і транскордонні злиття та поглинання (mergers and acquisitions, M&A), коли інвестор купує існуючі активи чи контрольний пакет акцій. До форм ПІІ відносять також створення спільних підприємств, розширення частки участі в капіталі вже наявних дочірніх структур, реінвестування отриманого прибутку та внутрішньокорпоративні боргові інструменти (кредити між пов'язаними компаніями) [5, с. 35–40]. Узагальнену схему класифікації ПІІ за формами доцільно представити на рис. 1.1.

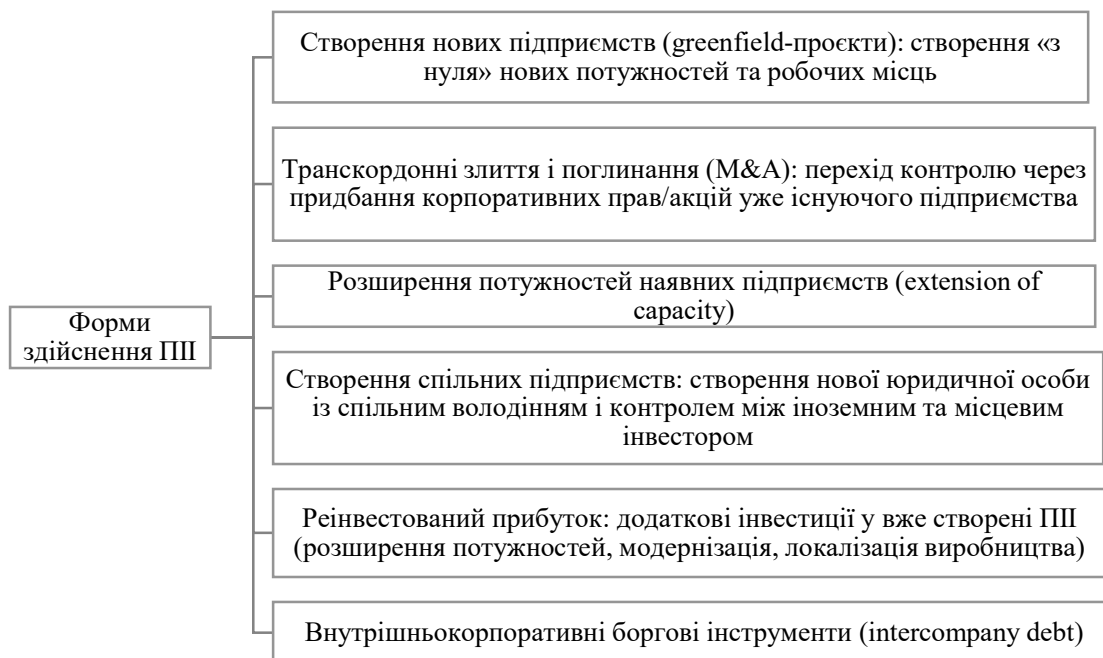

Рисунок 1.1 – Класифікація прямих іноземних інвестицій за формами здійснення

Джерело: розроблено автором на основі [4; 5; 7]

З економічної точки зору форми здійснення ПІІ істотно відрізняються за впливом на приймаючу економіку. «Greenfield»-проекти, як правило, безпосередньо збільшують обсяг капітальних вкладень, створюють нові робочі місця та розширюють виробничі потужності. Натомість «M&A» часто пов'язані з перерозподілом уже існуючих активів без негайного приросту інвестицій, хоч і можуть призводити до модернізації компаній, зміни корпоративного управління та подальших інвестиційних хвиль. Для КНР співвідношення «greenfield»-інвестицій і транскордонних придбань є важливим показником якості інвестиційної динаміки, оскільки від нього залежить, наскільки ПІІ спрямовані на розширення виробництва, а наскільки – на перерозподіл активів.

Класичною в науковій літературі є класифікація прямих іноземних інвестицій за мотивацією інвестора, що спирається на типологію Дж. Даннінга (таблиця 1.1): орієнтовані на ресурси (resource-seeking), орієнтовані на ринок збуту (market-seeking), орієнтовані на підвищення ефективності (efficiency-seeking) та орієнтовані на здобуття стратегічних активів (strategic asset-seeking). [8, с. 52–58]. ПІІ, спрямовані на пошук ресурсів, орієнтовані на доступ до природних ресурсів,

дешевої робочої сили чи специфічних факторів виробництва. Ринково-орієнтовані ПІІ мотивуються необхідністю бути «ближче до споживача», обходити торговельні бар'єри чи використовувати переваги великого внутрішнього ринку. Ефективнісно-орієнтовані інвестиції пов'язані з прагненням оптимізувати витрати та розмістити різні етапи виробництва в тих локаціях, де вони можуть здійснюватися з найнижчими витратами. Нарешті, ПІІ, орієнтовані на стратегічні активи, мають на меті придбання брендів, технологій, дослідницьких центрів та інших нематеріальних активів, що посилюють конкурентні позиції транснаціональної компанії.

Таблиця 1.1 – Основні мотиви здійснення прямих іноземних інвестицій за Дж. Даннінгом

Тип ПІІ за мотивацією	Ключова мета інвестора	Типові сектори й приклади	Потенційний ефект для приймаючої країни
Орієнтація на ресурси	Доступ до природних ресурсів, сировини, дешевої праці	Добувна промисловість, аграрний сектор, трудомісткі виробництва	Підвищення видобутку/виробництва, але ризик «сировинної пастки»
Орієнтація на ринок збуту	Доступ до внутрішнього ринку збуту	Споживчі товари, роздрібна торгівля, послуги	Розширення асортименту, конкуренція на внутрішньому ринку
Орієнтація на підвищення ефективності	Оптимізація витрат, розподіл виробничих стадій між країнами	Обробна промисловість, аутсорсинг, логістика	Зростання продуктивності, інтеграція до глобальних ланцюгів
Орієнтація на здобуття стратегічних активів	Отримання технологій, брендів, R&D, управлінських компетенцій	Високотехнологічне машинобудування, ІТ, фармацевтика, фінансові послуги	Підвищення технологічного рівня, інноваційний потенціал

Джерело: складено автором на основі [6; 8; 10]

Структура ПІІ за мотивацією дозволяє перейти від «кількісного» до «якісного» аналізу інвестицій. Для приймаючої країни важливо не лише те, скільки капіталу надходить, а й те, які саме види діяльності та які бізнес-моделі приносять інвестори. Домінування ПІІ, орієнтованих на ресурси, та ПІІ, орієнтованих на ринок збуту, за відсутності вимог до локалізації виробництва, передавання технологій чи

розбудови мереж постачальників може закріпити сировинну спеціалізацію експорту або перетворити країну на ринок збуту товарів із високою імпортною складовою. Натомість зростання частки ПП, орієнтованих на підвищення ефективності, та ПП, орієнтованих на здобуття стратегічних активів, зазвичай пов'язане із глибшим включенням у міжнародні виробничі ланцюги, розвитком локальних постачальників, підвищенням продуктивності та посиленням інноваційної складової економіки. ПП є більш сприятливим з точки зору довгострокового підвищення продуктивності та інноваційного потенціалу [6; 8; 9].

Ще одним важливим виміром класифікації є секторальна структура ПП. На макрорівні виокремлюють інвестиції в первинний сектор (добувна промисловість, сільське господарство), вторинний сектор (обробна промисловість, будівництво) та третинний сектор (послуги), а також більш детальний поділ за видами економічної діяльності. Висока частка ПП в галузях із високою доданою вартістю та технологічною інтенсивністю, як правило, асоціюється з позитивнішими довгостроковими ефектами для продуктивності та конкурентоспроможності, тоді як концентрація інвестицій у низькотехнологічних або сировинних секторах може закріплювати структурні дисбаланси [9].

Крім того, у літературі розрізняють горизонтальні та вертикальні ПП. Горизонтальні ПП означають створення за кордоном підприємств із тим самим профілем діяльності, що і в країні базування (наприклад, дублювання виробництва з метою наближення до ринку збуту). Вертикальні ПП передбачають розміщення різних стадій виробничого процесу в різних країнах – зокрема, виділяють «upstream» (закупівля сировини, напівфабрикатів) і «downstream» (обробка, складання, маркетинг) сегменти [10, с. 61–64]. Для КНР, яка інтегрувалася до глобальних ланцюгів створення доданої вартості спочатку як локація переважно низькотехнологічного «downstream»-виробництва, еволюція від вертикально орієнтованих ПП до більш комплексних горизонтально-вертикальних структур є важливою характеристикою трансформації моделі зростання.

Складність природи ПП відображається в системі показників, які використовують для їх статистичного вимірювання та аналітичної оцінки. У

відповідності до BPM6 та BD5 у складі ПІІ виділяють три основні компоненти: вкладення у власний капітал (equity and investment fund shares), реінвестований прибуток (reinvested earnings) та боргові інструменти між пов'язаними сторонами (debt instruments) [4; 5]. Кожний із цих компонентів може мати різну економічну природу та неоднаковий вплив на фінансову стійкість як інвестора, так і підприємства прямого інвестування.

Базові макроекономічні показники ПІІ охоплюють: потоки ПІІ (inflows, outflows) за певний період; накопичені обсяги (stocks, positions) на кінець періоду; доходи від ПІІ (процентні платежі, дивіденди, реінвестований прибуток). Потоки відображають динаміку інвестиційної активності, тоді як позиції характеризують «запас» іноземного капіталу, інтегрованого в економіку. Доходи від ПІІ є індикатором ефективності вкладень і дозволяють аналізувати, наскільки ПІІ сприяють створенню доданої вартості й формуванню доходів резидентів/нерезидентів.

На основі абсолютних показників розраховують відносні індикатори, що дають змогу зіставляти країни різного розміру та рівня розвитку. Найпоширенішими є частка ПІІ у ВВП (ПІІ/ВВП), ПІІ на душу населення, частка ПІІ у загальному припливі зовнішнього фінансування, частка ПІІ в загальному обсязі валового нагромадження основного капіталу. Для аналізу ролі ПІІ як чинника експортної орієнтації використовуються показники частки експорту підприємств з іноземною участю в загальному експорті, частки ПІІ в експортних галузях тощо [9; 11]. Такі індикатори дозволяють визначити, чи є економіка переважно імпортером капіталу, наскільки інвестиції спрямовані в продуктивні сектори та якою мірою вони підтримують структурну перебудову.

У дослідженнях, орієнтованих на оцінку довго строків ефектів ПІІ, дедалі частіше використовують розширену систему показників, що враховує не лише обсяги, а й «якість» інвестицій. До неї належать, зокрема, частка ПІІ у високотехнологічних та наукоємних секторах, інвестиції у дослідження та розробки (R&D), показники локалізації виробництва і ланцюгів постачання, рівень залучення локальних постачальників, інтенсивність створення робочих місць із високою

доданою вартістю. Окрему групу утворюють індикатори, що відображають інституційне середовище ПІІ: індекси інвестиційної привабливості, рейтинг сприятливості ведення бізнесу, індекс обмежень ПІІ (FDI Regulatory Restrictiveness Index) тощо [12].

Таким чином, сутність прямих іноземних інвестицій полягає у поєднанні фінансового капіталу з контролем та передачею нематеріальних активів у межах транснаціональних корпорацій. Різноманіття форм здійснення ПІІ, мотивацій інвесторів і сфер докладання капіталу зумовлює необхідність багатовимірної класифікації та використання комплексу показників для їх вимірювання. Для аналізу ролі ПІІ як фактора економічного розвитку КНР у подальших підрозділах доцільно спиратися насамперед на класифікацію за формами здійснення, мотивацією та секторальною структурою, а також на систему індикаторів, узгоджену з міжнародними статистичними стандартами. Це забезпечить зіставність китайських показників як у динаміці, так і в порівнянні з іншими країнами, та дозволить коректно оцінити вклад ПІІ у структурну трансформацію економіки КНР.

1.2. Міжнародні стандарти обліку та статистики прямих іноземних інвестицій і релевантні показники їх оцінювання

Коректний аналіз прямих іноземних інвестицій неможливий без опори на уніфіковані міжнародні стандарти обліку та статистики. За відсутності узгоджених підходів до визначення, класифікації та агрегування даних порівняння ПІІ між країнами втрачає зміст: одні й ті самі потоки можуть відображатися в офіційній статистиці по-різному, а окремі компоненти (реінвестований прибуток, внутрішньокорпоративні кредити, інвестиції через спеціальні цільові підприємства) – взагалі випадати з поля зору дослідника [4; 5]. Саме тому в останні десятиліття ключові міжнародні організації (МВФ, ОЕСР, Євростат, ЮНКТАД)

розробили комплекс методологічних документів, що визначають стандарти обліку та статистики прямих інвестицій, а також систему показників для їх оцінювання.

Базовим документом у сфері платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції є «Керівництво з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції», шосте видання (ВРМ6), підготовлене Міжнародним валютним фондом [4]. У межах ВРМ6 прями інвестиції розглядаються як окрема функціональна категорія міжнародних фінансових операцій нарівні з портфельними інвестиціями, фінансовими похідними інструментами, іншими інвестиціями та резервними активами. Стандарт чітко визначає критерій прямого інвестора (щонайменше 10 % участі в капіталі або в правах голосу) та встановлює, що ПІІ включають три основні компоненти: вкладення у власний капітал, реінвестований прибуток та боргові інструменти між пов'язаними сторонами (позики між материнською компанією та дочірнім підприємством, а також інші вимоги й зобов'язання між афілійованими структурами). [4, с. 16–22].

Як зображено на рисунку 1.2, у системі ВРМ6 прями іноземні інвестиції (ПІІ) подаються як складова фінансового рахунку платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції, поряд із портфельними й іншими інвестиціями та резервними активами. а статистика ПІІ може формуватися у двох поданнях – за принципом «активи–зобов'язання» та за напрямним принципом (inward/outward). Перший підхід виходить із фінансової позиції резидентів щодо нерезидентів, відображаючи всі активи та зобов'язання за прямими інвестиціями. Другий групує ПІІ відповідно до ролі країни як прямого інвестора або реципієнта: outward direct investment (інвестиції резидентів за кордон) та inward direct investment (інвестиції нерезидентів у країні) з урахуванням ефекту «зворотних» інвестицій (reverse investment) та операцій з «сусідніми» підприємствами (fellow enterprises) [4, с. 23–27]. Для аналізу економічної ролі ПІІ в окремій країні, зокрема в КНР, напрямний принцип є інформативнішим, оскільки дозволяє чітко оцінити чисту позицію країни як експортера чи імпортера капіталу.

Рисунок 1.2 – Схематичне представлення статистики ПІІ за підходами
BPM6/BD5

Джерело: розроблено автором на основі [4; 5; 13]

Другим ключовим методологічним документом є «Еталонне визначення прямих іноземних інвестицій» Організації економічного співробітництва та розвитку, п'яте видання (BD5), яке деталізує положення BPM6 та закріплює стандарти статистичного спостереження за ПІІ для країн ОЕСР і партнерів [5]. BD5 розширює базове визначення прямого інвестора, вводить поняття непрямого (опосередкованого) володіння, спеціальних цільових підприємств (тобто компаній, створених для виконання окремої фінансової чи корпоративної функції), а також структур холдингових компаній і посередницьких компаній-провідників (юридичних осіб, через які проводяться інвестиційні потоки). Крім того, уточнюються підходи до ідентифікації кінцевого інвестора (кінцевого власника) на відміну від безпосереднього інвестора (першої компанії-контрагента за ланцюгом володіння) [5, с. 31–38]. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли значна

частка ПІІ «проходить» через фінансові центри або юрисдикції з пільговим оподаткуванням, що спотворює географічну структуру за ознакою безпосереднього інвестора.

BD5 приділяє значну увагу класифікації ПІІ за інструментами (власний капітал, реінвестований прибуток, боргові інструменти), інституційними секторами (нефінансові корпорації, фінансові корпорації, сектор загального державного управління, домогосподарства), видами економічної діяльності (за Міжнародною стандартною класифікацією видів діяльності) та країнами контрагентів [5, с. 39–45]. Для дослідження КНР це створює можливість аналізувати не лише загальні обсяги ПІІ, а й їхню структуру за галузями, секторами та країнами-інвесторами, що є критично важливим для оцінки структурних ефектів ПІІ та їх узгодженості з пріоритетами інвестиційної політики.

Для забезпечення міжнародної порівнянності даних про ПІІ Міжнародний валютний фонд реалізує «Координоване обстеження прямих інвестицій» (CDIS) – скоординоване статистичне опитування, у межах якого країни подають інформацію про позиції прямих інвестицій за країнами-інвесторами та країнами-реципієнтами за методологією BPM6/BD5 [13]. CDIS дає змогу формувати двосторонні матриці ПІІ та оцінювати, наскільки дані окремої країни (зокрема КНР) узгоджуються з даними її основних партнерів. Для дослідників це важливе джерело інформації про географічну структуру ПІІ, включно з потоками, що надходять через посередницькі юрисдикції.

Важливим напрямом модернізації статистики ПІІ є не лише перехід від подання даних за принципом «активи/зобов'язання» до так званого напрямного принципу, коли ПІІ розглядаються окремо як вихідні та вхідні інвестиції з точки зору прямого інвестора, а й виокремлення транзитних та так званих «фантомних» ПІІ, пов'язаних зі спеціальними фінансовими структурами та посередницькими юрисдикціями (спеціальні цільові підприємства, холдингові компанії, інвестиційні «оболонки»). Дослідження МВФ показують, що значна частина зареєстрованих глобальних ПІІ припадає саме на такі «фантомні» потоки, які слабо пов'язані з реальною виробничою діяльністю та створенням робочих місць [21]. ЮНКТАД у

«Доповіді про світові інвестиції» за 2023 рік підкреслює, що облік ПІІ лише за каналами безпосереднього інвестора суттєво завищує роль офшорних та посередницьких економік і спотворює уявлення про географію кінцевих інвесторів [22]. Саме тому нові рекомендації наполягають на зборі даних як за принципом безпосереднього інвестора, так і за принципом кінцевого власника та кінцевого підприємства-одержувача, що дозволяє чіткіше розрізняти транзитні та «реальні» ПІІ [5; 13; 21; 22].

Для КНР проблема розмежування транзитних і «реальних» ПІІ є особливо актуальною. Значна частка зареєстрованих в офіційній статистиці ПІІ формально надходить із Гонконгу, Віргінських островів, Кайманових островів та інших офшорних і напівофшорних юрисдикцій, які виконують роль посередників. За даними CDIS та ЮНКТАД, для Китаю характерні як операції «round-tripping» (повернення китайського капіталу через офшори у вигляді «іноземних» інвестицій), так і залучення капіталу глобальних корпорацій через холдингові структури [7; 13; 16]. Це ускладнює інтерпретацію географічної структури ПІІ та потребує обережності при порівнянні китайських даних з даними інших країн.

Окремий блок міжнародних стандартів стосується бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних із ПІІ, на рівні корпоративної звітності. Насамперед йдеться про МСФЗ (IFRS). МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» визначає критерії контролю (наявність владних повноважень щодо об'єкта інвестування, права на змінні доходи та зв'язок між повноваженнями і доходами) та встановлює, коли інвестор має консолідувати підприємство, в яке здійснено інвестиції; МСФЗ 11 регламентує облік спільних домовленостей; МСФЗ 12 – розкриття інформації щодо участі в інших підприємствах [14]. МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» встановлює застосування методу участі в капіталі (equity method) у випадках, коли інвестор має значний, але не контрольний вплив (зазвичай 20–50 % голосів). У сукупності ці стандарти формують облікову базу, яка, з одного боку, пов'язана з понятійним апаратом ПІІ (контроль, значний вплив, пов'язані сторони), а з іншого – не тотожна статистичним стандартам ВРМ6/BD5. Саме розбіжності

між бухгалтерським обліком і статистикою ПІІ часто стають джерелом несумісності даних [14; 15].

Міжнародні організації також підтримують низку спеціалізованих статистичних баз даних, що забезпечують практичну реалізацію згаданих стандартів. ЮНКТАД у межах щорічної доповіді «Доповідь про світові інвестиції» (WIR) публікує узагальнені дані щодо потоків та запасів ПІІ за країнами, регіонами, секторами й типами інвестицій (інвестиції «з нуля», а також злиття і поглинання) [7]. ОЕСР формує власну базу статистики ПІІ, орієнтовану передусім на країни-учасниці, але водночас надає порівняльні дані для низки великих економік, включно з Китаєм [16]. Світовий банк інтегрує інформацію про ПІІ до наборів даних «Показники світового розвитку», де подаються стандартизовані індикатори: чисті припливи ПІІ, чисті відпливи ПІІ, припливи ПІІ у відсотках до ВВП тощо [11]. Усі ці джерела декларують відповідність методології BPM6/BD5, однак різняться за ступенем деталізації та періодичністю оновлення.

З практичної точки зору для дослідника ключовим питанням є вибір набору релевантних показників, які адекватно відображають роль ПІІ в економіці. Можна виокремити декілька груп таких індикаторів.

По-перше, це базові рівневі показники, безпосередньо визначені в BPM6/BD5: потоки ПІІ (припливи/відпливи) за період; позиції ПІІ (запаси/обсяг накопичених інвестицій) на кінець періоду; доходи від ПІІ, що включають дивіденди, реінвестований прибуток, а також процентні платежі за борговими інструментами [4; 5]. Саме ці величини є «первинними» змінними, на основі яких будуються подальші відносні показники та аналітичні коефіцієнти.

По-друге, це інтенсивні (відносні) індикатори, що дозволяють зіставляти країни різного масштабу та рівня розвитку. Найчастіше використовуються: частка чистого припливу ПІІ у ВВП (чисті припливи ПІІ у % до ВВП); частка запасу ПІІ у ВВП (обсяг накопичених ПІІ у % до ВВП); частка ПІІ у валовому нагромадженні основного капіталу (ПІІ у % до валового нагромадження основного капіталу); ПІІ на душу населення [9; 11]. Ці показники дають змогу оцінити, наскільки ПІІ є

значущим джерелом фінансування інвестицій та економічного зростання порівняно з внутрішніми ресурсами.

По-третє, важливу роль відіграють структурні показники, які відображають якісні характеристики ПІІ. Йдеться про: розподіл ПІІ за секторами економіки (первинний, вторинний, третинний сектори; види діяльності за Міжнародною стандартною класифікацією видів економічної діяльності); розподіл за країнами-інвесторами (географічна структура); співвідношення між інвестиціями «з нуля» та транскордонними злиттями й поглинаннями; частку реінвестованого прибутку в загальному обсязі ПІІ; структуру ПІІ за інструментами (власний капітал, реінвестований прибуток, боргові інструменти) [5; 7; 16]. Саме ці індикатори дозволяють зрозуміти, чи пов'язані ПІІ з модернізацією виробництва, поглибленням переробки та розвитком високотехнологічних галузей, чи, навпаки, закріплюють сировинну або низькотехнологічну спеціалізацію.

Наостанок, у сучасних дослідженнях усе ширше застосовуються узагальнювальні показники «якості» ПІІ. До них відносять частку ПІІ у високотехнологічних і наукоємних галузях, частку інвестицій у дослідження й розробки (тобто витрати на наукові дослідження та дослідно-конструкторські роботи), частку ПІІ у секторах із високою продуктивністю праці та заробітною платою, а також індикатори локалізації ланцюгів доданої вартості (зокрема частка місцевих компонентів у продукції підприємств з іноземною участю та рівень залучення місцевих постачальників) [9; 12]. Ці показники безпосередньо не визначені в ВРМ6/BD5, але обчислюються на основі детального розподілу ПІІ за галузями, видами діяльності та інструментами.

Для специфіки дослідження КНР додаткового значення набувають показники, що пов'язують статистику ПІІ із параметрами інвестиційної політики. Це, зокрема, співвідношення ПІІ та інших форм зовнішнього фінансування (портфельні інвестиції, зовнішній борг); частка ПІІ, що надходять у пріоритетні для державної стратегії галузі (високотехнологічне машинобудування, «зелена» енергетика, цифрова економіка); регіональний розподіл ПІІ всередині країни (східні узбережні провінції проти центральних і західних регіонів); частка ПІІ, залучених

через спеціальні економічні зони, пілотні вільні торговельні зони, інноваційні кластери [7; 16]. Їх розрахунок потребує поєднання міжнародних стандартів обліку ПІІ з національними статистичними класифікаціями та даними міністерств і відомств КНР.

На практиці дослідник стикається з необхідністю узгодження кількох статистичних джерел, які формально ґрунтуються на BPM6/BD5, але відрізняються деталізацією, методами ревізії та швидкістю оновлення. Наприклад, дані ЮНКТАД зручні для аналізу глобальних трендів і порівняння між групами країн, статистика ОЕСР – для детального розподілу ПІІ за секторами й інструментами, тоді як бази WDI Світового банку найзручніші для інтеграції показників ПІІ у ширший набір макроекономічних змінних [7; 11; 16]. Для коректного аналізу КНР доцільно систематично звіряти показники цих джерел із офіційною національною статистикою Китаю.

Слід також враховувати низку методологічних проблем, притаманних статистиці ПІІ навіть за формальної відповідності стандартам. По-перше, значна частка глобальних потоків ПІІ проходить через фінансові центри та юрисдикції зі сприятливим оподаткуванням, що призводить до завищення обсягів ПІІ у таких країнах та заниження – у країнах «пунктах призначення» капіталу [13; 16]. По-друге, наявність спеціальних цільових підприємств (SPE) та структур внутрішньогрупового фінансування створює феномен так званих «порожніх» ПІІ, які слабо пов'язані з реальним сектором економіки. По-третє, не завжди можливо коректно ідентифікувати реінвестований прибуток, особливо в країнах із недосконалою системою корпоративної звітності або обмеженим доступом до мікроданих. Усе це зумовлює необхідність критичного ставлення до даних ПІІ та використання кількох джерел інформації.

У контексті даного дослідження міжнародні стандарти обліку та статистики ПІІ виконують подвійну функцію. З одного боку, вони забезпечують можливість коректно вимірювати масштаби та структуру прямих інвестицій у КНР у динаміці, зіставляти їх із показниками інших країн та глобальними трендами. З іншого боку, вони формують набір релевантних показників, на які може спиратися інвестиційна

політика: питома вага ПІІ у фінансуванні інвестицій, секторальні та регіональні пріоритети, баланс між залученням ПІІ та контролем за «порожніми» інвестиційними потоками. Саме на цій методологічній основі в подальшому підрозділі буде розглянуто підходи до аналізу впливу ПІІ на розвиток інвестиційної політики та економічного зростання КНР, а також обґрунтовано вибір системи показників для емпіричної частини роботи.

Таким чином, міжнародні стандарти статистики ПІІ за останні десятиліття пройшли шлях від доволі агрегованих підходів до більш детальних концепцій, здатних відобразити складну структуру глобальних інвестиційних потоків, у тому числі внутрішньогрупові операції транснаціональних корпорацій, транзитні ПІІ та спеціальні фінансові структури. Це створює методологічну основу для зіставного аналізу ПІІ між країнами та у часовому вимірі, а також для побудови економетричних моделей впливу ПІІ на макроекономічні показники [3; 5; 13].

1.3. Дослідження методики аналізу впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток інвестиційної політики

Аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток інвестиційної політики є методологічно складним завданням, оскільки між ПІІ та інвестиційною політикою існує двосторонній зв'язок. З одного боку, саме інституційно-правове середовище, режим допуску іноземного капіталу, податкові стимули, гарантії захисту прав інвесторів і якість державного управління визначають масштаби та структуру ПІІ. З іншого боку, результати залучення ПІІ – їхній вклад у зростання, зайнятість, експорт, технологічну модернізацію, а також пов'язані ризики – зумовлюють корекцію інвестиційної політики, зміну пріоритетів та інструментів державного регулювання. Відповідно методика аналізу має фіксувати не лише «відгук» ПІІ на політичні рішення, а й те, як накопичений досвід роботи з іноземними інвесторами впливає на еволюцію політики.

У загальному вигляді методичний підхід до дослідження цієї проблематики спирається на декілька ключових елементів. По-перше, формується концептуальна модель взаємозв'язку між ПІІ та інвестиційною політикою, яка відображає, яким чином правові режими, інститути та інструменти державного регулювання впливають на обсяги, структуру й «якість» ПІІ, а також як результати залучення іноземного капіталу згодом впливають на коригування політики. По-друге, визначається система показників для кількісного вимірювання як характеристик ПІІ (потоки, запаси, структурні параметри, дохідність), так і атрибутів інвестиційної політики (ступінь відкритості, регуляторні обмеження, податкові стимули, інституційна якість). По-третє, обираються інструменти емпіричного аналізу, що дозволяють виявити причинно-наслідкові зв'язки та оцінити ефекти політики.

У теоретичному плані дослідження впливу ПІІ на інвестиційну політику спирається на поєднання кількох підходів. Неокласичні моделі розглядають ПІІ як чинник вирівнювання віддачі на капітал між країнами, акцентуючи роль податкових і регуляторних стимулів у формуванні «чистої» очікуваної норми прибутку. Інституційна економіка підкреслює значення прав власності, захисту інвесторів, передбачуваності регулювання та рівня корупції як ключових чинників ухвалення рішень щодо розміщення ПІІ. Підходи, що базуються на теорії транснаціональних корпорацій і парадигмі OLI (парадигма «переваг володіння – розміщення – інтерналізації»), розглядають інвестиційну політику як складову переваг розміщення країни, які або підсилюють, або нівелюють її конкурентоспроможність як місця розташування виробництва [8]. У такій рамці вплив ПІІ на політику проявляється через те, що уряди, аналізуючи успішні та неуспішні інвестиційні проєкти, коригують «набір» переваг розміщення, змінюють галузеві пріоритети, рівень відкритості та структуру стимулів.

Практична реалізація методики аналізу зазвичай передбачає декілька послідовних етапів. На першому етапі здійснюється якісний та правовий аналіз інвестиційної політики: досліджуються базові закони про інвестиції та ПІІ, галузеві обмеження, режими допуску та національного режиму, податкові й нефіскальні стимули, наявність спеціальних економічних зон, угод про заохочення та взаємний

захист інвестицій. Такий аналіз дозволяє ідентифікувати ключові «вузли» політики: які сектори відкриті чи закриті для ПІІ, які форми участі допускаються, як розподіляються повноваження між центральними та місцевими органами влади, які існують процедури скринінгу інвестицій. На цьому етапі важливо інтегрувати міжнародні огляди – зокрема, огляди інвестиційної політики ЮНКТАД, огляди Світового банку та ОЕСР, які пропонують структуровані рамки оцінки інвестиційного режиму і дозволяють зіставити країну з «групою порівняння» [7; 16].

На другому етапі формується кількісна база даних щодо ПІІ. Виходячи з положень BPM6/BD5, збираються часові ряди потоків і запасів ПІІ, розподілених за напрямками (вхідні/вихідні), секторами економіки, формами інвестицій (greenfield, злиття і поглинання, реінвестований прибуток, внутрішньогрупові борги), країнами-інвесторами та регіонами всередині приймаючої країни [4; 5]. Застосовуються методи описової статистики й структурного аналізу: оцінка темпів зростання, часток у ВВП та валовому нагромадженні основного капіталу, індексів концентрації, виявлення структурних зрушень у часі. Важливо співвідносити «кількісну» динаміку ПІІ з хронологією змін політики: датами ухвалення ключових законів, вступу до міжнародних організацій, запуску програм лібералізації чи посилення контролю, змінами в режимі спеціальних економічних зон. Такий підхід дозволяє попередньо виявити «епізоди» політичних реформ і реакцію на них з боку інвесторів.

Третій етап включає формалізований економетричний аналіз, спрямований на кількісну оцінку впливу інвестиційної політики на ПІІ та зворотного впливу ПІІ на параметри економічного розвитку, які, у свою чергу, можуть впливати на політичні рішення. Зазвичай використовуються моделі регресійного типу, в яких залежною змінною виступають потоки або запаси ПІІ (у абсолютному вираженні чи у відносних показниках до ВВП), а пояснювальними змінними – показники інституційної якості, індекси обмеженості ПІІ, податкове навантаження, показники відкритості торгівлі, розмір ринку, рівень розвитку фінансового сектору, інфраструктури тощо [9; 12]. Застосовуються як статичні, так і динамічні панельні

моделі, моделі «до–після» (event study) для оцінки ефектів конкретних реформ, тести причинності за Грейнджером для аналізу напрямку причинного зв'язку між ПІІ й макропоказниками.

Окрему групу становлять сучасні квазіекспериментальні методи оцінювання наслідків політичних змін. Коли інвестиційна політика зазнає дискретних реформ (вступ до СОТ, ухвалення нового закону про іноземні інвестиції, запровадження «негативних списків», створення пілотних зон вільної торгівлі), для аналізу їхнього впливу на ПІІ та макроекономічні результати доцільно застосовувати розширені моделі «різниця в різницях» (difference-in-differences, DiD) із кількома періодами спостереження. Підходи Б. Каллавея та П. Сант'Анни, а також Л. Сан і С. Абрагама дозволяють коректно враховувати неоднорідність ефектів у часі та між групами, а також проблему поетапного (несинхронного) запровадження реформ, коли зміни вводяться в різні моменти для різних регіонів чи секторів [17; 18]. Для КНР це відкриває можливість порівнювати провінції, на які зміни в режимі ПІІ поширилися раніше, з тими, де вони були впроваджені пізніше або в обмеженому обсязі.

У випадках, коли політична зміна стосується всієї країни й відсутня природна контрольна група, перспективним є використання методу синтетичного контролю (побудови «синтетичного аналога» країни на основі зваженої комбінації інших країн), запропонованого А. Абаді, А. Даймондом та Дж. Гайнмюллером. [19]. Ідея полягає в побудові «синтетичної» контрфактичної траєкторії показників для КНР як зваженої комбінації інших країн, які не запроваджували аналогічних реформ. Порівняння фактичної динаміки ПІІ та пов'язаних макропоказників із синтетичною траєкторією дає змогу наблизитися до причинно-наслідкової оцінки впливу конкретних рішень інвестиційної політики.

У рамках дослідження інвестиційної політики конкретної країни (наприклад, КНР) доцільно комбінувати агрегований макроекономічний підхід із галузевими та регіональними аналізами. Макрорівень дозволяє оцінити загальну чутливість ПІІ до змін інституційного середовища та глобальних факторів (світова кон'юнктура, процентні ставки, геополітичні ризики), тоді як галузевий рівень показує, у яких секторах політика є реально ефективною, а де наявні бар'єри.

Регіональний вимір особливо важливий для великих країн із неоднорідним економічним простором: інвестиційні стратегії східних прибережних регіонів, як правило, суттєво відрізняються від політики внутрішніх провінцій.

Методика аналізу має також враховувати зворотний вплив ПІІ на політику. Для цього використовуються підходи, які моделюють реакцію уряду на зміни в обсягах і структурі ПІІ, на успішність реалізації великих інвестиційних проєктів, на суспільні й політичні наслідки присутності транснаціональних корпорацій. Один із можливих підходів – побудова «функції реакції політики», де певні параметри інвестиційного режиму (наприклад, рівень обмежень ПІІ за індексом FDI Regulatory Restrictiveness Index, масштаб податкових стимулів, жорсткість скринінгових процедур) розглядаються як залежні змінні, що реагують на динаміку ПІІ, темп економічного зростання, стан платіжного балансу, зайнятість і бюджетні доходи. Хоча така побудова часто має напівформальний характер, вона дозволяє аналітично зафіксувати, як накопичений досвід залучення ПІІ «повертається» у площину політичних рішень.

Показовим прикладом застосування комплексної методики аналізу взаємозв'язку між ПІІ та інвестиційною політикою є досвід В'єтнаму. Починаючи з реформ «Дой Мой» у другій половині 1980-х років, В'єтнам послідовно лібералізував режим допуску іноземних інвесторів, розширював сектори, відкриті для ПІІ, запроваджував податкові стимули й створював спеціальні економічні зони. У рамках Огляду інвестиційної політики В'єтнаму (Investment Policy Review of Viet Nam), підготовленого ЮНКТАД, поєднано детальний аналіз правового поля (закони про інвестиції, секторальні регуляції, режим для ПІІ після вступу до СОТ) з аналізом динаміки притоку ПІІ, їхньої структури за секторами та партнерами, а також оцінкою ефективності існуючих стимулів [7; 13]. У звіті були запропоновані конкретні рекомендації: посилити розмежування функцій держави як власника та регулятора, спростити й раціоналізувати податкові стимули, вибірково зняти обмеження на вхід ПІІ в низку секторів, змінити акцент політики з підходу «керувати й контролювати» на підхід «регулювати, моніторити й забезпечувати виконання». Подальший аналіз показав, що в секторах, де обмеження було

пом'якшено, притік ПІІ суттєво зріс, а інвестиційна політика поступово зміщувалася від пріоритету низьковартісного виробництва до більш високотехнологічних і сервісних видів діяльності [7; 13; 16].

Цей приклад важливий з методологічної точки зору тим, що демонструє необхідність одночасного використання правового аналізу, статистики ПІІ та індикаторів інституційної якості для вироблення рекомендацій інвестиційної політики. По-перше, огляд ЮНКТАД базується на ретельному картуванні нормативних актів, договорів, режимів спеціальних зон. По-друге, він інтегрує статистичний аналіз ПІІ (за потоками, запасами, секторами, партнерами) на основі даних, узгоджених із ВРМ6/BD5. По-третє, рекомендації побудовані з урахуванням міжнародних індикаторів обмеженості ПІІ й спрямовані на поступове наближення В'єтнаму до більш відкритих режимів, які демонструють успішні країни-реципієнти капіталу. Таким чином, оцінка впливу ПІІ на політику не обмежується констатацією «більше або менше інвестицій», а фіксує, як зміна структури й якості ПІІ впливає на зміст і напрями політичних реформ.

Для дослідження КНР подібний підхід є релевантним, але потребує адаптації до масштабів і специфіки китайської економіки. Як зображено на рисунку 1.3, логіка аналізу вибудовується як послідовний ланцюг «елементи інвестиційної політики → обсяги, структура та «якість» ПІІ → економічні результати» із наявністю зворотного зв'язку, коли досягнуті результати слугують підставою для коригування державних інструментів і пріоритетів. Методологічно доцільно виходити з того, що КНР вже тривалий час поєднує статус одного з найбільших реципієнтів ПІІ у світі з активною політикою державного керування інвестиційними потоками, використанням спеціальних економічних зон, пілотних вільних торговельних зон, пріоритетних галузевих програм тощо. У такій ситуації аналіз взаємодії ПІІ та інвестиційної політики має включати: відстеження еволюції нормативної бази від етапу «експериментів» у спеціальних зонах до сучасних концепцій «вибіркового відкриття»; зіставлення динаміки й структури ПІІ з етапами реформ; аналіз того, як зміна технологічного та галузевого профілю ПІІ вплинула на переформатування державних пріоритетів (перехід від стратегії

«дешевої робочої сили» до акценту на інновації, високі технології та «зелену» економіку).

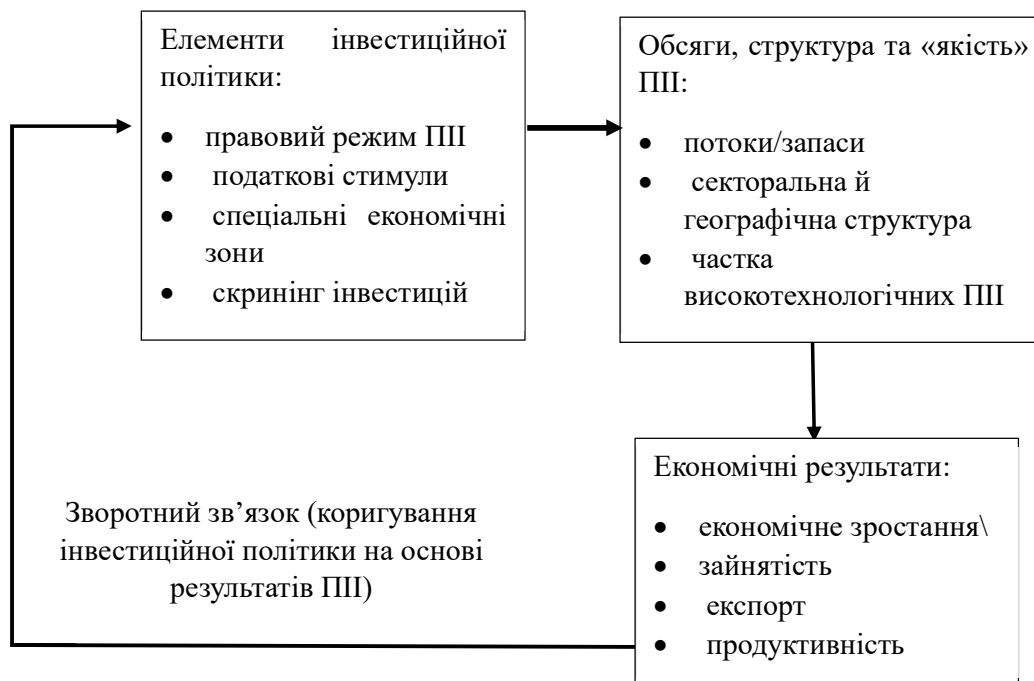

Рисунок 1.3 – Концептуальна модель взаємозв'язку між ПІІ та інвестиційною політикою

Джерело: розроблено автором на основі [7; 8; 9; 12]

Окремим напрямом аналізу є оцінювання впливу податкової політики на просторове розміщення ПІІ. Методики розрахунку ефективної середньої та ефективної граничної ставки оподаткування («ефективна середня/ефективна гранична ставка оподаткування»), запропоновані М. Деверо та Р. Гріффітом і широко застосовувані ОЕСР, дають змогу оцінити фактичне податкове навантаження на інвестиційний проєкт з урахуванням амортизаційних правил, податкових пільг, спеціальних режимів оподаткування та особливостей фінансування [20]. Порівняння EATR/EMTR для КНР і основних країн-конкурентів у залученні ПІІ дає змогу відповісти на запитання, наскільки конкурентоспроможним є китайський податковий режим і яка частина змін у потоках ПІІ може бути пояснена саме податковими стимулами, а не суто інституційними чи макроекономічними чинниками. У поєднанні з показниками регуляторної обмеженості ПІІ та індексами якості врядування це формує повнішу

картину локалізаційних переваг КНР у межах парадигми OLI (переваги володіння, розміщення та внутрішньої організації) [8; 12].

У дослідженні ПІІ в контексті інвестиційної політики КНР така методика має поєднувати кілька взаємодоповнюючих блоків: описовий аналіз динаміки та структури ПІІ; оцінку їхнього впливу на економічне зростання та інші макроекономічні показники; зіставлення отриманих висновків з практикою регулювання ПІІ на національному та міжнародному рівнях; формування рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційної політики. Важливо, щоб емпіричний аналіз не обмежувався лише кореляційним співвідношенням між ПІІ та зростанням, а враховував можливу асиметрію ефектів, часові лаги, відмінності між секторами та якісними характеристиками ПІІ [18; 19].

Підсумовуючи, методика аналізу впливу ПІІ на розвиток інвестиційної політики має бути комплексною й багаторівневою. Вона повинна поєднувати: теоретичну модель двостороннього зв'язку між ПІІ та політикою; використання міжнародних статистичних стандартів і індикаторів для вимірювання ПІІ та регуляторної обмеженості; правовий та інституційний аналіз режиму інвестування; кількісний аналіз динаміки й структури ПІІ; економетричні методи для оцінки причинно-наслідкових зв'язків; порівняльні та кейс-стаді дослідження на прикладі інших країн. У подальших розділах роботи саме на такій методичній основі буде здійснено аналіз динаміки, структури та детермінант залучення ПІІ в економіку КНР, а також обґрунтовано напрями вдосконалення інвестиційної політики КНР з урахуванням світового досвіду та сучасних викликів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПІІ У КНР ТА ОЦІНКА ЇХ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

2.1. Динаміка, структура та географія прямих іноземних інвестицій у КНР

На макрорівні ПІІ впливають на інвестиційну активність, продуктивність праці, структуру виробництва та експорту, а також на інтеграцію країни до глобальних ланцюгів доданої вартості. Для Китаю, який із кінця 1970-х років реалізує стратегію «відкритості назовні», динаміка ПІІ стала одним із ключових індикаторів успішності економічних реформ, структурної модернізації та переходу від екстенсивної до більш інноваційно-орієнтованої моделі зростання [30; 22; 33].

За даними щорічних доповідей ЮНКТАД «Доповідь про світові інвестиції» та бази ЮНКТАД-стат, протягом 2000–2010-х років Китай послідовно входив до трійки найбільших реципієнтів ПІІ у світі, а в окремі роки посідав другу позицію після США. Глобальні потоки ПІІ характеризувались вираженою циклічністю (передкризове зростання до 2007 р., спад у 2008–2009 рр., відновлення у 2010–2015 рр., новий спад після 2016 р.), але частка КНР у світових припливах загалом зростала або залишалася стабільно високою [7; 22; 28]. Це свідчить, що Китай не лише «рухається разом із циклом», а й структурно закріпився як один із глобальних центрів тяжіння ПІІ.

Для коректної інтерпретації сучасних трендів доцільно розглядати динаміку ПІІ в Китаї не як «суцільну криву», а як послідовність етапів, тісно пов'язаних із реформами інвестиційної політики, змінами у глобальній економіці та трансформацією внутрішньої економічної моделі. У табл. 2.1 узагальнено основні періоди розвитку режиму ПІІ.

Таблиця 2.1 – Етапи розвитку прямих іноземних інвестицій у КНР

Період	Характеристика інвестиційної політики	Характеристика потоків ПІІ	Ключові фактори
До 1978 р.	Закрита планова економіка, відсутність спеціального режиму для ПІІ	Нечуттєві, поодинокі проекти, переважно міждержавна допомога	Ізоляція від глобальної економіки, жорстке планування, домінування держсектора
Кінець 1970-х – середина 1990-х	Початок реформ і відкриття; створення СЕЗ, спеціальних законів для СП	Швидке, але нерівномірне зростання припливу ПІІ, фокус на простій обробці	Створення СЕЗ (Шеньчжень тощо), дешевий трудовий ресурс, орієнтація на експорт
1990-ті – 2008 р. (до кризи)	Поглиблення реформ, підготовка та вступ до СОТ, розширення доступу до ринку	Бум ПІІ, різке збільшення обсягів і частки КНР у світових потоках	Лібералізація торгівлі й інвестицій, інтеграція у ГЛДВ, розвиток експорту
2009–2016 рр. (посткризовий етап)	Стабілізація правил, поступове скорочення пільг, поява перших негативних списків	Стабілізація припливу ПІІ, зсув від low-tech виробництва до послуг і high-tech	Післякризова корекція, зміцнення внутрішнього попиту, початок активного вивезення прямих іноземних інвестицій (ПІІ за кордон).
2017–2024 рр.	Закон про іноземні інвестиції, нові negative lists, посилення security review	Спочатку пік (2021–2022), з 2023 р. – помітний спад вхідних ПІІ, зростання OFDI	Торговельні війни, COVID-19, геополітична напруженість, політика «dual circulation»

Джерело: складено автором за даними [7,22,32, 30, 34]

Як видно з табл. 2.1, кількісна динаміка ПІІ тісно пов'язана з інституційними змінами. Етап «буму ПІІ» збігається з підготовкою та вступом Китаю до СОТ, розширенням доступу до внутрішнього ринку й активною політикою залучення капіталу в експортноорієнтовані виробничі кластери [22; 11]. Посткризовий період позначений переходом до більш вибіркової політики: уряд поступово зменшує акцент на «будь-яких» ПІІ, натомість стимулює сектори із вищою доданою вартістю. Після 2017 р. на динаміці ПІІ позначаються торговельні конфлікти з США, посилення скринінгу ПІІ в розвинених країнах, пандемія COVID-19 та

посилення внутрішнього безпекового виміру інвестиційної політики [7; 32; 34; 35; 39].

Для позиціонування Китаю у глобальній конкуренції за капітал доцільно розглянути його місце серед провідних реципієнтів ПІІ у світі. На рисунку 2.1 наведено десятку найбільших реципієнтів ПІІ у світі у 2024 р. за даними ЮНКТАД.

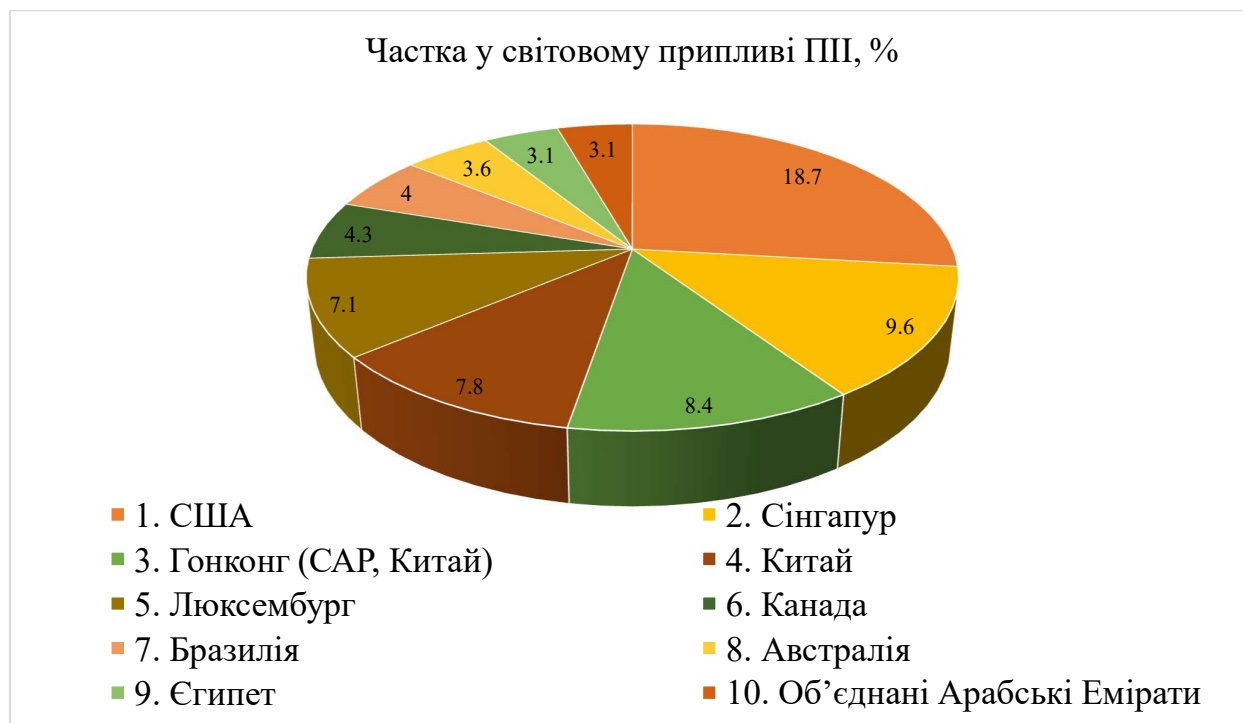

Рисунок 2.1 – Найбільші реципієнти прямих іноземних інвестицій у світі у 2024 р.

Джерело: складено автором за даними [22]

Із рисунку. 2.1 видно, що Китай залишається у групі провідних реципієнтів, поступаючись лише США, Сінгапуру та Гонконгу (САР, Китай).

За оцінками Доповіді про світові інвестиції, у 2024 р. глобальні припливи ПІІ до країн, що розвиваються в Азії, скоротилися приблизно на 8 %, а Китай – як четвертий за розміром реципієнт у світі – зазнав помітного зниження притоку ПІІ порівняно з попередніми роками [22]. Водночас, навіть у період спаду, обсяги залучених ПІІ в абсолютному виразі залишаються одними з найбільших у світі, що підтверджує збереження КНР у групі ключових глобальних центрів тяжіння іноземного капіталу [22; 38; 39].

У міжнародному контексті важливо не лише місце КНР за обсягами ПІІ, а й співвідношення ПІІ до ВВП. У 2000-х роках відносні показники ПІІ/ВВП були значними, що відображало «експортно-орієнтовану» модель зростання. Надалі, на тлі уповільнення темпів зростання та переходу до моделі «подвійної циркуляції», відношення ПІІ до ВВП поступово знижувалося, хоча в абсолютному вимірі припливи залишалися високими [11; 29; 39]. Порівняно з розвиненими країнами (США, ЄС) та ключовими конкурентами за ПІІ в Азії (Індія, В'єтнам), Китай характеризується унікальним поєднанням: менший, ніж у невеликих економік, показник ПІІ/ВВП, але одна з найбільших у світі абсолютних величин припливу. Це означає, що ПІІ відіграють суттєву, але не монопольну роль у фінансуванні інвестицій та структурних зрушень КНР.

ЮНКТАД і МВФ оперують платіжнобалансовим підходом (чистий приплив ПІІ за методологією ВРМ6), тоді як китайська офіційна статистика Міністерства комерції КНР (МККНР) використовує показник «фактично використані ПІІ», який відображає валові надходження капіталу в межах інвестиційних проєктів і не збігається з показником чистих потоків у платіжному балансі. Саме цей показник широко застосовується китайським урядом для аналізу інвестиційної активності. У табл. 2.2 узагальнено динаміку фактично використаних ПІІ у КНР у 2018–2024 рр.

Таблиця 2.2 – Динаміка фактично використаних прямих іноземних інвестицій у КНР, 2018–2024 рр. (дані Міністерства комерції КНР (МККНР), дол. США)

Рік	Обсяг фактично використаних ПІІ, млрд дол. США	Індекс, 2018 = 100
2018	138,3	100,0
2019	141,2	102,1
2020	149,3	108,0
2021	181,0	130,9
2022	189,1	136,7
2023	163,3	118,1
2024	116,2	84,0

Джерело: складено автором за даними [30; 39]

Дані табл. 2.2 демонструють, що в 2018–2024 рр. фактично використані ПІІ у КНР мали виражений висхідний тренд: індекс з 2018 р. (100) зріс до 136,7 у 2022 р., а 2021–2022 рр. можна розглядати як локальний пік притоку. Це відображає інерцію раніше ухвалених інвестиційних рішень, стимулюючі заходи уряду та відновлення глобальної економіки після найгострішої фази пандемії [11; 22]. Натомість 2023–2024 рр. позначені суттєвим скороченням припливу, що пов'язано з посиленням геополітичної напруженості, ризиками технологічного «роз'єднання», жорсткішим скринінгом ПІІ у розвинених країнах, а також внутрішніми регуляторними ризиками [22; 34; 35; 39]. При цьому абсолютні значення «utilized FDI» залишаються істотними, що свідчить радше про зміну траєкторії зростання, ніж про колапс інвестиційної привабливості.

На «якість» ПІІ вказує їх галузева структура. У 1980–1990-х роках домінували трудомісткі види обробної промисловості (текстиль, проста електроніка, збирання готової продукції), однак у процесі модернізації економіки та підвищення вартості праці Китай почав цілеспрямовано стимулювати притік капіталу до більш капіталомістких і технологічно складних видів діяльності [30; 33; 40]. На рисунку 2.2 наведено деталізовану галузеву структуру фактично використаних ПІІ у 2023 р.

Дані рисунку 2.2 свідчать, що у 2022 р. переважна частина фактично використаних ПІІ припадала на сектор послуг, зокрема на оренду та бізнес-послуги, наукові дослідження й технічні послуги, інформаційні технології, операції з нерухомістю. Частка виробництва становила близько чверті загального обсягу ПІІ, але у структурі обробної промисловості домінували капіталомісткі та технологічно складні галузі (автомобілебудування, електроніка, машинобудування), тоді як класичні «сегменти дешевої фабрики світу» втрачали вагу [30; 33; 40]. Це підтверджує стратегічний курс Китаю на селективне залучення «якісних» ПІІ, орієнтованих на високий технологічний рівень, інновації та послуги з високою доданою вартістю.

Рисунок 2.2 – Галузева структура фактично використаних прямих іноземних інвестицій у КНР у 2023 р.

Джерело: складено автором за даними [30]

У динаміці останніх двох десятиліть спостерігається поступове зростання питомої ваги сектору послуг, ІКТ, наукових досліджень та «зеленої» енергетики, що узгоджується з декларованими пріоритетами індустріальної та інноваційної політики КНР («Made in China 2025», розвиток «нових енергетичних» галузей тощо) [30; 33]. Водночас значна частка традиційного виробництва зберігається, що відображає складний перехід від індустріальної до більш сервісно-інноваційної моделі економіки.

Як видно на рисунку 2.3, географічно прями іноземні інвестиції у КНР залишаються вкрай нерівномірно розподіленими. Переважна їх частка й надалі спрямовується до східних прибережних провінцій, тоді як центральні та західні регіони залучають істотно менші обсяги. За даними МККНР станом на 2023 рік, на східний регіон припадало 1 422,4 млрд дол. США фактично використаних ПІІ, або 87,1 % загальнонаціонального обсягу; центральний регіон залучив 103,7 млрд дол. США (6,4 %), а західний – 106,4 млрд дол. США (6,5 %) [30; 40]. Роком раніше

структура була подібною: східний Китай також акумулював близько 87 % освоєних ПШ, тоді як центральний та західний регіони разом не перевищували 13 % [30; 40]. Це означає, що інвестиційна активність і надалі сконцентрована головно в узбережних провінціях, незважаючи на цілеспрямовані спроби уряду стимулювати «углиблення» ПШ.

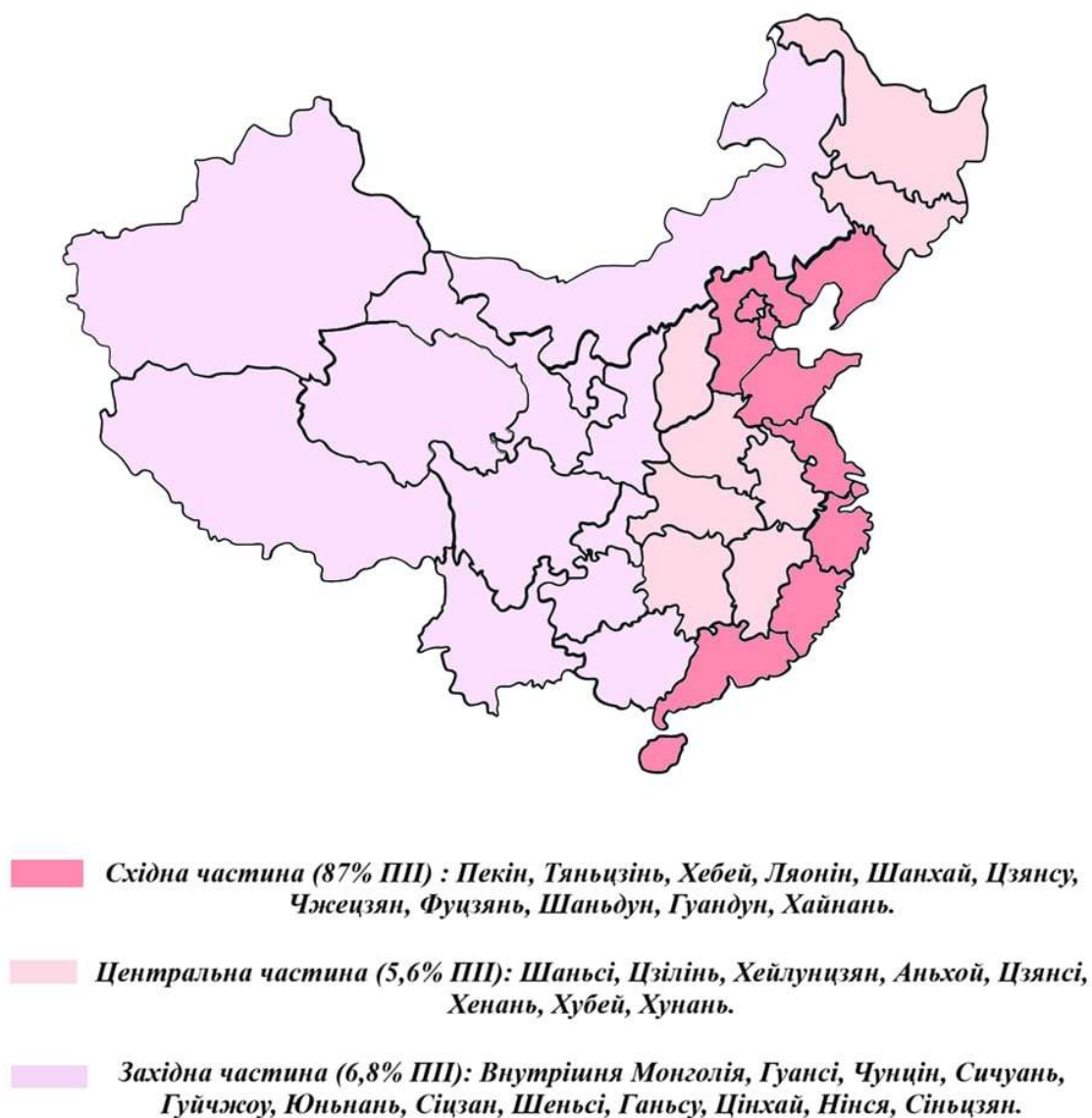

Рисунок 2.3. – Внутрішня географічна концентрація ПШ в КНР за регіонами

Джерело: складено автором за даними [30]

Такий дисбаланс має чітке історичне коріння. Саме приморські території – передусім Шанхай, Гуандун, Чжецзян, Цзянсу – були першими відкриті для

зовнішнього світу, отримали статус спеціальних економічних зон і користуються найрозвиненішою транспортною, енергетичною та цифровою інфраструктурою [30; 33; 38]. Провінція Гуандун традиційно лідирує за кількістю нових підприємств з іноземним капіталом та обсягом залучених інвестицій, поєднуючи потужний промисловий кластер дельти річки Чжуцзян із близькістю до Гонконгу як фінансового та логістичного хабу [38; 40]. Шанхай – національний фінансовий центр – разом із сусідньою провінцією Цзянсу стабільно входять до групи провідних реципієнтів ПІІ, приваблюючи інвесторів висококваліфікованими кадрами, ємним внутрішнім ринком та порівняно сприятливим бізнес-кліматом [30; 38; 40]. За оцінками МККНР, у 2023 р. десять провінцій (усі розташовані на сході або на узбережжі, окрім однієї-двох внутрішніх територій) забезпечували близько 86 % усіх нових підприємств з іноземним капіталом і понад 86 % фактично використаних ПІІ в країні [30; 40]. Це підтверджує домінування прибережної зони в географії іноземних інвестицій.

Внутрішні райони Китаю – центральні та західні провінції – істотно відстають за обсягами залучених ПІІ. Тут позначаються слабша інфраструктура, більша віддаленість від основних торговельних шляхів, менш диверсифікована промислова база та менша концентрація платоспроможного попиту. У 2023 р. на весь західний регіон (від Сичуаню до Сінцзяну) припадало лише близько 10,64 млрд дол. США фактично використаних ПІІ, а на центральний – 10,37 млрд дол. США [30; 40], що співставно з показниками однієї великої приморської провінції на сході. Разом з тим ці регіони починають привертати дедалі більшу увагу інвесторів завдяки державним програмам вирівнювання розвитку, створенню внутрішніх спеціальних економічних зон, розбудові транспортних коридорів та політиці розвитку Західного Китаю [30; 33; 38]. Темпи приросту ПІІ у глибинних областях вже кілька років перевищують середні по країні: за окремими роками приріст фактично використаних ПІІ у центральному та західному регіонах був у кілька разів вищим, ніж у східних провінціях [38; 40]. Наприклад, західна провінція Сичуань у 2023 р. увійшла до десятки найбільших реципієнтів ПІІ, забезпечивши понад 2 % загальнонаціонального обсягу, насамперед завдяки проектам в

автомобілебудуванні, електроніці та суміжних галузях [30; 40]. Центральна провінція Хубей після створення інноваційних індустріальних парків демонструє помітне поживлення інвестиційної активності в обробній промисловості, логістиці та високотехнологічних послугах [33; 40]. Це означає, що хоча абсолютні обсяги ПІІ у внутрішніх регіонах ще невеликі, динаміка свідчить про поступове зміщення інвестиційних потоків углиб країни.

Важливу роль у перерозподілі ПІІ відіграють міжрегіональні економічні кластери. Економічний пояс річки Янцзи (ланцюг міст і провінцій уздовж Янцзи – від Шанхаю через Хубей до Сичуаню) є одним із ключових «магнітів» для іноземного капіталу: у 2023 р. на нього припадало 34 % нових підприємств з іноземними інвестиціями та близько 50,9 % фактично використаних ПІІ [40]. Це відображає концентрацію інвестицій в урбанізованих центрах ключового транспортного коридору з розвиненими промисловими кластерами, логістикою та інноваційною інфраструктурою. Натомість північні та віддалені західні території залучають менше ПІІ, хоча ініціативи «Пояс і шлях» і розширення внутрішніх транспортних коридорів можуть підвищити їхню привабливість у середньо- та довгостроковій перспективі [33; 38; 40]. У контексті зовнішніх джерел не менш показовим є розподіл ПІІ за макрорегіонами світу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Географічна структура фактично використаних ПІІ у КНР за макрорегіонами світу у 2023 р.

Регіон світу	Оцінний обсяг ПІІ, млрд дол. США	Частка у загальному обсязі, %
Разом	163,3	100,0
Азія	≈132,8	81,3
у т.ч. Гонконг (САР, Китай)	≈111,1	39,2
Європа	≈14,5	8,9
Латинська Америка та Карибський басейн	≈10,5	6,4
Північна Америка	≈3,9	2,4
Африка	≈0,3	0,2
Інші регіони (Океанія тощо)	≈1,3	0,8

Джерело: складено автором за даними [30]

Як видно з табл. 2.3 головним джерелом ПІІ в КНР є країни й території Азії, насамперед Гонконг, який виконує роль фінансової «брами» для значної частини

інвестицій, що юридично реєструються як «гонконгські», але фактично походять із розвинених економік – США, ЄС, Японії, Республіки Корея тощо [22; 30; 38]. Аналогічну роль відіграють деякі офшорні юрисдикції (Кайманові та Віргінські острови), що ускладнює інтерпретацію географічних даних і створює проблему «ground-tripping», коли китайський капітал виводиться через офшори й повертається у вигляді «іноземних» інвестицій для отримання пільг [30; 38; 40].

З одного боку, домінування азійських джерел ПІІ відображає регіональну інтеграцію, а також той факт, що Китай є ядром виробничо-логістичних ланцюгів Азії. З іншого боку, висока концентрація ПІІ за обмеженим колом юрисдикцій означає підвищену чутливість до змін регуляторних режимів у цих економіках, посилення міжнародного податкового нагляду та деофшоризації. Це створює додаткові ризики для стабільності притоку ПІІ та підвищує вимоги до прозорості статистики й політики щодо операцій через офшорні центри [34; 39; 40].

Як ми бачимо, роль Китаю у глобальній системі ПІІ має явно структурний характер: країна стабільно входить до групи провідних реципієнтів ПІІ у світі (четверта позиція у 2024 р.), а її частка у світових припливах, попри циклічні коливання, залишається високою [7; 22; 28]. Це означає, що навіть на тлі посилення геополітичних протиріч та глобального переформатування ланцюгів створення вартості Китай залишається одним із ключових полюсів тяжіння іноземного капіталу.

Окрім того, динаміка фактично використаних ПІІ за 2018–2024 рр. відображає поєднання інерції попереднього «буму відкритості» та нових викликів. Швидке зростання до 2022 р. змінилося зниженням у 2023–2024 рр., що пов'язано як із зовнішніми (торговельні війни, посилення скринінгу ПІІ, пандемія), так і з внутрішніми факторами (регуляторна непередбачуваність, політика безпеки, зміна акцентів на технологічну автономію) [7; 22; 34–37; 39]. Це зумовлює потребу переходу від екстенсивної стратегії «максимізації обсягів» до більш селективної політики, що приділяє увагу структурі та ефектам ПІІ.

Галузева структура ПІІ засвідчує перехід від моделі «дешевої фабрики світу» до комплекснішої моделі, у якій зростає роль сектора послуг, ІКТ, наукових

досліджень, високотехнологічного виробництва та «зеленої» енергетики [30; 33; 40]. При цьому збереження значної частки традиційного виробництва означає, що Китай знаходиться у «перехідному» стані: економіка одночасно опирається на класичні індустріальні драйвери і намагається підвищити частку інноваційних, менш енерго- та ресурсомістких секторів.

У свою чергу географічна структура ПІІ та домінування азійських юрисдикцій, особливо Гонконгу, створюють низку аналітичних і політичних викликів. З одного боку, це підтверджує регіональний характер інтеграції КНР. З іншого боку, висока роль офшорних та напівофшорних центрів (Гонконг, Кайманові острови тощо) означає потенційне завищення «іноземного» компонента за рахунок round-tripping і ускладнює оцінку реального походження капіталу [30; 38; 40]. Для інтерпретації ефектів ПІІ це вимагає обережності та врахування якісних характеристик інвесторів, а не лише формальної юрисдикції реєстрації.

2.2. Еволюція інвестиційної політики КНР щодо прямих іноземних інвестицій

Аналіз динаміки, структури та географії ПІІ (підрозділ 2.1) показав, що Китай за останні десятиліття перетворився з периферійного отримувача капіталу на один із ключових центрів тяжіння ПІІ у світі. Однак сама по собі висока інвестиційна активність не є автономним феноменом: вона безпосередньо пов'язана з еволюцією інвестиційної політики, трансформацією режиму доступу іноземних інвесторів до ринку, зміною балансу між лібералізацією та безпековими обмеженнями [22; 30 – 33]. Іншими словами, описана в підрозділі 2.1 «траєкторія ПІІ» є результатом поєднання внутрішніх реформ і зовнішніх шоків, які вбудовані в інституційну архітектуру інвестиційного режиму КНР.

Еволюція інвестиційної політики КНР щодо ПІІ умовно поділяється на кілька етапів, кожен з яких характеризується специфічною комбінацією правових

інструментів, пріоритетів державної політики та очікувань іноземних інвесторів [22; 30 – 33; 35].

З кінця 1970-х років КНР послідовно використовувала ПІІ як інструмент прискореного накопичення капіталу, імпорту технологій і включення у глобальні ланцюги вартості. У довгостроковій динаміці можна виокремити кілька етапів, кожен з яких має власну логіку структури потоків.

Перший етап (кінець 1970-х – 1991 рр.) характеризувався низькою базою та експериментальним характером відкриття. ПІІ концентрувались у пілотних зонах та проєктах, де держава відпрацьовувала механізми доступу інвестора до ринку й режиму власності [22; 29; 30].

Другий етап – початок реформ і відкриття – пов'язаний із запровадженням спеціальних економічних зон (СЕЗ) та прийняттям перших законів, що дозволяли створювати спільні підприємства та підприємства зі 100 % іноземним капіталом [22; 30]. У цей період ПІІ розглядались передусім як інструмент залучення технологій і валютних надходжень через експорт, тому доступ капіталу був жорстко територіально й секторально обмежений. Обсяги ПІІ швидко зростали, але їх структура була «класично індустріальною» – домінувала проста обробна промисловість, що узгоджується з емпіричними даними ЮНКТАД та китайської статистики [22; 29; 30].

Третій етап збігається з підготовкою до вступу КНР до СОТ і самим вступом (2001 р.) [22; 13]. Саме тоді формуються каталоги «заохочуваних», «обмежених» і «заборонених» галузей, розширюється доступ ПІІ до внутрішнього ринку, активно застосовуються податкові пільги й субсидії для інвесторів у пріоритетні сектори та регіони [30; 15]. На цьому тлі спостерігається бум ПІІ: Китай різко нарощує свою частку в глобальних потоках, а структура ПІІ поступово ускладнюється (зростає роль технологічних галузей та складніших послуг), що відображено в зміні секторального профілю

Четвертий етап – посткризова перегрупація (2009–2016 рр.) – починається після глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. З одного боку, КНР зберігає високі обсяги ПІІ, але темпи їх зростання стабілізуються. З іншого боку, держава починає

обмежувати надмірну залежність від пілґ та переорієнтувати політику на «якісні» ПП, одночасно стимулюючи вихідний капітал [22; 30; 39]. Саме тоді з'являються перші версії негативних списків у пілотних вільних торговельних зонах, зокрема в Шанхаї, що сигналізує про перехід до більш прозорої системи регулювання допуску ПП.

П'ятий етап – формування нової регуляторної архітектури – починається з другої половини 2010-х років і триває досі. Його центральним елементом стало ухвалення «Закону про іноземні інвестиції КНР» у березні 2019 р. з набранням чинності 1 січня 2020 р. [31]. Закон замінив три окремі акти для різних організаційно-правових форм підприємств з іноземним капіталом і закріпив принцип «національний режим до вступу плюс негативний список» як базу регулювання ПП. Паралельно було розширено перелік пілотних вільних торговельних зон і запущено проект вільного торговельного порту на острові Хайнань, що має стати «вітриною» поглибленої лібералізації інвестицій та торгівлі [33].

Водночас із лібералізацією КНР істотно посилила безпековий блок інвестиційної політики. У грудні 2020 р. Національна комісія з розвитку та реформ КНР (NDRC) і Міністерство комерції КНР (MOFCOM) ухвалили документ «Measures for the Security Review of Foreign Investment» («Заходи щодо безпекової перевірки іноземних інвестицій»), який набув чинності в січні 2021 р. [32]. Ці заходи запровадили формалізовану процедуру безпекової перевірки (security review) інвестицій за участю ПП у стратегічних секторах (strategic sectors) на предмет ризиків для національної безпеки, що наближує режим КНР до практики США (CFIUS – Комітет з іноземних інвестицій у США) та ЄС (механізми перевірки/скринінгу іноземних інвестицій), але зі збереженням значного адміністративного розсуду органів влади [32; 35].

Як ми бачимо, сучасна інвестиційна політика КНР щодо ПП є результатом руху від фрагментованої системи спеціальних законів і експериментальних зон до формально цілісної моделі з єдиним базовим законом, негативними списками та

системою безпекового скринінгу. Це, однак, не усуває внутрішніх напружень між задекларованою лібералізацією та посиленням контролю за окремими видами ПШ.

Таблиця 2.4 – Основні інструменти інвестиційної політики КНР щодо ПШ та їх ефекти

Інструмент політики	Задекларована мета	Очікуваний канал впливу на ПШ	Спостережуваний тренд (узагальнення даних розд. 2.1 та міжнародних оцінок)
Закон про іноземні інвестиції (FIL, 2019/2020)	Уніфікувати режим ПШ, запровадити національний режим поза негативним списком, посилити захист прав інвесторів	Скорочення регуляторної невизначеності, стимул «якісних» ПШ	Короткостроково – підтримка високих притоків ПШ (пік 2021–2022 рр.); довгостроково – ефект нівелюється геополітикою та безпековими ризиками
Негативні списки для ПШ (negative list)	Чітко окреслити обмежені й заборонені для ПШ сектори, решту відкрити на національному режимі	Підвищення прозорості доступу, зменшення транзакційних витрат	Формальне скорочення обмежень; однак індекс ОЕСР фіксує збереження підвищеної обмежувальності порівняно з ОЕСР-середнім
Заходи з інвестиційної фасилітації (WIR 2024, Invest in China)	Спрощення процедур реєстрації, «єдине вікно», цифрові сервіси, промоція інвестицій у high-tech	Зниження адміністративного навантаження, покращення «зручності ведення бізнесу»	Певне покращення індикаторів «процедурної» привабливості, але на фоні загострення ризиків у сфері даних та нагляду
Хайнаньський порт вільної торгівлі (спеціальний режим на острові Хайнань із лібералізованими правилами торгівлі та інвестицій), розширення ВТЗ	Створити демонстраційні майданчики поглибленої лібералізації та відкритості	Локальна концентрація інноваційних і сервісних ПШ	Поки що обмежений, скоріше «вітринний» ефект; значення для загальнонаціональної динаміки ПШ поки невелике, але важливе як сигнал «точкової» відкритості

Джерело: складено автором на основі [22; 33–37; 40]

Як видно з табл. 2.4, більшість інструментів інвестиційної політики поєднують дві логіки: лібералізаційну (спрощення доступу, уніфікація режиму, фасилітація ПШ) і безпекову (скринінг інвестицій, контроль за даними, запобігання «надмірній залежності» від іноземного капіталу в чутливих секторах). На рівні формальних норм домінує наратив «високорівневого відкриття», але в практиці

інвестори стикаються з посиленням наглядових функцій держави, що відображається в міжнародних оцінках.

За оновленим індексом ОЕСР щодо регуляторної обмеженості ПІІ КНР належить до групи економік із підвищеним рівнем законодавчих обмежень для іноземних інвесторів, займаючи у 2024–2025 рр. позицію значно вище (тобто більш обмежувальну), ніж середній рівень країн ОЕСР [33]. В «Огляді інвестиційного клімату» Державного департаменту США за 2025 р. підкреслюється, що хоча Закон КНР про іноземні інвестиції та «негативні списки» (перелік сфер, де ПІІ заборонені або обмежені) підвищили формальну прозорість режиму ПІІ, інвестори все частіше стикаються з ризиками, пов'язаними із застосуванням норм національної безпеки, регулюванням і контролем даних, антимонопольним регулюванням та вимогами щодо локалізації. [35].

Бізнес-опитування Європейської торгової палати та Американської торгової палати підтверджують амбівалентне сприйняття інвестиційної політики [36; 37]. З одного боку, респонденти позитивно оцінюють скорочення негативних списків, розвиток механізмів «єдиного вікна», цифрових сервісів, а також формальне закріплення принципу рівного ставлення до вітчизняних і іноземних підприємств. З іншого боку, зростає частка компаній, які відзначають регуляторну непередбачуваність, вибіркоче застосування норм, посилення комплаєнс-навантаження, а також ризики, пов'язані з геополітичною напруженістю [36; 37]. Це прямо кореспондує зі зниженням «інвестиційного апетиту» щодо КНР, зафіксованим у 2023–2024 рр., попри збереження високого абсолютного рівня ПІІ [7; 39].

2.3. Роль детермінант привабливості ПІІ та економетрична оцінка впливу ПІІ на економічний розвиток КНР

Теоретичні й емпіричні дослідження ПІІ демонструють, що їхній вплив на економічне зростання є умовним і залежить від низки детермінант – рівня розвитку фінансової системи, якості інститутів, структури економіки та людського капіталу [23; 24; 27].

Детермінанти привабливості прямих іноземних інвестицій – це сукупність характеристик країни, регіону, галузі та інституційно-політичного середовища, які підвищують або знижують імовірність того, що іноземний інвестор розмістить тут виробництво, придбає активи чи відкриє R&D-підрозділ. У термінах еkleктичної парадигми Дансінга (OLI) вони виступають як «переваги розміщення», які доповнюють переваги власності та інтерналізації й визначають, де саме транснаціональна корпорація закріпить свою присутність [8; 41]. Узагальнюючи сучасні огляди літератури, можна стверджувати, що набір таких факторів є відносно стабільним, змінюються лише їхня вага та конфігурація в умовах цифрової трансформації та геоекономічної фрагментації.

Найчастіше в літературі виділяють блок макроекономічних та ринкових детермінант. До них належать розмір ВВП, рівень доходу на душу населення, темпи економічного зростання, інфляція, динаміка обмінного курсу та стійкість платіжного балансу. Стабільне зростання й передбачувана макроекономічна політика знижують ризики для інвесторів і підвищують очікувану віддачу від довгострокових проектів [8; 43]. Для Китаю саме поєднання високих темпів зростання, швидкої урбанізації та формування великого середнього класу впродовж трьох десятиліть стало фундаментальним «якорем» привабливості ПІІ, що підтверджують як загальносвітові огляди, так і спеціальні звіти щодо ринків, що формуються.

Окрім того, інвестори чутливо реагують на параметри витрат і продуктивності. До цього блоку належать рівень заробітної плати порівняно з

продуктивністю праці, вартість енергоносіїв та інших ресурсів, податкове навантаження на працю й капітал, жорсткість регулювання ринку праці. Для «ефективніших» ПП критично важливе саме співвідношення «витрати/якість», а не лише номінально низькі зарплати: за наявності дефіциту кваліфікованих кадрів або низької продуктивності виробництва переваги дешевої робочої сили швидко нівелюються [41; 44; 45]. У КНР цей блок детермінант еволюціонував: початково ставка робилася на дешеву працю, нині – на поєднання підвищеної продуктивності з більш складними, капіталомісткими та технологічними виробництвами.

Велике значення має інфраструктурна забезпеченість і «зв'язність» економіки. Ідеться не лише про класичну транспортну й енергетичну інфраструктуру (автомагістралі, порти, залізницю, надійність електропостачання), а й про цифрову інфраструктуру – широкопasmовий інтернет, дата-центри, платіжні системи, логістичні платформи. Міжнародні звіти фіксують, що країни з розвинутою фізичною й цифровою інфраструктурою притягують більше ПП, причому інфраструктурні прогалини стають одним із ключових бар'єрів для інвестицій у виробничі та сервісні проекти [22; 42; 45]. Для Китаю масштабні програми розвитку транспортних коридорів, морських портів та електроенергетики, а останнім часом – ініціативи цифрової інфраструктури – стали необхідною умовою переходу від трудомісткої обробної промисловості до більш складних сегментів глобальних ланцюгів вартості.

Не менш важливими є інституційні характеристики та ризики. Інвестори оцінюють ступінь захисту прав власності, незалежність судової системи, прогнозованість регуляторної політики, рівень корупції, політичну стабільність. Узагальнені дослідження показують, що слабкі інститути і високі політичні ризики істотно знижують як імовірність входу, так і обсяг ПП, навіть за сприятливих макроекономічних умов [8; 45]. Для КНР цей блок детермінант має суперечливий характер: з одного боку, існує відносна політична стабільність і сильна державна спроможність реалізовувати довгострокові стратегії; з іншого – інвестори фіксують підвищену регуляторну непередбачуваність, розширення безпекового виміру регулювання та ризики вибіркового правозастосування.

Окрему групу становлять параметри власне інвестиційного режиму та інструменти державної політики щодо ПІІ. Йдеться про наявність чи відсутність обмежень на вхід (негативні списки, секторальні обмеження, квоти), процедури реєстрації й ліцензування проєктів, механізми захисту інвестора (угоди про захист інвестицій, можливість міжнародного інвестиційного арбітражу), податкові й інші стимули, спеціальні економічні зони й індустріальні парки, системи інвестиційного супроводу. За спостереженнями ЮНКТАД та Світового банку, саме комбінація лібералізації режиму доступу з ефективними, але прозорими стимулами є найбільш результативною з точки зору залучення «якісних» ПІІ, тоді як хаотичні пільги без прозорих правил часто лише поглиблюють викривлення структури інвестицій [42; 45].

Далі, важливу роль відіграє ступінь відкритості економіки та її інтегрованість до міжнародної торгівлі й фінансових потоків. Низькі митні бар'єри, участь у глибоких регіональних угодах (наприклад, РВЕП – Регіональне всеосяжне економічне партнерство), прозорі правила доступу до валютного ринку та репатріації прибутків підвищують привабливість країни як бази для експортоорієнтованих ПІІ. Натомість дедалі жорсткіші торговельні обмеження, санкції, контроль за капіталом і фрагментація глобального ринку підвищують транзакційні витрати й ризики для інвесторів [22; 43; 45]. Світові огляди після 2020 р. фіксують саме таку «полікризу» – поєднання повільного зростання, геополітичної напруги та регулювання, що ускладнює довгострокове планування інвестицій.

Ключові детермінанти привабливості КНР для ПІІ доцільно узагальнити як поєднання ринкових, зовнішньоекономічних, інституційних, фіскально-промислових, ресурсно-технологічних і фінансових чинників: відносно високі (хоч і нижчі, ніж у 2000-х) темпи зростання ВВП, урбанізація, формування середнього класу та розширення внутрішнього попиту підтримують стійкий інтерес ТНК до китайського ринку [7; 22; 28], тоді як вступ до СОТ, розвиток експортноорієнтованих кластерів, модернізація логістики, ініціативи «Один пояс, один шлях» і РВЕП поглибили інтеграцію КНР у глобальні ланцюги створення

вартості та закріпили її роль виробничо-логістичного хабу Азійсько-Тихоокеанського регіону [22; 38; 40]; паралельно інституційні реформи (Закон про іноземні інвестиції, «негативні списки», пілотні вільні торговельні зони, цифрові сервіси) формально підвищили передбачуваність режиму ПІІ та посилили правовий захист інвесторів [31; 33; 35], а цільові податкові пільги, субсидії на інновації, підтримка «зелених» і високотехнологічних проєктів та політика переорієнтації ПІІ в центральні й західні регіони сформували багатоканальну систему стимулів [30; 33; 40]; додатково еволюція факторів виробництва – від масової доступності дешевої робочої сили на ранніх етапах до підвищення освітнього рівня, розвитку університетської інфраструктури – зміцнила здатність економіки засвоювати й масштабувати іноземні технології [23 – 25], а поступова лібералізація фінансового рахунку, розвиток внутрішнього ринку капіталу, офшорних ринків юаня та інструментів хеджування валютних ризиків впливають як на вхідні, так і на вихідні потоки ПІІ [22–29; 34].

Самі ПІІ, будучи результатом дії зазначених детермінант, у свою чергу впливають на економічний розвиток Китаю через канали інвестицій, продуктивності, технологій та експорту. Для кількісної оцінки цього впливу в роботі використано просту регресійну модель, що відповідає вимогам Положення щодо наявності елементів власного кількісного аналізу у другому розділі.

Емпірична частина дослідження спрямована на кількісне підтвердження гіпотези про те, що інтенсивність залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) істотно пов'язана з темпами економічного зростання Китайської Народної Республіки. Як узагальнений показник економічного розвитку використано річні темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення, що дозволяє врахувати не лише масштаб економіки, а й динаміку добробуту населення, а інтенсивність залучення ПІІ вимірюється як чисті припливи ПІІ у відсотках до ВВП. [11; 29].

У найпростішому вигляді зв'язок між ПІІ та економічним зростанням описується лінійно-регресійною моделлю за формулою 2.1:

$$g_t = \beta_0 + \beta_1 f_t + \varepsilon_t \quad (2.1)$$

де (g_t) – темп зростання ВВП на душу населення Китаю у році t , %;

(f_t) – чистий приплив ПІІ у відсотках до ВВП у році t ;

(β_0) – вільний член (умовний базовий темп зростання за відсутності ПІІ);

(β_1) – коефіцієнт чутливості темпів зростання до зміни частки ПІІ у ВВП;

(ε_t) – випадкова похибка.

Вибір простої одновимірної лінійної моделі зумовлений кількома міркуваннями. По-перше, доцільно застосовувати інструментарій, який є прозорим з погляду економічної інтерпретації та не потребує надмірно складної калібровки. По-друге, за обмеженої кількості спостережень (щорічні дані) включення великої кількості регресорів призвело б до втрати ступенів свободи та нестійкості оцінок. По-третє, лінійна форма залежності може розглядатися як перша апроксимація, яка, за потреби, в подальших дослідженнях може бути розширена за рахунок лагів, нелінійностей або панельних підходів [25; 27].

Алгоритм оцінювання параметрів моделі (2.1) методом найменших квадратів подано поетапно.

1. Формування вихідної вибірки. Період аналізу – 2007–2024 рр., що дозволяє охопити докризовий етап, фазу глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр., відновлення 2010-х років і період перед та після пандемії COVID-19. Вихідні дані щодо (g_t) та (f_t) узагальнено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Вихідні дані для оцінювання моделі зв'язку між ПІІ та зростанням ВВП на душу населення у КНР, 2007–2024 рр.

Рік	ПІІ, чисті припливи, % ВВП	Зростання ВВП на душу населення, %
2007	4,40	13,56
2008	3,73	9,11
2009	2,57	8,86
2010	4,00	10,06
2011	3,71	8,86
2012	2,83	7,13
2013	3,04	7,06
2014	2,56	6,79
2015	2,19	6,36
2016	1,56	6,17
2017	1,35	6,25
2018	1,69	6,26
2019	1,31	5,69
2020	1,70	2,10
2021	1,90	8,50
2022	1,00	3,10
2023	0,30	5,50
2024	0,10	5,10

Джерело: складено на основі [11; 29]

2. Обчислення вибірових середніх значень. Для подальших розрахунків визначаємо середні значення показників у вибірці:

$$f = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T f_t, \quad \bar{g} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T g_t \quad (2.2)$$

За даними табл. 2.5 отримано:

$$\bar{f} = 2,2189, \quad \bar{g} = 7,0256 \quad (2.3)$$

3. Розрахунок допоміжних величин для ОМНК. Обчислюємо відхилення від середніх та підсумкові суми, необхідні для визначення параметрів β_0 і β_1 (табл. 2.6).

Для оцінювання β_1 потрібні відхилення від середніх:

$$\Delta f_t = f_t - \bar{f}, \quad \Delta g_t = g_t - \bar{g}_t \quad (2.4)$$

Далі формуються допоміжні величини:

$$\Delta f_t^2, \quad \Delta f_t \cdot \Delta g_t \quad (2.5)$$

де $\sum (\Delta f_t^2)$ – дисперсія регресора;

$\sum (\Delta f_t \cdot \Delta g_t)$ – спільна мінливість f_t та g_t (коваріаційний компонент).

Таблиця 2.6 – Допоміжні розрахунки для оцінювання параметрів ОМНК (модель 2.1)

Рік	f_t	g_t	Δf_t	Δg_t	Δf_t^2	$\Delta f_t \cdot \Delta g_t$
2007	4,40	13,56	2,1811	6,5344	4,7572	14,2523
2008	3,73	9,11	1,5111	2,0844	2,2835	3,1498
2009	2,57	8,86	0,3511	1,8344	0,1233	0,6441
2010	4,00	10,06	1,7811	3,0344	3,1724	5,4047
2011	3,71	8,86	1,4911	1,8344	2,2234	2,7354
2012	2,83	7,13	0,6111	0,1044	0,3735	0,0638
2013	3,04	7,06	0,8211	0,0344	0,6742	0,0283
2014	2,56	6,79	0,3411	-0,2356	0,1164	-0,0804
2015	2,19	6,36	-0,0289	-0,6656	0,0008	0,0192
2016	1,56	6,17	-0,6589	-0,8556	0,4341	0,5637
2017	1,35	6,25	-0,8689	-0,7756	0,7550	0,6739
2018	1,69	6,26	-0,5289	-0,7656	0,2797	0,4049
2019	1,31	5,69	-0,9089	-1,3356	0,8261	1,2139
2020	1,70	2,10	-0,5189	-4,9256	0,2692	2,5558
2021	1,90	8,50	-0,3189	1,4744	0,1017	-0,4702
2022	1,00	3,10	-1,2189	-3,9256	1,4857	4,7848
2023	0,30	5,50	-1,9189	-1,5256	3,6821	2,9274
2024	0,10	5,10	-2,1189	-1,9256	4,4897	4,0800
Σ					26,0480	42,9515

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

Отже:

$$S_{xx} = \sum_{t=1}^T (\Delta f_t)^2 = 26,0480, \quad S_{xx} = \sum_{t=1}^T (\Delta f_t \Delta g_t) = 42,95515 \quad (2.6)$$

Проведемо підстановку для 2007 року (для решти років аналогічно):

$$\Delta f_{2007} = 4,40 - 2,2198 = 2,1811$$

$$\Delta g_{2007} = 13,56 - 7,0256 = 6,5344$$

$$\Delta f_{2007}^2 = 2,1811^2 = 4,7572$$

$$\Delta f_t \cdot \Delta g_t = 2,1811 \cdot 6,5344 = 14,2523$$

4. Оцінювання параметрів β_1 і β_0 . Для простої лінійної регресії оцінка нахилу та вільного члена визначається за формулами:

$$\hat{\beta}_1 = \frac{S_{xy}}{S_{xx}}, \quad \hat{\beta}_0 = \bar{g} - \hat{\beta}_1 \bar{f} \quad (2.7)$$

Підставляючи підсумкові суми з табл. 2.6:

$$\hat{\beta}_1 = 42,9515 / 26,0480 = 1,6489; \quad \hat{\beta}_0 = 7,0256 - 1,6489 \cdot 2,2189 = 3,3667 \quad (2.8)$$

Отже, оцінене рівняння регресії набуває вигляду:

$$\hat{g}_t = 3,3667 + 1,6489 f_t, \quad (2.9)$$

5. Розрахунок прогнозних значень і залишків.

Для кожного року t визначаємо прогноз:

$$\hat{g}_t = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 f_t, \quad (2.10)$$

Залишок (похибка апроксимації):

$$e_t = g_t - \hat{g}_t, \quad (2.11)$$

Стандартизований залишок:

$$z_t = \frac{e_t}{s}, \quad (2.12)$$

де s – стандартна похибка регресії (визначається на Етапі 6)

Результати розрахунку \hat{g}_t та залишків e_t наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Фактичні та розраховані значення темпів зростання ВВП на душу населення у КНР і залишки моделі, 2007-2024 рр.

Рік	Фактичне зростання g_t , %	Прогнозоване зростання \hat{g}_t , %	Залишок e_t	Стандартизований залишок z_t
2007	13,56	10,62	2,94	1,77
2008	9,11	9,52	-0,41	-0,24
2009	8,86	7,60	1,26	0,75
2010	10,06	9,96	0,10	0,06
2011	8,86	9,48	-0,62	-0,38
2012	7,13	8,03	-0,90	-0,54
2013	7,06	8,38	-1,32	-0,79
2014	6,79	7,59	-0,80	-0,48
2015	6,36	6,98	-0,62	-0,37
2016	6,17	5,94	0,23	0,14
2017	6,25	5,59	0,66	0,40
2018	6,26	6,15	0,11	0,06
2019	5,69	5,53	0,16	0,10
2020	2,10	6,17	-4,07	-2,45
2021	8,50	6,50	2,00	1,20
2022	3,10	5,02	-1,92	-1,15
2023	5,50	3,86	1,64	0,99
2024	5,10	3,53	1,57	0,94

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

Для ілюстрації розрахунку наведемо приклад для 2020 року, решту років розраховано аналогічно (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Обчислення прогнозу та залишку для 2020 року

Показник	Розрахунок	Значення
Прогноз \hat{g}_{2020}	$3,3667 + 1,6489 \cdot 1,70$	6,17
Залишок e_{2020}	$2,10 - 6,17$	-4,07
Стандартизований залишок z_{2020}	$-4,07/1,6630$	-2,45

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

6. Розрахунок показників якості моделі та статистичної значущості. На основі залишків обчислюємо SSE, SST, SSR та похідні індикатори.

Загальна варіація g_t :

$$SST = \sum (g_t - \bar{g})^2, \quad (2.13)$$

Непояснена варіація (сума квадратів залишків):

$$SSE = \sum e_t^2 = \sum (g_t - \hat{g}_t)^2, \quad (2.14)$$

Пояснена варіація:

$$SSR = SST - SSE \quad (2.15)$$

Коефіцієнт детермінації:

$$R^2 = 1 - \frac{SSE}{SST}, \quad (2.16)$$

Скоригований R^2 :

$$R^2 = \frac{SSE/(T-2)}{SST/(T-1)}, \quad (2.17)$$

Стандартна похибка регресії:

$$R^2 = \sqrt{\frac{SSE}{T-2}}, \quad (2.18)$$

У таблиці 2.9 узагальнено проміжні розрахунки та ключові статистичні дані, необхідні для оцінювання лінійної регресійної моделі (2.1).

Таблиця 2.9 – Проміжні розрахунки та ключові статистичні дані для оцінки якості моделі (2.1)

Показник	Розрахунок	Значення
$\sum (f_t - \bar{f})^2$	сума з табл. 2.6	26,0480
$\sum (f_t - \bar{f})(g_t - \bar{g})$	сума з табл. 2.6	42,9515
β_1	$\beta_1 = 42,9515 / 26,0480$	1,6489
β_0	$7,0256 - 1,6489 \cdot 2,2189$	3,3667
SST	$\sum (g_t - \bar{g})^2$	115,0760
SSE	$\sum e_t^2$	44,2516

Продовження таблиці 2.9

Показник	Розрахунок	Значення
SSR	$SST - SSE$	70,8244
R^2	$1 - SSE/SST$	0,6155
Скоригований R^2	$1 - (1 - R^2) \cdot (T-1)/(T-2)$	0,5914
s (стандартна похибка регресії)	$\sqrt{(SSE/(T-2))}$	1,6630
F -критерій	$(SSR/1) / (SSE/(T-2))$	25,6079
F -критерій значущості моделі	p-value для F	0,000115877
$SE(\beta_1)$	$s / \sqrt{\sum(f_t - \bar{f})^2}$	0,3259
$SE(\beta_0)$	$s \cdot \sqrt{(1/T + \bar{f}^2 / \sum(f_t - \bar{f})^2)}$	0,8224
$t(\beta_1)$	$\beta_1 / SE(\beta_1)$	5,0604
$t(\beta_0)$	$\beta_0 / SE(\beta_0)$	4,0936

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

Підсумкові результати оцінювання моделі (2.1) у стандартному форматі регресійного виводу наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Результати оцінювання лінійної регресійної моделі зв'язку між ПІ та темпами зростання ВВП на душу населення у КНР

Показник	Значення
Кількість спостережень	18
Коефіцієнт множинної кореляції R	0,7845
Коефіцієнт детермінації R^2	0,6155
Скоригований коефіцієнт детермінації	0,5914
Стандартна похибка оцінки	1,6630
F-критерій	25,6079
F-критерій значущості моделі:	0,000115877

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

Для інтерпретації впливу ПІ на темпи зростання ВВП на душу населення у КНР виконано оцінювання параметрів моделі (2.1). Узагальнені результати (оцінки β_0 , β_1 , стандартні похибки, t-статистики та p-value) подано в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Результати оцінки параметрів моделі зв'язку між ПІ та темпами зростання ВВП на душу населення у КНР:

Параметр	Оцінка коефіцієнта	Стандартна похибка	t-статистика	p-value
β_0 (вільний член)	3,3667	0,8224	4,0936	0,000848
β_1 (f_t , ПІ/ВВП)	1,6489	0,3259	5,0604	0,000116

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

Для візуалізації результатів кореляційно-регресійного аналізу побудовано діаграму розсіювання, що відображає взаємозв'язок між темпами зростання ВВП на душу населення та інтенсивністю ПІ в економіці КНР, виміряною як частка ПІ у ВВП. Кожна точка на графіку відповідає окремому року вибірки 2007–2024 рр., а лінія тренду відображає оцінену однофакторну лінійну регресію. На рис. 2.4 подано отриману залежність, яка дає змогу наочно оцінити напрям і щільність статистичного зв'язку між змінними та перейти до інтерпретації параметрів моделі й якості апроксимації.

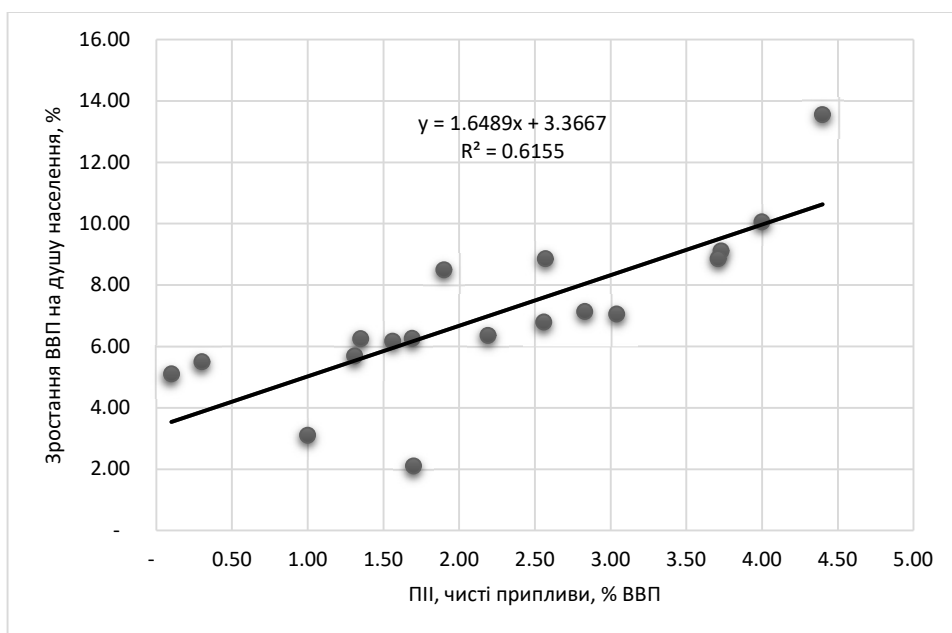

Рисунок 2.4 – Залежність зростання ВВП на душу населення від ПІ (% ВВП) у КНР, 2007–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними табл. 2.5

Проведене оцінювання показує, що у базовій однофакторній моделі 2007–2024 рр. існує статистично значущий додатний зв'язок між часткою чистих припливів ПІ у ВВП та темпом зростання ВВП на душу населення у КНР. Оцінка ($\beta_1 = 1,65$) має високу статистичну значущість, а модель пояснює істотну частку варіації (g_t) ($R^2 = 0,62$). Аналіз залишків демонструє, що головним «аномальним» роком є 2020 р., коли пандемійний шок суттєво знижує фактичне зростання порівняно з прогнозом простої моделі. Перевірки чутливості до впливових спостережень (вилучення 2007 р., 2020 р. і обох одночасно) підтверджують, що знак

і значущість зв'язку зберігаються, хоча величина ефекту зменшується, тобто оцінка (β_1) частково залежить від крайніх значень на початку періоду.

Разом із тим, включення часового тренду суттєво послаблює статистичну значущість впливу (f_t), що вказує на ризик трендової кореляції й на те, що ПІІ у цій постановці можуть виступати «проксі» для ширших структурних процесів (загального уповільнення економіки КНР у 2010-х, зміни моделі зростання, підвищення ролі внутрішнього попиту, інституційні та геополітичні фактори). Тому отримані результати слід інтерпретувати обережно: вони є переконливими як емпіричне підтвердження наявності додатної статистичної асоціації між ПІІ та зростанням у межах вибірки, але не є достатніми для жорсткого причинного висновку про вплив ПІІ без подальшої специфікації.

Загалом, можна зробити висновок, що отримана оцінка – це сильний емпіричний індикатор на користь того, що ПІІ є важливим фактором зростання, але для обґрунтування конкретних рішень потрібні перевірки стійкості (лаги ПІІ, додаткові контролю, тест на структурні злами, робастні стандартні похибки, порівняння підперіодів). Саме на такій основі доцільно формувати пакет заходів: підтримка макростабільності та передбачуваності регулювання, зниження транзакційних витрат (у т.ч. цифрові сервіси), розвиток інфраструктури й людського капіталу, посилення інституцій захисту прав власності та водночас більш вибірккові стимули й екосистемні вимоги для ПІІ (локалізація ланцюгів постачання, навчання персоналу, кооперація з місцевими компаніями, комплаєнс зі стандартами ESG).

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КНР

3.1. Сучасні виклики та тенденції емпіричної оцінки впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток КНР

У сучасній економічній науці оцінювання впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток країни розглядається не як разове «підтвердження зв'язку» між ПІІ та зростанням, а як комплексне завдання, чутливе до якості даних, специфіки країни, структурних зрушень і змін у глобальному інвестиційному середовищі. Для КНР це питання набуває особливої ваги, оскільки Китай одночасно виступає одним із ключових реципієнтів і донорів капіталу, а структура його інвестиційних потоків суттєво трансформується під впливом внутрішніх реформ, геополітичних ризиків і переорієнтації глобальних ланцюгів створення вартості. У таких умовах методологічні підходи, які були достатніми для ранніх хвиль досліджень, дедалі частіше потребують уточнення, розширення та поєднання з мікро- і квазіекспериментальними стратегіями.

Для Китаю значна частина досліджень на основі векторної авторегресії (VAR), векторної моделі корекції помилки (VECM) та авторегресивної моделі з розподіленими лагами (ARDL) підтверджує наявність довгострокового позитивного впливу ПІІ на ВВП. Натомість у короткостроковому періоді ефект часто виявляється статистично слабким або нестійким, що логічно узгоджується з конкуренцією каналів впливу та роллю інших факторів (експорт, внутрішні інвестиції, макроекономічна політика) [51]. У практичному сенсі це означає, що сам факт статистичної значущості у простій макромоделі ще не гарантує стабільності причинно-наслідкових висновків у різних підперіодах і за різних структурних умов.

Подальша еволюція літератури змістила акцент у бік мікро- та мезорівневих підходів, які дають змогу «розкласти» середній ефект ПІІ на конкретні механізми.

Завдяки доступу до фірмових і регіональних панельних даних стало можливим безпосередньо оцінювати продуктивні та технологічні ефекти переливів ПІІ. Так, фірмові панелі китайської промисловості використовуються для вимірювання горизонтальних і вертикальних ефектів переливів з урахуванням ендогенності вибору факторів виробництва і галузевої структури; результати загалом свідчать, що припливи ПІІ підвищують продуктивність вітчизняних компаній, але ефекти істотно різняться залежно від абсорбувальної спроможності місцевих фірм [51; 52]. Провінційні панелі КНР, у свою чергу, дають змогу одночасно оцінювати вплив ПІІ на економічне зростання, технологічні інновації та екологічні показники (зокрема через динамічні оцінювачі узагальненого методу моментів (GMM) та системи одночасних рівнянь); ці дослідження зазвичай фіксують позитивний внесок ПІІ у зростання та інновації, але також виявляють ризики посилення екологічного тиску принаймні за окремими видами забруднення. Окремий пласт робіт зосереджується на впливі ПІІ на регіональну нерівність доходів, структурні зрушення та зовнішню рівновагу, показуючи відмінності ефектів для східних і західних провінцій КНР та їх зміну в часі [51; 52].

Паралельно сформувався «квазіекспериментальний» напрям, орієнтований на оцінювання конкретних реформ інвестиційної політики за допомогою методу різниць у різницях, методу синтетичного контролю та їх модифікацій. [7; 47]. Для Китаю, зокрема, оцінювалися ефекти створення пілотних вільних торговельних зон і запровадження негативних списків, що дозволяє відокремити вплив політики від загальних трендів та контрфактичної динаміки. У підсумку проста макрорівнева модель, застосована в розділі 2, залишається коректною «стартовою точкою», однак сучасні дослідження щодо КНР дедалі частіше переходять до мезо- та мікрорівня, а також до квазіекспериментальних стратегій і складніших панельних оцінювачів [48–52].

Окремої уваги потребує те, що останні роки характеризуються погіршенням глобального інвестиційного клімату: світові потоки ПІІ знижуються, особливо до країн, що розвиваються; зростають торговельні та інвестиційні бар'єри, посилюється геополітична напруженість та «економічна фрагментація» [22; 60; 61].

За таких умов ускладнюється сама емпірична ідентифікація ролі ПІІ, зокрема на прикладі КНР.

Насамперед змінюється природа потоків ПІІ та зростає розрив між офіційною статистикою і фактичними проєктними інвестиціями. ЮНКТАД та ОЕСР наголошують, що традиційні дані платіжного балансу дедалі гірше відображають структуру й спрямованість ПІІ, оскільки значна частина потоків проходить через транзитні економіки-посередники та офшорні центри й включає так звані «фантомні» ПІІ, які не ведуть до реальної матеріальної присутності [22; 60; 61]. Для Китаю це критично, адже значна частка позицій вхідних і вихідних ПІІ проходить через Гонконг та інші юрисдикції з особливим режимом, що ускладнює інтерпретацію офіційних даних і географічну атрибуцію інвестора [53; 54; 61]. Додатковим джерелом викривлень виступає кругове інвестування (повернення вітчизняного капіталу під виглядом ПІІ через офшорні структури): фірмові дослідження показують, що частка таких операцій у зареєстрованих ПІІ може бути значною, а отже не кожен «долар ПІІ» є по суті іноземним капіталом і не завжди забезпечує очікувані ефекти переливів [53; 54].

Важливим є й те, що КНР зіткнулася з різким скороченням чистих вхідних ПІІ у 2022–2024 рр. за даними платіжного балансу – до найнижчих рівнів за кілька десятиліть – на тлі зростання політичних і регуляторних ризиків, посилення контролю за іноземними компаніями та формування додаткових бар'єрів на ключових експортних ринках [22; 60]. Одночасно спостерігається «дзеркальне» посилення вихідних ПІІ Китаю, з помітним фокусом на високотехнологічні та «зелені» напрями за кордоном [60; 61]. Це означає, що аналіз лише вхідних (або лише «чистих») потоків без урахування масштабів і структури вихідних інвестицій дає неповну картину ролі КНР у глобальних інвестиційних ланцюгах і може спотворювати висновки щодо каналів впливу ПІІ на економічний розвиток.

Надалі ці методологічні та статистичні обмеження доцільно конкретизувати через призму ризиків і викликів для КНР, оскільки саме вони визначають межі застосовності агрегованих оцінок і вказують, які інструменти інвестиційної

політики можуть підсилювати позитивні ефекти ПІІ та зменшувати небажані наслідки.

З огляду на ці зміни традиційні моделі типу «ПІІ → зростання ВВП», побудовані на агрегованих показниках ПІІ до ВВП, стикаються з низкою системних обмежень [48 – 50; 61]. Стосовно Китаю сучасна література виділяє декілька вузлових проблем, які мають враховуватися при побудові емпіричних Узагальнено ці проблеми та типові інструменти їх подолання подано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Основні методологічні проблеми в оцінці впливу ПІІ на економічний розвиток КНР та типові підходи до їх подолання

Проблема	Як проявляється у випадку КНР	Типові підходи до подолання
Вимірювання ПІІ (МККНР vs BOP, round-tripping, офшори)	Розбіжності між «освоєними» ПІІ та даними платіжного балансу; значна частка потоків через Гонконг і податкові гавані; внутрішній капітал маскується під іноземний	Порівняння альтернативних джерел; використання greenfield-проектів; очищення даних від round-tripping; побудова показників ПІІ без офшорних юрисдикцій
Ендогенність FDI–growth	Високі темпи зростання КНР самі по собі притягують ПІІ; можливий двосторонній причинний зв'язок	VAR/VECM-моделі, інструментальні змінні, системи одночасних рівнянь, динамічні панельні GMM-оцінювачі
Просторова й секторальна неоднорідність	Суттєві відмінності між провінціями та галузями, різний рівень людського капіталу й інфраструктури	Просторові панелі, регіонально диференційовані моделі, порогові регресії, взаємодійні терміни (interaction terms)
Багатовимірність результатів (зростання–інновації–екологія)	ПІІ одночасно впливають на ВВП, інноваційну активність, зайнятість, забруднення довкілля	Системи одночасних рівнянь, структурні моделі, векторні авторегресії з кількома залежними змінними
Структурні злами та геополітичні шоки	Зміна тенденцій ПІІ після кризи 2008–2009 рр., торговельних воєн, пандемії, посилення контролю за ПІІ	Тести на структурні злами, розбиття вибірки на підперіоди, моделі з time-varying coefficients, квазіекспериментальні підходи

Джерело: складено автором на основі [7; 48 – 54; 61]

На тлі окреслених викликів у сучасних емпіричних дослідженнях ПІІ щодо Китаю простежуються кілька домінуючих тенденцій. Насамперед відбувається перехід від оцінювання «середніх ефектів» до аналізу розподілів і граничних ефектів із активнішим застосуванням розширених моделей синтетичного контролю

та просторових панельних моделей [22; 47; 51]. Водночас зростає роль поєднання класичних економетричних інструментів із новими джерелами даних (зокрема базами greenfield-проектів, супутниковими показниками логістичної інфраструктури, деталізованою митною статистикою). ЮНКТАД та ОЕСР демонструють, що аналіз структури greenfield-проектів часто формує іншу картину, ніж інтерпретація агрегованих потоків ПІІ [22; 47; 61]. Паралельно посилюється інтерес до зв'язку ПІІ з «якістю» зростання – інклюзивністю, стійкістю до шоків, екологічною та технологічною складовими [50; 51]. Окремою лінією виступає зближення аналізу вхідних і вихідних ПІІ Китаю, оскільки країна поступово переходить від ролі переважного реципієнта до активного експортера капіталу в окремих роках [60; 61]. Це означає, що адекватна оцінка ролі ПІІ для економічного розвитку потребує розгляду КНР не лише як «одержувача», а й як «джерела» інвестицій, що впливає на конфігурацію глобальних ланцюгів створення вартості.

Подальший розвиток цієї парадигми починається з проблеми вимірювання ПІІ, яка в останні роки стала одним із головних «вузьких місць» емпіричних оцінок. Міжнародні стандарти BPM6 та BD5 формально забезпечують зіставність потоків і позицій ПІІ, однак реальна статистична картина дедалі частіше спотворюється транзитними потоками через економіки-посередники, використанням спеціальних фінансових структур і «фантомними» ПІІ, які не супроводжуються матеріальною присутністю та виробничою активністю [4; 5; 21; 61]. Для КНР цей аспект є принциповим через вагомую роль Гонконгу та інших фінансових юрисдикцій у маршрутизації як вхідних, так і вихідних потоків; у результаті показники за країною-посередником не завжди відображають реальну географію кінцевого інвестора і кінцевого реципієнта [5; 13; 61]. Окрема проблема – кругове інвестування, коли внутрішній капітал повертається у країну під виглядом іноземного, що підвищує номінальні обсяги ПІІ, але не гарантує очікуваних технологічних і продуктивних ефектів [53; 54]. Практичний висновок для емпіричних робіт полягає в необхідності «очищення» або альтернативного вимірювання: порівняння джерел (платіжний баланс, адміністративна статистика), переходу до показників за кінцевим інвестором, виокремлення або виключення

офшорних вузлів, а також використання даних про інвестиційні проекти зі створення нових підприємств як ближчого наближеного показника реальних капіталовкладень [5; 21; 61].

Другий блок сучасних викликів пов'язаний із причинно-наслідковою інтерпретацією. Зв'язок «ППІ ↔ зростання» є структурно двостороннім: економічна динаміка та очікування прибутковості самі по собі «підтягують» ППІ, тому стандартні регресії на агрегованих даних схильні змішувати ефект ППІ з ефектом привабливості швидкозростаючої економіки [45; 48; 49]. Саме тому в центрі сучасної літератури опинилися квазіекспериментальні дизайни, що дозволяють відокремити вплив конкретних змін інвестиційної політики (вільні торговельні зони, негативні списки, посилення перевірки інвестицій) від загальноекономічної траєкторії: підходи «різниця в різницях» із множинними періодами та неоднорідними ефектами, коректні специфікації аналізу подій, а також метод синтетичного контролю та його модифікації для побудови контрфактичної динаміки [17 – 19; 47]. Паралельно посилилася увага до діагностики структурних зламів і часової нестабільності параметрів, оскільки періоди торговельних конфліктів, пандемії та регуляторних змін здатні різко змінювати як інвестиційну поведінку, так і канали впливу ППІ на розвиток [7; 47; 60].

Третя тенденція – перехід від «середніх макроефектів» до аналізу механізмів на мікро- та мезорівні. Для Китаю ключовим стало вимірювання продуктивних і технологічних ефектів переливів у фірмових і регіональних панелях, з урахуванням відмінностей в абсорбувальній спроможності, вертикальних зв'язків у ланцюгах постачання та галузевої структури [52]. Розширення результативних змінних також є системним: окрім ВВП і продуктивності, дедалі частіше оцінюються інновації та екологічні наслідки, що особливо релевантно для КНР у контексті промислового оновлення та «зеленого» переходу [50; 51]. У такій логіці ППІ розглядаються не як одновимірний фактор «прискорення зростання», а як чинник зміни структури економіки, інноваційної динаміки та екологічної траєкторії – із потенційними компромісами між результатами. Четвертий блок викликів задається зміною глобального інвестиційного режиму. ЮНКТАД і ОЕСР фіксують посилення

геоекономічної фрагментації, зростання ролі скринінгу інвестицій та перегляд пріоритетів інвесторів у бік стійкості ланцюгів вартості й технологічної безпеки [22; 60; 61]. Для емпіричних оцінок це означає, що традиційні моделі, які ігнорують геополітичний ризик і регуляторну невизначеність, дедалі гірше описують мотивацію та структуру ПІІ [35 –37]. Додатково зростає аналітична цінність поєднання вхідних і вихідних ПІІ Китаю, оскільки країна одночасно залишається великим реципієнтом і нарощує роль глобального інвестора; без двостороннього погляду важко коректно інтерпретувати її позицію у світових інвестиційних ланцюгах [22; 28; 29; 60].

Узагальнюючи, сучасні виклики емпіричної оцінки впливу ПІІ на економічний розвиток КНР концентруються навколо трьох вимог: коректно виміряти «реальні» ПІІ, відокремивши їх від транзитних і round-tripping потоків; ідентифікувати причинний ефект за умов ендогенності та структурних зламів; перейти від агрегованих оцінок до аналізу неоднорідності й механізмів, включаючи інноваційні та екологічні результати. У поєднанні з погіршенням глобального інвестиційного клімату та посиленням інвестиційного скринінгу це формує новий стандарт досліджень, у якому ключовим стає не лише факт наявності зв'язку між ПІІ та розвитком, а й те, які саме типи ПІІ, за яких інституційних умов і через які канали генерують економічні ефекти в китайській економіці [5; 17; 22; 51; 61].

3.2. Оцінювання ризиків та обмеження ефектів прямих іноземних інвестицій в КНР

Сучасна світова кон'юнктура та специфіка китайської моделі розвитку засвідчують, що вплив прямих іноземних інвестицій на економічну динаміку не є автоматично позитивним і майже завжди супроводжується ризиками та обмеженнями. Частина цих ризиків формується під тиском глобальних тенденцій – фрагментації світової економіки, поширення підходів «зниження ризиків» і

перебудови ланцюгів створення вартості, тоді як інша частина пов'язана з особливостями інституційного середовища КНР та режиму регулювання ПІІ [22; 36; 59; 60; 34]. У межах підрозділу систематизовано ключові групи ризиків, показано їх прояви у випадку Китаю та розкрито, в яких аспектах очікувані ефекти ПІІ можуть виявлятися слабшими, неоднорідними або суперечливими.

Передусім ризикова складова проявляється на макроекономічному й фінансовому рівнях. Коли економіка істотно інтегрована у транснаціональні потоки капіталу, вона стає чутливішою до зовнішніх шоків: змін монетарної політики в країнах-донорах, перегляду глобальних портфелів ТНК, хвиль підвищення премії за ризик і погіршення інвесторських очікувань. У таких умовах зриву припливів ПІІ може посилювати дисбаланси платіжного балансу, підвищувати волатильність фінансових умов і ускладнювати рефінансування зобов'язань приватного сектору. Аналітичні огляди ЮНКТАД та ОЕСР фіксують суттєве зниження припливів ПІІ до Китаю у 2023–2024 рр. до найнижчих за тривалий час рівнів, навіть попри збереження статусу КНР як одного з найбільших реципієнтів у світі [22; 60]. Така динаміка підкреслює, що зовнішній капітал дедалі сильніше реагує не лише на «фундаментальні» макропоказники, а й на ризики середовища та очікування щодо довгострокової передбачуваності правил.

На цьому тлі загострюються структурно-технологічні обмеження ефектів ПІІ. Іноземні інвестиції здатні підтримувати модернізацію й підвищувати продуктивність, однак цей результат не є гарантованим: він залежить від технологічного профілю вкладень, глибини локалізації, характеру інтеграції з місцевими постачальниками та абсорбуючої спроможності національних компаній.

Якщо ПІІ концентруються у сегментах з низькою доданою вартістю, орієнтованих на просте складання або на використання дешевших ресурсів, зростає ризик «консервації» структури виробництва та підтримання зовнішньої технологічної залежності. Для КНР емпіричні дослідження підтверджують наявність позитивних продуктивних і технологічних ефектів переливів, але також показують їх нерівномірність між галузями та регіонами і залежність від характеристик місцевих фірм та інституційного середовища [34; 51; 52; 61]. Це

означає, що однакові обсяги ПІІ в різних секторах і провінціях можуть давати принципово відмінні результати – від прискорення інновацій до ефекту «обмеженого трансферу», коли ключові компетенції залишаються в межах транснаціональних корпоративних мереж.

Окремий вимір ризиків формують екологічні та соціальні наслідки ПІІ, які для КНР мають характер амбівалентних ефектів. У міжнародній літературі співіснують два конкуруючі механізми: «притулок для забруднення», коли забруднювальні виробництва переносяться в юрисдикції з м'якшими стандартами, і «екологічний ореол», коли іноземні інвестори привносять чистіші технології та вищі стандарти управління. Для Китаю результати є змішаними: частина оцінок демонструє посилення екологічного тиску під впливом ПІІ в окремих сегментах, тоді як за умов жорсткішого регулювання та вищої якості інститутів інвестиції можуть сприяти зниженню забруднень і технологічному оновленню [51; 61]. Відповідно, вплив ПІІ на «якість зростання» не можна трактувати одновимірно: екологічний ефект є функцією секторальної структури інвестицій і спроможності регулятора забезпечувати дотримання стандартів.

Паралельно зростає вага політико-геополітичних ризиків, які дедалі частіше визначають як можливості, так і межі присутності іноземного капіталу в КНР. У розвинених країнах посилюється перевірка інвестицій у критичних технологіях, розширюється експортний контроль щодо чутливих компонентів і технологій, а також поширюються підходи «перенесення ланцюгів у дружні країни» і «повернення виробництва додому», спрямовані на зниження залежності від китайських ланцюгів створення вартості. Унаслідок цього інвестиційні рішення в частині високотехнологічних секторів дедалі більше залежать від політичних обмежень і регуляторної сумісності, а не лише від ринкових стимулів [36; 59; 60; 34]. Для КНР це підвищує ризик перерозподілу інвестицій у бік менш чутливих або «товаризованих» напрямів з нижчою доданою вартістю та слабшими ефектами переливів.

Нарешті, істотним каналом обмеження ефектів ПІІ виступають інституційно-правові ризики, що впливають на інвестиційні горизонти, схильність

до реінвестування та готовність розміщувати в країні функції з високою технологічною складністю. Опитування та огляди інвесторських настроїв фіксують зростання занепокоєння щодо регуляторної непередбачуваності, режимів контролю за даними, широкого розсуду органів влади та вибіркості правозастосування, які можуть підвищувати транзакційні витрати й ризик дотримання вимог [34; 36; 59]. За таких умов навіть значний ринковий потенціал не гарантує стабільного припливу «якісних» ПІІ, оскільки інвестори прагнуть мінімізувати незворотні вкладення та розосереджувати виробничі й постачальницькі ланцюги між юрисдикціями.

Зміна глобального середовища підсилює кожен із наведених блоків ризиків і водночас ускладнює інтерпретацію емпіричних оцінок. Матеріали ЮНКТАД та ОЕСР свідчать, що після 2021 р. світові потоки ПІІ загалом слабшають, а їхня географія та секторальні пріоритети зміщуються, зокрема на тлі зростання бар'єрів і фрагментації [7; 60; 61]. Для КНР це накладається на внутрішні фактори – боргові дисбаланси в окремих секторах, слабший внутрішній попит і демографічні обмеження, що змінюють очікування щодо темпів і структури зростання. Додатковим чинником є те, що політики «повернення виробництва додому» та «перенесення ланцюгів у дружні країни» здатні змінювати архітектуру ланцюгів вартості та перерозподіляти інвестиції між країнами, підвищуючи невизначеність для економік, інтегрованих у глобальне виробництво [34; 60; 61]. На практиці це створює ризик скорочення ПІІ у стратегічно чутливих галузях і зростання частки інвестицій з нижчим потенціалом технологічного оновлення.

Суттєвим є й те, що останніми роками посилилася асиметрія між вхідними та вихідними ПІІ Китаю: на тлі падіння чистих вхідних потоків зростає роль вихідних інвестицій, зокрема у «зелених» і високотехнологічних напрямках за кордоном, що змінює роль ПІІ у внутрішній економічній динаміці та вимагає обережнішого трактування впливів лише через призму залучення капіталу [7; 60; 61]. У такій конфігурації ефекти ПІІ дедалі частіше залежать від структури й мотивації інвестицій, інституційних умов їх реалізації та зовнішньополітичних обмежень.

Таким чином ризики та обмеження ефектів ПІІ в КНР мають системний характер і проявляються одночасно на макрофінансовому, структурно-технологічному, екологічному, геополітичному та інституційно-правовому рівнях. Погіршення глобального інвестиційного клімату та зростання політичних бар'єрів посилюють ці обмеження й підвищують імовірність неоднорідних результатів ПІІ між секторами та регіонами. Це означає, що оцінювання впливу ПІІ на економічний розвиток КНР має враховувати не лише обсяги інвестицій, а передусім їхню структуру, механізми передачі ефектів і середовище, у якому ці ефекти реалізуються або, навпаки, блокується їх повний потенціал [7; 34; 36; 60; 61]. Відповідно, коректне оцінювання впливу ПІІ має виходити за межі агрегованих показників і переходити до аналізу «якісного складу» інвестицій, каналів передачі технологій, реальних виробничих проєктів та інституційних умов їх реалізації; лише за такого підходу можна обґрунтовано визначати, де ПІІ підсилюють розвиток, а де їхній ефект є обмеженим або супроводжується суттєвими побічними витратами [5; 7; 22; 51; 61].

3.3. Перспективи розвитку та рекомендації інвестиційної політики КНР

Офіційний «Інвестиційний довідник КНР 2024» прямо закріплює перехід до концепції «високорівневого відкриття», тобто поглиблення відкритості не лише через формальне зняття обмежень, а через зменшення інституційних витрат ведення бізнесу, розвиток єдиного національного ринку та підвищення юридичної визначеності для іноземних інвесторів [33]. У практичному вимірі це поєднується з розвитком спеціальних «платформ відкриття» – пілотних зон вільної торгівлі, Хайнаньського вільного порту, високотехнологічних парків – де нові регуляторні режими відпрацьовуються швидше і з меншими транзакційними витратами [33; 46; 47]. Однак одночасно погіршення глобального інвестиційного клімату обмежує ефект «інерційного» залучення ПІІ: у міжнародних звітах фіксується слабша

динаміка потоків до країн, що розвиваються, і зменшення припливів до Азії, а Китай демонструє нетипове падіння вхідних потоків навіть за наявності великого внутрішнього ринку та розгалуженої системи стимулів [7; 60]. Це робить якісні параметри інституційного середовища вирішальними: у міру зростання регуляторних і геополітичних ризиків інвестори реагують не стільки на розмір ринку, скільки на передбачуваність правил, захист прав та ясність процедур [34; 36; 59].

У такій логіці перспектива інвестиційної політики визначається тим, наскільки КНР зможе закріпити принцип «вхід дозволено, якщо прямо не заборонено» не лише на рівні нормативних актів, а в реальному адміністративному застосуванні; спрямувати іноземні інвестиції у пріоритетні напрями з високою доданою вартістю та «зеленими» технологіями; зменшити регуляторну непередбачуваність і, відповідно, знизити «премію за ризик», яку інвестори закладають у рішення; а також узгодити інвестиційні стимули з промисловою, екологічною та цифровою політикою, щоб ПІІ працювали як механізм структурної модернізації, а не як просте нарощування капіталовкладень [46; 47].

Ключовим інструментом реалізації принципу «вхід дозволено, якщо прямо не заборонено» залишаються негативні списки доступу іноземних інвестицій (переліки сфер і видів діяльності, де діють заборони або обмеження), а також «каталог заохочуваних галузей» (перелік напрямів, де іноземним інвесторам надаються преференції – податкові стимули, пріоритетний доступ до ресурсів, спрощені процедури). Системні оновлення цих інструментів формують рамку для практичних рекомендацій [46; 47; 55; 56]. З одного боку, скорочення негативного списку на загальнонаціональному рівні сигналізує про формальне розширення відкритості, насамперед у виробничому секторі [56]. З іншого боку, розширення «каталогу заохочуваних галузей» показує прагнення спрямовувати ПІІ у високотехнологічне виробництво, відновлювану енергетику, сучасні виробничі послуги та проєкти в центральних і західних провінціях, тобто використовувати стимули як інструмент структурної перебудови й просторового перерозподілу інвестицій [33; 55].

Звідси випливають три взаємопов'язані напрями вдосконалення режиму доступу та стимулювання. По-перше, доцільно поглиблювати реальний, а не формальний характер принципу «вхід дозволено, якщо прямо не заборонено», зосередившись на подальшому знятті бар'єрів у сфері послуг і, критично важливо, на уніфікації застосування негативного списку між провінціями, щоб формально відкриті види діяльності не обмежувалися на практиці через місцеві процедури та адміністративний розсуд [34; 46; 47]. По-друге, каталог заохочуваних галузей доцільно використовувати як інструмент селективного залучення «якісних» ПП, концентруючи стимули на проєктах із технологічним і екологічним ефектом та забезпечуючи прозорі критерії відбору через чітко визначені технічні й природоохоронні вимоги [33; 55; 61]. По-третє, важливо узгодити систему стимулів із регіональною політикою, щоб у центральних і західних провінціях вона підтримувала не лише приплив капіталу, а й формування місцевих інноваційних і виробничих зв'язків, які підсилюють результативність ПП [33; 51; 52].

Поряд із удосконаленням режиму доступу та селективним стимулюванням пріоритетних галузей, наступним практичним напрямом інвестиційної політики КНР є розвиток територіально диференційованих «платформ відкриття», через які держава тестує нові регуляторні режими та знижує інституційні витрати для інвесторів. Саме тому мережа пілотних зон – вільних торговельних зон, високотехнологічних парків і спеціальних митних режимів – перетворилася на базовий інструмент реалізації концепції «високорівневого відкриття» [33; 46; 47].

Особливе місце в цій архітектурі займає Хайнаньський вільний порт, який у програмних документах визначається як ключова національна платформа поглиблення відкритості та інституційних експериментів [57; 58; 62]. Його режим передбачає поетапне запровадження «острівної митної ізоляції» (відокремлення митного контуру острова), нульові мита на окремі товарні позиції, а також зниження ставки податку на прибуток підприємств для пріоритетних видів діяльності й розширення доступу іноземного капіталу до секторів послуг і сучасної логістики [57; 58; 62]. Така конструкція важлива тим, що дозволяє поєднати лібералізацію

торгівлі та інвестицій із більш чіткими правилами адміністрування й контролю, не розмиваючи загальнонаціональну систему регулювання [57; 58].

Одночасно з розширенням можливостей окремих зон доцільно зменшувати фрагментацію режимів, з якою стикаються інвестори. Нинішня «мозаїка» різних статусів і наборів пільг підвищує транзакційні витрати та стимулює регуляторний арбітраж між територіями, коли компанії оптимізують не виробничу логіку, а різницю правил [33; 46; 47; 57]. Тому раціональним виглядає запровадження єдиного базового «мінімального пакета» сервісів і процедур для всіх пілотних платформ, а також чітке розмежування інструментів, які є унікальними для окремих територій (зокрема Хайнаня або окремих вільних торговельних зон), щоб уникати дублювання та конкуренції між провінціями виключно за рахунок розбіжностей у регуляторних режимах [33; 46; 47; 57].

Паралельно з інституційними «платформами відкриття» інвестиційна політика має виконувати роль драйвера технологічної, інноваційної та «зеленої» трансформації. Ключовий принцип тут полягає в тому, що не всі інвестиції однаково корисні для довгострокової продуктивності та екологічної стійкості, тому стимулювання має бути пов'язаним із якісними характеристиками проєктів – технологічним рівнем, інноваційною віддачею та внеском у низьковуглецевий розвиток [22; 33; 51; 55; 61]. Це відповідає загальній тенденції: міжнародні звіти фіксують підвищення ваги цифровізації, декарбонізації та безпекових міркувань у глобальному русі інвестицій, а отже конкуренція за «якісні» ПІІ стає жорсткішою [22; 61].

У технологічному вимірі інвестиційна політика має враховувати, що обмеження доступу до критичних технологій через режими експортного контролю підвищують цінність тих напрямів, де можливі реальний технологічний обмін і виробнича кооперація. Відповідно, доцільним є фокус на сферах, у яких зберігається простір для повноцінного трансферу технологій та локальної інтеграції, а також прив'язка стимулів не лише до факту вкладення капіталу, а й до створення спільних дослідницьких центрів, лабораторій і кластерів за участю

іноземних інвесторів та китайських партнерів, щоб знання ставали локально «вбудованими» у виробничу систему [33; 51; 55].

В інноваційному вимірі доцільно посилювати зв'язок між режимом стимулів і вимірюваними результатами інноваційної активності. Оскільки «каталог заохочуваних галузей» уже містить значний блок дослідницьких і високотехнологічних видів діяльності, наступним кроком може бути запровадження цільових податкових кредитів на спільні інноваційні проєкти (коли іноземні та китайські компанії разом реалізують дослідження і розробки), а також використання показників «інноваційної віддачі» як умов доступу до частини преференцій [22; 51; 55]. До таких показників належать частка витрат на дослідження і розробки у проєкті, патентна активність, внесок у локальні інноваційні екосистеми та розвиток мережі постачальників, що безпосередньо підсилює ефекти поширення технологій у національній економіці [51; 55; 61].

У «зеленому» вимірі інвестиційна політика повинна прямо пов'язувати ключові пільги з екологічними параметрами проєктів, інакше частина економічних вигод може бути знівельована зростанням екологічних витрат. Практичним інструментом є прив'язка преференцій до показників енергоефективності, інтенсивності викидів і впровадження циркулярних технологій, а також запровадження чіткої класифікації «зелених» видів діяльності (таксономії), яка визначає, які проєкти формально можуть претендувати на статус «зелених» ПП [22; 61]. Додатковий ефект дає узгодження інвестиційних стимулів із політикою «зеленого» фінансування – інструментами залучення коштів під екологічні проєкти (зокрема через спеціальні боргові інструменти та кредитні програми), що дозволяє поєднати регуляторні стимули з дешевшим фінансуванням і підвищити масштабованість «зелених» інвестицій [22; 61].

«Доповідь про світові інвестиції» за даними ЮНКТАД у 2025 році підкреслює, що частка заходів, спрямованих на інвестиційну фасилітацію, сягнула рекордних близько 30% усіх змін інвестиційної політики у світі, причому центральну роль відіграють саме цифрові інструменти: «єдині вікна», онлайн-реєстрація, електронні консультації, системи відстеження скарг і запитів інвесторів

[7; 47]. Моніторинг інвестиційної політики ЮНКТАД підтверджує, що Китай активно використовує такі рішення, однак їх практична реалізація істотно відрізняється між провінціями, а інформація для інвестора залишається фрагментованою [46; 47]. У результаті зберігається «прихована ціна» регулювання: дублювання процедур, різні інтерпретації вимог на місцях, неузгодженість між органами влади та нерівний доступ до сервісів у різних юрисдикціях.

Перспективні кроки в цій сфері доцільно формулювати як перехід від набору розрізнених сервісів до єдиної керованої інфраструктури. По-перше, створення національної цифрової платформи для ПШ, яка об'єднає інформацію про пільги, режими зон, каталоги та забезпечить наскрізний електронний документообіг – від подачі заявки до отримання дозволів [33; 46; 47]. По-друге, інтеграція платформи з системами податкових, митних і валютних органів, щоб мінімізувати повторні запити до інвестора та скоротити часові втрати на погодження. По-третє, регулярна публікація структурованих відкритих даних щодо схвалених інвестиційних проєктів, строків розгляду та типових «вузьких місць» як сигнал для ринку і як інструмент порівняльної оцінки якості регулювання [7; 47; 61]. Такі заходи не змінюють безпосередньо коефіцієнти регресійної моделі, але знижують транзакційні витрати ведення бізнесу й тим самим підсилюють позитивний ефект ПШ на зростання.

Паралельно з цифровою фасилітацією критичною ланкою залишається інституційна передбачуваність і зниження регуляторного ризику. Одна з ключових проблем, ідентифікованих у міжнародних опитуваннях, – непередбачуваність регуляторного середовища в КНР і широкі дискреційні повноваження регуляторів, особливо у сферах даних, національної безпеки та антимонопольної політики [34; 36; 59]. У 2024–2025 рр. Китай водночас декларує «високорівневе відкриття» та посилює контроль за окремими аспектами діяльності іноземних компаній, що формує суперечливі сигнали для інвестора і підвищує премію за ризик.

Узагальнення ключових напрямів підвищення ефективності ПШ та результативності інвестиційної політики КНР подано у Схемі 3.1 – «Механізми та інструменти підвищення ефективності ПШ та інвестиційної політики КНР». Схема

3.1 систематизує взаємопов'язані пріоритети та інструменти державної політики, що визначають переходи від кількісного залучення інвестицій до підвищення їх якості та економічної віддачі.

Рисунок 3.1 – Механізми та інструменти підвищення ефективності ПІІ та інвестиційної політики КНР

Джерело: складено автором на основі [33; 51; 55; 61]

Окремої уваги потребує практичний вимір реалізації політики. Пілотні платформи мають працювати як лабораторії політичних інновацій із чіткими показниками результативності та механізмом масштабування найуспішніших рішень на національний рівень, а не як «вітрини» відкритості [46; 47; 57; 58; 62]. Аналогічно, цифрова фасилітація та правові реформи мають переходити зі сфери декларацій у сферу вимірюваних змін – скорочення строків процедур, зменшення кількості контактів із регулятором, зниження варіативності практик між провінціями та зростання прозорості правозастосування [36; 59; 34; 61].

ВИСНОВКИ

Прямі іноземні інвестиції стали одним із ключових механізмів, через які КНР інтегрувалася у світову економіку та прискорила перехід від екстенсивного зростання до модернізації виробництва й підвищення продуктивності. Їхній внесок для Китаю не зводиться до «додаткового капіталу»: ПІІ формували системні ефекти розвитку – трансфер технологій і управлінських практик, оновлення основного капіталу, нарощування експортних компетенцій та включення у глобальні ланцюги створення вартості, що в сукупності підсилювало конкурентоспроможність національної промисловості та зміщувало акценти у бік більш технологічних сегментів.

У роботі уточнено теоретичні засади аналізу ПІІ та їхнього впливу на розвиток, узагальнено підходи до інтерпретації мотивів і наслідків ПІІ (зокрема логіку OLI-парадигми та інституційних чинників), а також систематизовано методологічні підходи до вимірювання і порівняння інвестиційних потоків та показників результативності. Це дозволило обґрунтовано добрати релевантні індикатори (ПІІ/ВВП, показники економічної динаміки та структурних змін) і забезпечити узгодженість емпіричних висновків із міжнародними підходами до обліку та трактування ПІІ.

Аналіз динаміки ПІІ у КНР за тривалий період 1992–2024 рр. засвідчив, що роль іноземного капіталу еволюціонувала разом із моделлю розвитку Китаю та змінами глобального середовища. Поряд із коливаннями загальних обсягів, визначальним є структурний вимір: змінювалися джерела ПІІ, галузеві пріоритети та регіональний розподіл інвестицій. У цьому контексті оцінено інституційно-правові умови залучення ПІІ, зокрема дію сучасного правового режиму (Foreign Investment Law), логіку «негативного списку», роль спеціальних режимів і зон (у т.ч. пілотних FTZ), а також інструменти стимулювання й регуляторні вимоги, пов'язані з локалізацією, R&D та галузевими обмеженнями. Загальний висновок тут прямий: китайська політика залучення ПІІ є активною й селективною – вона не

просто «відкриває» економіку, а намагається керувати якістю та напрямками інвестицій відповідно до стратегічних цілей.

Виявлені детермінанти привабливості КНР для ПІІ мають комплексний характер. Поряд із масштабом ринку та макроекономічною динамікою, вирішальними є інфраструктура і логістика, накопичений людський капітал і промислові кластери, відкритість торгівлі та якість інституційного середовища, включно з передбачуваністю правил і практикою їх застосування. Це означає, що «податкові стимули» самі по собі не є універсальним поясненням: там, де слабшає інституційна визначеність або зростають транзакційні витрати, ефект стимулів різко зменшується.

Емпірична частина роботи підтвердила статистично значущий зв'язок між інтенсивністю ПІІ та економічною динамікою КНР. Оцінювання лінійної регресійної моделі на річних даних за 2007–2024 рр. показало наявність прямого і статистично значущого зв'язку між часткою чистих припливів ПІІ у ВВП та темпами зростання ВВП на душу населення. Це дає підстави розглядати ПІІ як важливий чинник підтримки розвитку в середньостроковій перспективі, але з принциповою поправкою: отриманий ефект не слід механічно трактувати як «гарантований результат» будь-якого приросту ПІІ, оскільки його величина залежить від структури інвестицій, якості інституцій та умов інтеграції інвесторів у національну економіку.

Окремо встановлено, що територіальна концентрація ПІІ залишається однією з найбільш стійких рис інвестиційної моделі КНР. Домінування прибережних східних провінцій у залученні капіталу відображає об'єктивні переваги – інфраструктуру, щільність кластерів, доступ до глобальних ринків і ефекти кооперації, – однак водночас консервує міжрегіональні диспропорції. За цих умов нарощування ПІІ без корекції просторової асиметрії не вирішує проблему збалансованого розвитку і підсилює потребу у політиці вирівнювання інвестиційних умов у внутрішніх регіонах.

У сучасних умовах поряд із вигодами посилюються й ризики, які супроводжують ПІІ. До ключових належать потенційні ефекти витіснення

внутрішніх інвестицій у окремих секторах, репатріація прибутків і залежність від зовнішніх технологій, міжрегіональна нерівномірність, а також зростання вимог до безпеки ланцюгів постачання та стратегічних технологій. На цьому тлі підхід *dual circulation* підкреслює прагматичну установку КНР: зберігати відкритість для ПІІ там, де вони підсилюють національну виробничу базу і технологічні компетенції, і посилювати селективність там, де зростають ризики у критичних сегментах.

З огляду на отримані результати, практичні пропозиції зводяться до зміщення фокуса від «обсягів» до «якості» ПІІ та до підвищення розвитку ефекту інвестицій. Пріоритет мають інвестиції, що створюють високу додану вартість, підтримують інновації та модернізацію, розвивають експортні можливості й формують стійкі компетенції всередині країни. Для цього доцільне поєднання регуляторної передбачуваності (чіткі процедури доступу до ринку, однакова практика застосування норм у регіонах), інвестиційної фасилітації (цифрові «єдині вікна», супровід проєктів, скорочення строків дозволів) та інфраструктурної політики, насамперед для внутрішніх провінцій. Критично важливо також посилювати інтеграцію іноземних підприємств у внутрішні ланцюги створення вартості через розвиток кластерів, кооперацію з місцевими постачальниками, спільні R&D-проєкти та підготовку кадрів.

У підсумку, ПІІ для КНР є системоутворюючим чинником, який одночасно підтримує економічне зростання і прискорює структурну трансформацію. Максимізація довгострокового ефекту ПІІ потребує не «більше інвестицій будь-якою ціною», а точнішого налаштування політики: відбору пріоритетів, прозорих правил, інституційної якості, інфраструктурної збалансованості та механізмів, що перетворюють приплив капіталу на технології, продуктивність і стійку конкурентоспроможність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій : підручник. Київ : Либідь, 2005. 720 с.
2. Мозговий О. М., Оболенська Т. Є., Мусієць Т. В. Міжнародні фінанси : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 557 с. URL: <https://buklib.net/books/21885/> (дата звернення: 05.10.2025).
3. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація // *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2009. Вип. 19.3. С. 131–139.
4. International Monetary Fund. Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6) [Електронний ресурс]. Washington, DC : International Monetary Fund, 2009. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/bopman6.htm> (дата звернення: 05.10.2025).
5. OECD. OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment. Fifth Edition (BD5) [Електронний ресурс]. Paris : OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/03/oecd-benchmark-definition-of-foreign-direct-investment-fifth-edition_38a25baf.html (дата звернення: 06.10.2025).
6. Dunning J. H., Lundan S. M. Multinational Enterprises and the Global Economy [Електронний ресурс]. 2nd ed. Cheltenham ; Northampton, MA : Edward Elgar, 2008. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/a921/3b12d20efd3eeee76cbdb31e7d96662fc0fc.pdf> (дата звернення: 07.10.2025).
7. UNCTAD. World Investment Report 2024: Investment Facilitation and Digital Government [Електронний ресурс]. New York ; Geneva : United Nations, 2024.

- URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024> (дата звернення: 11.10.2025).
8. Dunning J. H. The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future // *International Journal of the Economics of Business*. 2001. Vol. 8, No. 2. P. 173–190. URL: https://courses.gdut.edu.cn/pluginfile.php/117847/mod_resource/content/1/Dunning%20Eclectic%20paradigm%202000.pdf (дата звернення: 17.10.2025).
9. Савелко С. О. Невідповідність надходжень прямих інвестицій в Україну потребам модернізації економіки // *Ефективна економіка*. 2011. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=636> (дата звернення: 17.10.2025).
10. Markusen J. R. *Multinational Firms and the Theory of International Trade*. Cambridge, MA : MIT Press, 2002.
11. World Bank. World Development Indicators [Електронний ресурс]. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (дата звернення: 17.10.2025).
12. OECD. FDI Regulatory Restrictiveness Index [Електронний ресурс]. 2024. URL: <https://www.oecd.org/investment/fdi-regulatory-restrictiveness-index.htm> (дата звернення: 17.10.2025).
13. International Monetary Fund. Coordinated Direct Investment Survey Guide [Електронний ресурс]. Washington, DC : International Monetary Fund, 2015. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/ManualsGuides/Issues/2016/12/31/The-Coordinated-Direct-Investment-Survey-Guide-2015-42945> (дата звернення: 17.10.2025).
14. IFRS Foundation. IFRS 10 Consolidated Financial Statements [Електронний ресурс]. London : IFRS Foundation, 2011 (зі змінами). URL:

- <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-10-consolidated-financial-statements/> (дата звернення: 17.10.2025).
15. IFRS Foundation. IAS 28 Investments in Associates and Joint Ventures [Електронний ресурс]. London : IFRS Foundation, 2011 (зі змінами). URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-28-investments-in-associates-and-joint-ventures/> (дата звернення: 17.10.2025).
16. OECD. OECD FDI Statistics (OECD.Stat) [Електронний ресурс]. URL: <https://stats.oecd.org/> (розділ «FDI statistics»; дата звернення: 17.10.2025).
17. Callaway B., Sant’Anna P. H. C. Difference-in-Differences with Multiple Time Periods // *Journal of Econometrics*. 2021. Vol. 225, No. 2. P. 200–230. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2020.12.001> (дата звернення: 17.10.2025).
18. Sun L., Abraham S. Estimating Dynamic Treatment Effects in Event Studies with Heterogeneous Treatment Effects // *Journal of Econometrics*. 2021. Vol. 225, No. 2. P. 175–199. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2020.09.006> (дата звернення: 17.10.2025).
19. Abadie A., Diamond A., Hainmueller J. Synthetic Control Methods for Comparative Case Studies: Estimating the Effect of California’s Tobacco Control Program // *Journal of the American Statistical Association*. 2010. Vol. 105, No. 490. P. 493–505. DOI: <https://doi.org/10.1198/jasa.2009.ap08746> (дата звернення: 17.10.2025).
20. Devereux M. P., Griffith R. Evaluating Tax Policy for Location Decisions // *International Tax and Public Finance*. 2003. Vol. 10, No. 2. P. 107–126. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1023364421914> (дата звернення: 20.10.2025).
21. Damgaard J., Elkjaer T., Johannesen N. What Is Real and What Is Not in the Global FDI Network? *IMF Working Paper* No. 19/274. Washington, DC : International Monetary Fund, 2019. URL:

- <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/11/what-is-real-and-what-is-not-in-the-global-fdi-network> (дата звернення: 06.11.2025).
22. UNCTAD. World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy [Електронний ресурс]. New York ; Geneva : United Nations, 2025. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025> (дата звернення: 06.11.2025).
23. Borensztein E., De Gregorio J., Lee J.-W. How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth? // *Journal of International Economics*. 1998. Vol. 45, No. 1. P. 115–135. DOI: 10.1016/S0022-1996(97)00033-0. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022199697000330> (дата звернення: 06.11.2025).
24. Alfaro L. Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter? Working Paper No. 03-080. Boston : Harvard Business School, 2003. 40 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/228966060_Foreign_Direct_Investment_and_Growth_does_the_sector_matter (дата звернення: 06.11.2025).
25. Stock J. H., Watson M. W. Introduction to Econometrics. 4th ed., Global Edition. Harlow : Pearson Education, 2019. 797 p. URL: <https://www.pearson.com/en-us/higher-education/product/Stock-Introduction-to-Econometrics-4th-Edition-Global-Edition/9781292264331.html> (дата звернення: 06.11.2025).
26. Gujarati D. N., Porter D. C. Basic Econometrics. 5th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2009. 944 p. URL: <https://www.mheducation.com/highered/product/basic-econometrics-gujarati-porter/M9780073375779.html> (дата звернення: 06.11.2025).
27. Li J., Ridzuan A. R., Cheong T. Dynamic Interactions between FDI and Economic Growth in China: An ARDL Analysis // *International Journal of Economics and Financial Issues*. 2025. Vol. 15, No. 6. P. 341–348. URL: <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/19372> (дата звернення: 15.11.2025).

28. MERICS. Chinese investment rebounds despite growing frictions – Chinese FDI in Europe: 2024 Update [Електронний ресурс]. URL: <https://merics.org/en/report/chinese-investment-rebounds-despite-growing-frictions-chinese-fdi-europe-2024-update> (дата звернення: 14.01.2026).
29. UNCTADstat. Foreign Direct Investment: Inward and Outward Flows and Stock, Annual [Електронний ресурс]. URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/fdi> (дата звернення: 15.11.2025).
30. Ministry of Commerce of the People's Republic of China (MOFCOM). Statistical Bulletin of FDI in China 2023 [Електронний ресурс]. Beijing, 2023. URL: <https://fdi.mofcom.gov.cn/resource/pdf/2024/03/14/564085296c88430c98e426696f3751e1.pdf> (дата звернення: 15.11.2025).
31. Foreign Investment Law of the People's Republic of China [Електронний ресурс] : прийнято 15.03.2019; набрав чинності 01.01.2020. URL: <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-laws/laws/125/china-foreign-investment-law> (дата звернення: 15.11.2025).
32. Measures for the Security Review of Foreign Investment (Order [2020] No. 37 of NDRC and MOFCOM) [Електронний ресурс] : прийнято 19.12.2020; набули чинності 18.01.2021. URL: <https://www.ndrc.gov.cn/xxgk/zcfb/fzggwl/202012/P020201219582032130362.pdf> (дата звернення: 15.11.2025).
33. Ministry of Commerce of the People's Republic of China. Foreign Investment Guide of the People's Republic of China (2024 Edition) [Електронний ресурс]. Beijing, 2024. URL: https://english.www.gov.cn/AssetsZi/Foreign_Investment_Guide_of_the_People's_Republic_of_China_2024.pdf (дата звернення: 15.11.2025).
34. OECD. OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index 2024: Key Findings and Trends [Електронний ресурс] // *OECD Business and Finance Policy Papers*. 2025.

- No. 93. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-fdi-regulatory-restrictiveness-index-2024_88e61362-en.html (дата звернення: 23.11.2025).
- 35.U.S. Department of State. 2025 Investment Climate Statement: China [Електронний ресурс]. Washington, DC, 2025. URL: <https://www.state.gov/reports/2025-investment-climate-statements/china> (дата звернення: 23.11.2025).
- 36.European Union Chamber of Commerce in China. European Business in China – Business Confidence Survey 2024 [Електронний ресурс]. Beijing, 2024. 54 p. URL: https://www.europeanchamber.com.cn/en/publications-archive/1177/Business_Confidence_Survey_2024 (дата звернення: 23.11.2025).
- 37.American Chamber of Commerce in China. 2025 China Business Climate Survey Report [Електронний ресурс]. Beijing, 2025. URL: <https://www.amchamchina.org/wp-content/uploads/2025/01/AmCham-China-BCS-2025.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
- 38.Santander Trade Portal. Foreign Investment in China [Електронний ресурс]. 2024. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/china/foreign-investment> (дата звернення: 23.11.2025).
- 39.ASEAN+3 Macroeconomic Research Office (AMRO). Is Declining FDI into China a Cause for Concern? Analytical Note [Електронний ресурс]. Singapore, 2025. URL: <https://amro-asia.org/is-declining-fdi-into-china-a-cause-for-concern> (дата звернення: 23.11.2025).
- 40.China Briefing. China's FDI Trends 2024: Key Sources, Destinations, and Sectors [Електронний ресурс]. 06.11.2024. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-fdi-trends-2024-key-sources-destinations-and-sectors> (дата звернення: 23.11.2025).
- 41.World Bank Group. Global Investment Competitiveness Report 2017/2018: Foreign Investor Perspectives and Policy Implications [Електронний ресурс]. Washington,

- DC, 2018. URL: <https://documents.worldbank.org/curated/en/169531510741671962/Global-investment-competitiveness-report-2017-2018-foreign-investor-perspectives-and-policy-implications> (дата звернення: 05.12.2025).
42. World Bank Group. Global Investment Competitiveness Report 2019/2020: Rebuilding Investor Confidence in Times of Uncertainty [Електронний ресурс]. Washington, DC, 2020. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/ac1e9078-9cdf-5dcb-84be-16f5e30abe6a> (дата звернення: 05.12.2025).
43. Mistura F., Roulet C. The Determinants of Foreign Direct Investment: Do Statutory Restrictions Matter? [Електронний ресурс] // *OECD Business and Finance Policy Papers*. 2024. No. 21. URL: <https://www.oecd.org/finance/the-determinants-of-foreign-direct-investment-do-statutory-restrictions-matter.pdf> (дата звернення: 05.12.2025).
44. UNCTAD. Foreign Direct Investment Trends in Emerging Markets: A Focus on Africa [Електронний ресурс]. Geneva : United Nations, 2025. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diae2025d1_en.pdf (дата звернення: 22.12.2025).
45. Lim E.-G. Determinants of, and the Relation Between, Foreign Direct Investment and Growth: A Summary of the Recent Literature [Електронний ресурс] // *IMF Working Paper*. 2001. WP/01/175. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=15435> (дата звернення: 22.12.2025).
46. UNCTAD. Investment Policy Monitor. China – Country Profile [Електронний ресурс]. 2024. URL: <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/45/china> (дата звернення: 22.12.2025).

47. UNCTAD. Investment Policy Monitor No. 29 [Электронный ресурс]. Geneva, 2024. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaercbinf2024d7_en.pdf (дата звернения: 22.12.2025).
48. Baiashvili T., Gattini L. Impact of FDI on Economic Growth: The Role of Country Income Levels and Institutional Strength [Электронный ресурс]. *EIB Working Paper* 2020/02. Luxembourg : European Investment Bank, 2020. URL: <https://www.eib.org/en/publications/economics-working-paper-2020-02> (дата звернения: 22.12.2025).
49. Iamsiraroj S. The foreign direct investment–economic growth nexus: a real sector perspective [Электронный ресурс] // *Economic Modelling*. 2016. Vol. 42. P. 116–133. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/reveco/v42y2016icp116-133.html> (дата звернения: 22.12.2025).
50. Kaddouri N. The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Systematic Review [Электронный ресурс] // *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2024. Vol. 8, No. 1. URL: <https://armgpublishing.com/journals/fmir/volume-8-issue-1/article-9/> (дата звернения: 22.12.2025).
51. Zeng S., Zhou Y. Foreign Direct Investment’s Impact on China’s Economic Growth, Technological Innovation and Pollution [Электронный ресурс] // *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18, No. 6. 2839. URL: <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/6/2839> (дата звернения: 22.12.2025).
52. Xu X. Productivity Spillovers from Foreign Direct Investment: Firm-Level Evidence from China [Электронный ресурс] // *World Development*. 2012. Vol. 40, No. 1. P. 62–74. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/wdevel/v40y2012i1p62-74.html> (дата звернения: 22.12.2025).
53. Qian Z. Estimating Round-Tripping FDI from Firm-Level Data in China [Электронный ресурс]. 2024. URL: https://commons.clarku.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=faculty_economics (дата звернения: 22.12.2025).

54. International Monetary Fund Committee on Balance of Payments Statistics. Round Tripping (DITEG issue #13). ВОРСОМ-05/61 [Электронный ресурс]. Washington, 2005. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2005/05-61.pdf> (дата звернения: 22.12.2025).
55. National Development and Reform Commission; Ministry of Commerce of the People's Republic of China. Catalogue of Industries for Encouraging Foreign Investment (2022 Edition) [Электронный ресурс]. Beijing, 2022. URL: <https://english.shanghai.gov.cn/cmsres/70/70c4357399aa4e49b339a0cd152ddc44/54223085d64d78c04083655562d0d018.pdf> (дата звернения: 22.12.2025).
56. National Development and Reform Commission; Ministry of Commerce of the People's Republic of China. Special Administrative Measures (Negative List) for the Access of Foreign Investment (2021 Edition) [Электронный ресурс]. Beijing, 2021. URL: <https://english.beijing.gov.cn/hibeijing/business/investmentguide/investment2/> (дата звернения: 22.12.2025).
57. Central Committee of the CPC; State Council of the People's Republic of China. Overall Plan for the Construction of Hainan Free Trade Port [Электронный ресурс]. Beijing, 2020. URL: https://www.hiipb.com/upload/files/Overall_Plan_for_the_Construction_of_Hainan_Free_Trade_Port.pdf (дата звернения: 22.12.2025).
58. Standing Committee of the National People's Congress. Hainan Free Trade Port Law of the People's Republic of China [Электронный ресурс]. 2021. URL: <https://mz.hainan.gov.cn/mzten/en6/202111/27ee913889f04ea8b12a977f3539ba89.shtml> (дата звернения: 22.12.2025).
59. China Briefing. AmCham China Business Climate Survey 2024: Key Takeaways [Электронный ресурс]. 2024. URL: <https://www.china-briefing.com/news/amcham-china-business-climate-survey-2024-key-takeaways/> (дата звернения: 22.12.2025).

- 60.OECD. FDI in Figures, April 2025 [Электронный ресурс]. Paris, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/fdi-in-figures-april-2025_d5a76fd0-en.html (дата звернения: 22.12.2025).
- 61.OECD. Measuring Foreign Direct Investment [Электронный ресурс]. 2024–2025. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/foreign-direct-investment-fdi.html> (дата звернения: 22.12.2025).
- 62.China Briefing. Preferential Policies in Hainan Free Trade Port: A Guide for Foreign Investors [Электронный ресурс]. 2025. URL: <https://www.china-briefing.com/news/preferential-policies-in-hainan-free-trade-port/> (дата звернения: 22.12.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Характеристика основних форм міжнародного руху капіталу

Ознака	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні інвестиції	Міжнародні кредити та позики	Торгові (комерційні) кредити
Мета інвестора	Отримання доходу та вплив на управління підприємством	Отримання доходу від фінансових інструментів	Процентний дохід від боргових вимог	Фінансування зовнішньоторговельних операцій
Ступінь контролю	Високий (контроль або значний вплив)	Відсутній або мінімальний	Відсутній	Відсутній
Поріг участі у капіталі / правах голосу	На рівні 10 % і більше – вважається ознакою наявності тривалого економічного інтересу та істотного впливу на рішення підприємства.	Менше 10 %, без можливості істотного впливу на управління, інвестор поводить як «фінансовий власник»	Не застосовується (боргові інструменти, що не пов'язані з участю у капіталі)	Не застосовується (кредиторська/дебіторська заборгованість за зовнішньоторговельними операціями, яка не дає прав голосу).
Тип інструментів	Частка в капіталі, реінвестований прибуток, внутрішньогрупові борги	Акції, облігації, пайові фонди	Середньо- і довгострокові кредити, позики	Короткострокові відстрочки платежу, векселі
Горизонт інвестування	Переважно довгостроковий	Середньо- та короткостроковий	Середньо- та довгостроковий	Короткостроковий
Рівень ліквідності	Низький – складно швидко вийти без втрат	Високий – можливість швидкого продажу цінних паперів	Середній – потребує переговорів та реструктуризації	Високий – погашення за умовами контракту
Зв'язок із реальним сектором	Прямий (створення/розширення виробництва, зайнятість)	Опосередкований через фінансовий ринок	Опосередкований – через фінансування інвестицій та оборотного капіталу	Безпосередньо з зовнішньоторговельними операціями
Чутливість до кон'юнктури	Порівняно низька (інерційність)	Висока	Залежить від доступу до рефінансування та суверенного ризику	Висока, але в межах коротких циклів
Основні ризики	Комерційний, політичний, регуляторний	Ринковий, процентний, валютний	Кредитний, валютний, країновий	Кредитний, валютний

Джерело: складено автором на основі [1-3]

Основні напрями емпіричних досліджень впливу ПІІ на економічний розвиток (з акцентом на КНР)

Напрямок досліджень	Рівень аналізу	Типові дані	Основні методи	Ключові індикатори результату	Приклади застосування до КНР
Макрорівневі FDI-growth моделі	Країна в цілому	Річні ряди ВВП, ПІІ, експорту, інвестицій	OLS, VAR/VECM, ARDL, панельні регресії	Темпи зростання ВВП, ВВП на душу населення	Оцінка довгострокового впливу ПІІ на зростання КНР, визначення напрямку причинності
Мезорівневі панелі	Провінції, регіони	Провінційні панелі ПІІ, ВВП, інновацій, забруднення	Динамічні панелі (GMM), системи одночасних рівнянь	Регіональне зростання, інноваційна активність, екологічні індикатори	Оцінка впливу ПІІ на економіку, інновації та екологію 30 провінцій Китаю
Мікрорівневі фірмові дослідження	Підприємства, галузі	Суцільні або вибіркові фірмові панелі	Функції виробництва, напівпараметричні оцінювачі, панельні моделі з фіксованими/ випадковими ефектами	Продуктивність праці, TFP, експортна активність, інновації	Оцінка горизонтальних і вертикальних spillover-ефектів ПІІ у промисловості КНР
Квазіекспериментальні оцінки політик	Обрані регіони/сектори	Дані до/після реформ, контрольні групи	Difference-in-differences, synthetic control, регресія з розривом	Зміни у ПІІ, зайнятості, ВВП, структурі виробництва у відповідь на політики	Оцінка впливу FTZ, реформ негативного списку, зон високотехнологічного розвитку на залучення ПІІ

Джерело: складено автором на основі [6 – 8; 9; 10; 21]

Додаток В

Основні групи показників для аналізу прямих іноземних інвестицій

Група показників	Приклади окремих індикаторів	Призначення
Рівневі (абсолютні)	Потоки ПІІ (inflows/outflows); запаси ПІІ (stocks); доходи від ПІІ	Вимірювання масштабів ПІІ у динаміці
Інтенсивні (відносні)	ПІІ/ВВП; ПІІ/валове нагромадження основного капіталу; ПІІ на душу населення	Порівняння ролі ПІІ між країнами з різним розміром економіки
Структурні	Розподіл ПІІ за секторами, видами діяльності, країнами-інвесторами; частка реінвестованого прибутку	Оцінка «якості» ПІІ, галузевої та географічної диверсифікації
Інституційно-політичні (допоміжні)	Індекс обмеженості ПІІ, індекси врядування, рейтинги інвестиційної привабливості	Кількісна оцінка інституційного середовища для ПІІ
Результативні макроекономічні, соціальні та екологічні індикатори	Темпи реального зростання ВВП та ВВП на душу населення, динаміка продуктивності праці та TFP, рівень зайнятості, безробіття, участі в робочій силі, показники експортної складності, викиди CO ₂ на одиницю ВВП, енергоємність, показники якості повітря, індекси нерівності доходів, регіональної диференціації, інклюзивності зростання	Безпосередня оцінка, як притоки ПІІ впливають не лише на обсяги інвестицій, а й на якість економічного зростання, зайнятість, структурні зрушення та екологічну стійкість у приймаючій країні.

Джерело: складено автором на основі [4; 5; 7; 9; 11; 12; 16]

Обсяг залучених ПІІ в КНР (1979-2023), 000 млн. дол. США

Рік	Кількість нових підприємств з іноземними інвестиціями (FIEs)	Фактично використані ПІІ
Усього	1180123	29731,4
1979–1982	920	17,7
1983	638	9,2
1984	2166	14,2
1985	3073	19,6
1986	1498	22,4
1987	2233	23,1
1988	5945	31,9
1989	5779	33,9
1990	7273	34,9
1991	12978	43,7
1992	48764	110,1
1993	83437	275,2
1994	47549	337,7
1995	37011	375,2
1996	24556	417,3
1997	21001	452,6
1998	19799	454,6
1999	16918	403,2
2000	22347	407,1
2001	26140	468,8
2002	34171	527,4
2003	41081	535,0
2004	43664	606,3
2005	44019	724,1
2006	41496	727,2
2007	37892	835,2
2008	27537	1083,1
2009	23442	940,6
2010	27420	1147,3
2011	27717	1239,9
2012	24934	1210,7
2013	22819	1239,1
2014	23794	1285,0
2015	26584	1355,8
2016	27908	1337,1
2017	35662	1363,2
2018	60560	1383,1
2019	40910	1412,2
2020	38578	1493,4
2021	47647	1809,6
2022	38497	1891,3
2023	53766	1632,5

Джерело [30]

Обсяг ПІ в КНР за секторами економіки (2005-2023), 000 млн. дол. США

Рік	Первинний сектор: нові FIE	Первинний сектор: фактично використані ПІ	Вторинний сектор: нові FIE	Вторинний сектор: фактично використані ПІ	Третинний сектор: нові FIE	Третинний сектор: фактично використані ПІ
2005	851	5,7	30027	446,9	13139	271,4
2006	742	4,4	25725	452,7	15029	270,0
2007	887	7,1	20087	428,6	16918	399,5
2008	803	10,6	12299	532,6	14435	539,7
2009	749	12,7	10324	500,8	12369	427,2
2010	796	16,3	11625	538,6	14999	592,5
2011	761	16,7	11630	557,5	15323	665,7
2012	763	18,1	9419	524,6	14752	668,0
2013	629	15,8	7039	495,7	15253	727,7
2014	589	13,0	5649	439,2	17495	832,6
2015	471	11,1	4981	435,9	20888	908,7
2016	449	16,5	4618	402,1	22741	917,8
2017	579	7,9	6017	409,5	29047	945,6
2018	639	7,1	7935	482,7	51986	893,3
2019	424	4,4	6262	422,3	34224	985,5
2020	405	4,2	4607	365,5	33566	1123,7
2021	430	5,4	5613	423,4	41604	1380,8
2022	362	4,7	4608	570,7	33527	1315,9
2023	319	6,7	4879	575,2	48568	1050,7

Джерело [30]

Обсяг ПІІ в КНР в розрізі галузей у 2023 р., 000 млн. дол. США

Сектор	Кількість нових підприємств з іноземними інвестиціями (FIE)	Частка, %	Фактично використані ПІІ	Частка, %
Усього	53766	100,0	1632,5	100,0
Сільське, лісове господарство, тваринництво та рибальство	418	0,8	7,2	0,4
Добувна промисловість	32	0,1	51,4	3,2
Переробна промисловість	3624	6,7	455,3	27,9
Виробництво та постачання електроенергії, тепла, газу і води	568	1,1	45,4	2,8
Будівництво	685	1,3	23,7	1,5
Оптова та роздрібна торгівля	18010	33,5	98,9	6,1
Транспорт, складське господарство та пошта	867	1,6	21,4	1,3
Тимчасове розміщення та харчування (готелі й ресторани)	1211	2,3	3,9	0,2
Передавання інформації, ПЗ та ІТ-послуги	3764	7,0	164,3	10,1
Фінансова діяльність	387	0,7	67,6	4,1
Операції з нерухомістю	684	1,3	117,3	7,2
Оренда та бізнес-послуги	10673	19,9	263,8	16,2
Наукові дослідження та науково-технічні послуги	9519	17,7	293,8	18,0
Водне господарство, довкілля та управління громадською інфраструктурою	123	0,2	5,3	0,3
Побутові послуги, ремонт та інші послуги	726	1,4	4,9	0,3
Освіта	109	0,2	0,6	0,0
Охорона здоров'я та соціальна робота	143	0,3	3,0	0,2
Культура, спорт і розваги	2223	4,1	4,4	0,3

Джерело [30]

ТОП-15 країн-донорів ПІІ в КНР у 2023 р., 000 млн. дол. США

Країна (регіон)	Кількість нових підприємств з іноземними інвестиціями (FIE)	Частка, %	Фактично використані ПІІ (100 млн дол. США)	Частка, %
Усього	53766	100,0	1632,5	100,0
Гонконг, Китай	21057	39,2	1111,8	68,1
Сінгапур	1468	2,7	97,8	6,0
Британські Віргінські Острови	203	0,4	68,6	4,2
Нідерланди	183	0,3	53,6	3,3
Японія	888	1,7	38,9	2,4
Кайманові Острови	97	0,2	35,2	2,2
Республіка Корея	1828	3,4	35,1	2,2
Велика Британія	596	1,1	34,1	2,1
США	1920	3,6	33,6	2,1
Об'єднані Арабські Емірати	72	0,1	22,0	1,3
Німеччина	446	0,8	19,2	1,2
Франція	289	0,5	13,4	0,8
Самоа	57	0,1	8,6	0,5
Тайвань (провінція Китаю)	7777	14,5	7,3	0,4
Макао, Китай	2572	4,8	6,6	0,4

Джерело [30]

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної магістерської роботи антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism:

Документ прийнятий

Звіт подібності

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку КНР

Автор

Сердюкова Є.С.

Науковий керівник / Експерт

Єременко А.В.

ІД документа

333225230

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU

підрозділ

кафедра європейської економіки і бізнесу

ЗВІТ

Дата звіту

2/2/2026

Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

19031

Кількість слів

148970

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		60
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		0

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**«ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ»**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
92-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 17 травня 2025 р.)

УДК 339.9:338.246.88:330.341.1](477)

I-11

Відповідальні за випуск:

Товстенко В.Р. - к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики
Вінська О.Й. - к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
Подвойська О.В. – в.о.зав.кафедри, к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови
Козачок Т.С. - к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Лобецька І.М. – ст.викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Машина Ю.П. - к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Сандул М.С. - к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Солодковський Ю.М. – к.е.н., доцент, декан факультету МЕіМ
Рябець Н.М. - к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Черницька Т.В. - к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки
Небильцова О.В. – к.е.н., професор кафедри міжнародного обліку і аудиту

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 6 від 19.06.2025 р.*

Інноваційні рішення для відродження України у глобальній парадигмі конкурентоспроможності : зб. доп. 92-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 17 травня 2025 р. — [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2025. — 390 с.
ISBN 978-966-926-548-7

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 17 квітня – 17 травня 2025 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним рішенням для відродження України у глобальній парадигмі конкурентоспроможності.

УДК 339.9:338.246.88:330.341.1](477)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-548-7

© КНЕУ, 2025

Роль процесів злиття та поглинання у відновленні українських підприємств у повоєнний період	
<i>Галань Софія Андріївна</i>	55
Фінансові відносини у зоні євро як модель для розвитку фінансової системи України в умовах післявоєнного відновлення	
<i>Безп'яччук Жанна Іванівна</i>	58
Перспективи залучення інвестицій з арабських країн для відбудови України	
<i>Баранова Уляна Валеріївна</i>	61
Економічна емансипація жінок в ЄС	
<i>Гапченко Владислав Олександрович</i>	63
Стратегічні напрямки розвитку креативної індустрії в розвинених країнах світу	
<i>Скоморовська Анастасія Ігорівна</i>	65
Перспективи та виклики розвитку глобального енергетичного ринку	
<i>Цікало Анастасія Андріївна</i>	66
Оцінка конкурентних переваг та викликів для товарного експорту України до ЄС	
<i>Риженко Анна Михайлівна</i>	70
Особливості функціонування банківської системи України в умовах європейської інтеграції	
<i>Сердюкова Єлена Сергіївна</i>	72
Галузева та географічна структура прямих іноземних інвестицій у Китаї	
<i>Вовченко Катерина Олександрівна</i>	75
Сприяння гендерній рівності як інструмент економічного прогресу в розвинених країнах	
<i>Горєлов Денис Олегович</i>	78
Оборонні інновації як стратегічний чинник формування міжнародної конкурентоспроможності економіки України у повоєнний період	
<i>Полуянова Анастасія Максимівна</i>	82
Трансформація енергетичного сектору ЄС у контексті забезпечення міжнародної конкурентоспроможності	
<i>Потапчук Юрій Юрійович</i>	84
Особливості економічного співробітництва України з Польщею в умовах глобальної нестабільності	
<i>Хітрова Анастасія Олексіївна</i>	87
Сталий розвиток як основа національної політики відбудови України	
<i>Бородій Діана Євгенівна</i>	89
Інтернаціоналізація управлінських кадрів в Україні: потенціал для післявоєнної трансформації	
<i>Загоруйко Дмитро Вадимович</i>	92
Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні у повоєнний період	
<i>Мазуренко Валентина Русланівна</i>	95
Інтеграція українського ОПК у світовий ринок військової продукції: виклики та можливості	
<i>Павленко Нікіта Сергійович</i>	98
Інвестиційне співробітництво України з країнами-членами ЄС	
<i>Рябич Юлія Володимирівна</i>	101
Інноваційні моделі розвитку провідних країн світу	
<i>Галата Олександра Олегівна</i>	103
Перспективи підвищення міжнародної конкурентоспроможності харчової промисловості в Україні	
<i>Зайка Вероніка Вячеславівна</i>	105
Бізнес-стратегії міжнародних фармацевтичних корпорацій: баланс між глобальним баченням і локальною адаптацією	
<i>Кибенко Олеся Олександрівна</i>	106
Інтеграція високотехнологічного сектора України в світову економіку	
<i>Волощук Катерина Романівна</i>	109
	4

ГАЛУЗЕВА ТА ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У КИТАЇ (2021–2023 РОКИ)

Китай стабільно входить до числа найбільших отримувачів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у світі. Протягом останніх трьох років обсяги ПІІ в Китай залишалися високими, хоча динаміка коливалася під впливом пандемії та геополітичних факторів. Попри це, Китай зберіг позицію другого найбільшого реципієнта ПІІ у світі, на який у 2023 році припадало близько 21% глобальних інвестицій [4]. Важливо проаналізувати, куди саме спрямовуються ці інвестиції – які галузі економіки їх отримують та в яких регіонах країни вони концентруються. Це дасть змогу зрозуміти структурні тенденції китайської економіки та пріоритети іноземних інвесторів в останні роки.

ПІІ в Китаї концентруються головним чином у виробничому та сервісному секторах, тоді як сільське господарство отримує незначну частку. За даними Міністерства комерції КНР (MOFCOM), у 2022 році на третинний сектор (сфера послуг) припадало близько 69,6% освоєних іноземних інвестицій, на промисловість (вторинний сектор) – близько 30,2%, тоді як первинний сектор (сільське господарство, видобуток) отримав лише 0,3% [2,4]. Це свідчить, що основним «магнітом» для іноземного капіталу є сфера послуг та переробна промисловість. Для порівняння, у 2021 році тенденція була подібною: інвестиції в сектор послуг зросли на 16,7% і досягли 906,5 млрд юань (приблизно 142,8 млрд дол США) [1], підтверджуючи домінування послуг у структурі ПІІ.

Іноземні інвестиції в Китаї зосереджені в кількох провідних галузях економіки: промисловий сектор традиційно є одним з головних напрямів ПІІ. Зокрема, інвестори останнім часом надають перевагу високотехнологічному виробництву – таким галузям, як виробництво

фармацевтики, електроніки, автомобілебудування тощо, що відповідає курсу Китаю на індустріальне оновлення [2]. У 2022 році обсяг ПІІ у високотехнологічне виробництво зріс на вражаючі 58,8%, відображаючи переорієнтацію інвесторів на більш наукоємні підсектори. В цілому ж обробна промисловість залишається серед лідерів за обсягами залучених ПІІ [5].

Окрім виробничих інвестицій, іноземні компанії активно вкладаються у наукові дослідження і технологічні послуги, ІТ-сектор та суміжні напрямки. За офіційною статистикою, у 2022 році кількість новостворених підприємств з іноземним капіталом у високотехнологічних галузях сягнула 10885, а освоєні інвестиції – 68,3 млрд дол США [5]. Значна частина цих вкладень припадає на сектор інформаційних технологій та сектор науково-технічних послуг. В 2021 р. ПІІ у високотехнологічних сферах зросли сумарно на 17,1%, у тому числі вкладення в високотехнологічні послуги – на 19,2% [2]. Така динаміка свідчить про зростаючу популярність інноваційних сфер – інвестори прагнуть скористатися можливостями китайського ринку в галузі цифрової економіки, біотехнологій, «зелених» технологій.

Третинний сектор економіки Китаю є найбільшим реципієнтом іноземного капіталу. Окрім вже згаданих ІТ та R&D, значні обсяги ПІІ надходять у фінансові послуги, лізинг та бізнес-послуги, оптову і роздрібну торгівлю тощо. Наприклад, у 2022 році до сектора лізингу та бізнес-послуг залучено вагомому частку інвестицій, як і до фінансового сектора та торгівлі [2]. Сектор нерухомості також входить до провідних напрямків: у нього регулярно інвестують зарубіжні девелопери і фонди, зосереджуючись на комерційній нерухомості та інфраструктурних проектах. Загалом сім основних галузей – виробництво, бізнес-послуги, науково-технічні послуги, ІТ/зв'язок, торгівля, нерухомість і фінанси – сумарно охоплюють понад 86–91% усіх ПІІ в Китаї [5]. Це свідчить про відносно диверсифіковану галузеву структуру інвестицій, де домінують сучасні промислові та сервісні сфери.

За останні три роки спостерігається зміна пріоритетів інвесторів на користь високотехнологічних та інноваційних галузей. Китайський уряд через політику «залучення інвестицій для високоякісного розвитку» заохочує ПІІ у сучасне виробництво і технології [3]. Результатом стало зростання частки високотехнологічних секторів у структурі ПІІ: інвестори активніше фінансують виробництво електромобілів, напівпровідників, медичного обладнання, а також розвиток фінтеху, електронної комерції, дослідницьких центрів тощо. Водночас традиційні галузі з нижчою доданою вартістю вже не залучають такого обсягу нових проектів, як раніше. Цікаво, що у 2023 році, на тлі загального спаду ПІІ, відбулося певне переформатування: вкладення у виробництво продемонстрували невелике зростання (+1,9% за 10 місяців 2023 р.), тоді як інвестиції у сектор послуг скоротилися на 15,9% [6]. Збільшення капіталовкладень спостерігалось в окремих сферах послуг, пов'язаних із виробництвом – зокрема, обсяги ПІІ у будівництво зросли на 30%, а в сектор наукових досліджень і проектування – на 15,9% за січень-жовтень 2023. Таким чином, інвестори у постпандемічний період перерозподіляють ресурси на користь секторів, що підтримують індустріальний розвиток і інновації, що узгоджується зі стратегічними пріоритетами Китаю.

Географічно прямі іноземні інвестиції у КНР розподілені вкрай нерівномірно. Переважна їх частка спрямовується до прибережних східних провінцій, тоді як внутрішні (центральні та західні) регіони отримують значно менше інвестицій. У 2022 році на східний регіон (приморські провінції) припадало приблизно 87% від загальнонаціонального обсягу освоєних ПІІ, тоді як центральний регіон отримав близько 7%, а західний – лише біля 6%. Аналогічна картина спостерігалася і в 2023 році: Східний Китай залучив біля 87,1% ПІІ, центральний – 6,4%, західний – 6,5% [2]. Тобто, інвестиційна активність сконцентрована головно в узбережних провінціях.

Такий дисбаланс зумовлений історично: приморські території (Шанхай, Гуандун, Чжецзян, Цзянсу, тощо) були першими відкриті для зовнішнього світу і мають розвинену інфраструктуру, зручну логістику, доступ до морських портів і спеціальні економічні зони. Наприклад, провінція Гуандун традиційно лідирує за кількістю нових підприємств з іноземним капіталом та обсягом інвестицій, завдяки поєднанню промислового потенціалу та близькості до Гонконгу [3,4]. Шанхай – фінансовий центр країни – і сусідня Цзянсу також входять до топ-

реципієнтів ПІІ, приваблюючи інвесторів висококваліфікованими кадрами, великим споживчим ринком і сприятливим бізнес-кліматом. В сукупності 10 провінцій (усі вони на сході або узбережжі, за винятком одного-двох) забезпечують понад 85% іноземних інвестицій в країні [3]. Це підтверджує домінування прибережної зони в географії ПІІ.

Внутрішні райони Китаю – Центральна та Західна його частини – істотно відстають за обсягами залучених інвестицій. Причини включають слабшу інфраструктуру, віддаленість від основних торговельних шляхів, менш розвинену промислову базу та ринки. Так, у 2023 році на весь західний регіон (велика територія від Сичуаню до Сінцзяну) припало лише біля 10–11 млрд дол. США ПІІ [3], що співвідносно з однією провінцією Гуандун на сході. Проте центральні області (Хубей, Хунань, Хенань та інші) та окремі західні провінції починають привертати дедалі більше уваги інвесторів. Держава стимулює цей процес через створення внутрішніх спеціальних економічних зон, покращення інфраструктури та програми на кшталт розвитку Західного Китаю. В результаті темпи зростання ПІІ у глибинних регіонах випереджають середні по країні. Так, у 2021 році обсяг інвестицій, фактично освоєних у центральному Китаї, збільшився на 20,5% проти попереднього року, тоді як у східних провінціях приріст склав 14,6% [1]. У 2022 році тенденція зберіглася: приплив ПІІ до центрального та західного регіонів зріс на 28,6% та 24,6% відповідно, значно перевищивши темпи зростання на сході (+7,7%). Хоча в абсолютних цифрах частка внутрішніх областей все ще невелика, такі високі прирости свідчать про поступове переміщення інвестицій углиб країни. Наприклад, західна провінція Сичуань у 2023 р. ввійшла до числа найбільших отримувачів ПІІ (на неї припало понад 2% загальнонаціонального обсягу) [1,2], залучаючи проекти у сферах автомобілебудування та електроніки. Центральна провінція Хубей після створення там інноваційних індустріальних парків також фіксує поштовх інвестиційної активності в обробній промисловості та логістиці. Таким чином, хоча узбережжя Китаю продовжує домінувати, географія іноземних інвестицій поступово розширюється, і внутрішні регіони отримують дедалі більше увагу.

Окремо варто відзначити успіхи великих міжрегіональних економічних кластерів. Економічний пояс річки Янцзи (міста і провінції вздовж Янцзи, від Шанхаю через Хубей до Сичуаню) став одним з головних «магнітів» для ПІІ – у 2023 році на нього припадало понад 50% всіх іноземних інвестицій у країні [3]. Це свідчить про концентрацію капіталу у містах, розташованих уздовж цього транспортного коридору. Натомість північні та віддалені західні райони поки що отримують значно менше прямих інвестицій, хоча ініціативи на кшталт «Поясу і шляху» (BRI) та розвитку нового Шовкового шляху можуть у довгостроковій перспективі підвищити їх інвестиційну привабливість.

Аналіз останніх трьох років (2021–2023) показує, що Китай не лише зберіг значні обсяги залучення прямих іноземних інвестицій, але й певною мірою змінив їхню структуру відповідно до національних пріоритетів розвитку. Галузева структура ПІІ характеризується домінуванням сфери послуг і високотехнологічного виробництва. Іноземні інвестори дедалі більше спрямовують кошти у сектори, пов'язані з інноваціями – IT, наукові дослідження, сучасне машинобудування, електроніку, фінансові та бізнес-послуги. Частка традиційних секторів низької доданої вартості (як-то текстиль або просте складання) продовжує знижуватися. В географічному розрізі основним «полюсом» тяжіння інвестицій залишаються прибережні провінції Східного Китаю, які забезпечують лівову частку ПІІ завдяки розвинутій економіці та інфраструктурі. Втім, центральні та західні регіони КНР демонструють пришвидшене зростання інвестиційної активності, сигналізуючи про поступове – хоч і повільне – вирівнювання регіональної диспропорції.

Останні тенденції вказують, що фокус іноземних інвесторів зміщується у бік секторів, які підтримують курс Китаю на інноваційний розвиток і технологічну самодостатність. Незважаючи на певний відтік капіталу в 2023 році через глобальні економічні виклики та карантинні наслідки, Китай залишається одним із найпривабливіших ринків для ПІІ. Зусилля уряду (спрощення доступу до ринку, податкові пільги для пріоритетних галузей, розширення каталогу «заохочуваних» для іноземців сфер [1]) мають на меті закріпити позитивні структурні

зміни – збільшення інвестицій у високі технології та розширення географії ПІІ. Очікується, що в міру покращення світової кон'юнктури та реалізації нових ініціатив (таких як вступ у силу угоди RCEP для азіяських інвесторів) Китай продовжить утримувати значні обсяги ПІІ, а його галузева та регіональна структура інвестицій стане ще більш збалансованою та орієнтованою на якісний розвиток економіки.

Список використаних джерел

1. China's FDI Inflows Hits Record High in 2021, 14.9% Surge Over 2020. *China Briefing News*. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-fdi-record-high-2021-global-fdi-rebound-services-high-tech-industry/#:~:text=FDI%20jump%20into%20the%20service.tech%20sectors>.
2. China's FDI Trends 2023: Sources, Destinations, and Key Sectors. *China Briefing News*. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-fdi-trends-sources-destinations-and-key-sectors-2022/#:~:text=Finance>.
3. China's FDI Trends 2024: Key Sources, Destinations, and Sectors. *China Briefing News*. URL: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-fdi-trends-2024-key-sources-destinations-and-sectors/#:~:text=Province>.
4. Foreign investment in China - Santandertrade.com. *Santander Trade*. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/china/foreign-investment/#:~:text=According%20to%20the%20World%20Investment%20Report,Taiwan>.
5. Statistical Bulletin of FDI in China. *Ministry of Commerce of the People's Republic of China*. URL: <https://fdi.mofcom.gov.cn/resource/pdf/2024/03/14/564085296c88430c98e426696f3751e1.pdf#:~:text=In%202022,%20FDI%20mainly%20flowed.See%20Appendix%203%20for%20details>.
Ministry of commerce people's republic of China. URL: <https://english.mofcom.gov.cn/>

Вовченко К.О.

«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник: к.е.н., доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу Віньска О. Й.

СПРИЯННЯ ГЕНДЕРНІЙ РІВНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Справедливий і безпечний світ є основною метою визначеною Цілями сталого розвитку ООН [1]. Сприяння гендерній рівності посідає важливе місце серед цих цілей і виступає показником суспільної зрілості, раціонального використання ресурсів, інноваційності, справедливості, соціальної згуртованості та гармонійного співіснування. Гендерна рівність є не лише етичним стандартом, але й практичним механізмом, що забезпечує ефективне функціонування та розвиток суспільства і держави. Досвід розвинених країн підтверджує, що сприяння гендерній рівності є стратегічним фактором економічного зростання.

Гендерна рівність має значний вплив на формування рівня щастя в суспільстві. У країнах, де гендерна рівність є пріоритетним напрямом політики, громадяни мають вищий рівень задоволеності життям [2]. Це пояснюється тим, що рівність створює сприятливе середовище, у якому кожен має можливість реалізувати свій потенціал без страху, осуду чи дискримінації. Вільний вибір соціальних ролей та повага до різних форм самовираження сприяють розвитку гармонійного, активного суспільства. Ці чинники у свою чергу сприяють зростанню продуктивності праці; зниженню рівню стресу та покращенню загального стану здоров'я населення, що зменшує витрати на охорону здоров'я та підвищує загальну працездатність населення. Окрім того, забезпечення рівних можливостей сприяє зростанню інноваційного потенціалу, адже самовираження стимулює творчість та інновації; розвитку нових технологій та бізнес-моделей, адже громадяни, мають можливість реалізувати свої ідеї без страху та осуду; забезпеченню соціальної стабільності, що знижує витрати на

**«ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ»**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
92-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 17 травня 2025 р.)

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 00.00.2025. Формат 60×84/8.
Друк. арк. 16,25. Зам. 25-5929

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera@kneu.edu.ua